

BÚSKAPARRÁÐIÐ

Á heysti

2017

Búskaparfrágreiðing

- I. Konjunkturmeting
- II. Greining av serligum viðurskiftum í konkunkturgingdini

September 2017

Economic report from the *Economic Council of the Faroe Islands*, Autumn 2017, with Summary in English: (I) Economic outlook, (II) Analysis of some special conditions of the current business cycle.

Redegørelse fra det *Økonomiske Råd på Færøerne*, efterår 2017: (I) Udsigterne for konjunkturudviklingen, (II) Analyser af særlige forhold i tilknytning til indeværende konjunkturcyklus.

BÚSKAPARRÁÐIÐ

ISBN: 978-99918-3-529-7

Búskaparráðið

Búskaparráðið hevur til uppgávu at fylgja við búskaparligum viðurskiftum í landinum og at koma við óheftari búskaparligari ráðgeving og frágreiðingum um búskaparligu gongdina. Tað er ásett í lógini fyri Búskaparráðið, at tað skal gera tvær konjunkturfrágreiðingar árliga, sum skulu verða almannakunngjøgdar ávikavist tann 1. mars og 1. september.

Skrivarauppgávan hjá Búskaparráðnum er við avtalu løgd til Fróðskaparsetur Føroya at røkja.

Búskaparráðið gevur við hesum út konjunkturfrágreiðingina, sum eftir løgtingslóg nr. 50 frá 11. mai 2009 um Búskaparráð við seinni broytingum skal gerast tvær ferðir um árið.

Frágreiðingin hesuferð fevnir um tveir partar:

- Kapittul I: Konjunkturmeting heystið 2017
- Kapittul II: Greining av serligum viðurskiftum í konjunkturgongdini

Frágreiðingin liggur tøk at taka niður sum pdf-fíllur á heimasíðu Búskaparráðsins á Fróðskaparsetrinum:

<https://setur.fo/en/setrid/styrid-rad-og-samstoerv/buskaparradid/>

Limir Búskaparráðsins eru:

Sverri Hansen, *cand.oecon.*, *formaður*

Ester Hansen, *cand.polit.*

Herit V. Albinus, *MSc Econometrics and Mathematical Economics*

Skrivaratoymi Búskaparráðsins:

Ólavur Christiansen, *cand.polit. et scient.soc.*, *PhD*, *lektari*

Hallur E. Markná, *cand.polit.*, *námslektari*

Innihaldsyvirlit

Samandráttur av konjunkturmeting og serligum greiningum.....	6
Kapittul I: Konjunkturmeting heystið 2017.....	8
I 1 Inngangur um konjunkturmeting við hövuðstølum	9
I 1.1 Eftirspurningurinn	12
I 1.2 Bústaðarmarknaðurinn	14
I 1.3 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar.....	14
I 1.4 Laksa- og oljuprísir	18
I 1.5 Handilsjavnin.....	20
I 2 Innlendis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla).....	21
I 2.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtsluni.....	21
I 2.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	23
I 3.1 Gongdin viðvíkjandi lönargjaldingum og lönntakaratali	24
I 3.2 Gongdin viðvíkjandi privatu ílögnum.....	27
I 3.3 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	28
I 4 Innlendis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og ílögur.....	29
I 4.1 Nýtsla hins almenna	29
I 4.2 Ílögur hins almenna.....	30
I 4.3 Úrslitið á almennu roknskapunum	31
I 4.4 Ogn og skuld hjá tí almenna	32
I 5 Útlendskur eftirspurningur (netto og brutto)	33
I 5.1 Gongdin innan alivinnuna	34
I 5.2 Gongdin innan uppisjóvarvinnuna	35
I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg.....	36
I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurinn	36
I 5.5 Gongdin í handilsjavnanum.....	37
I 6 Samandráttur av fortreytum sum grundarlag fyri framrokningum við myndli	38
Kapittul II: Greiningar av serligum viðurskiftum í konjunkturgongdini	39
II 1 Samandráttur av tilmælum og frámælum Búskaparráðsins.....	40
II 2 Viðurskiftini í byggivinnuni og á bústaðarmarknaðinum	41
II 2.1 Týðningurinn av ílögum fyri búskapargongdina	41
II 2.2 Vansar við einum konjunkturviðgangandi íløguvirksemi	42
II 2.3 Bráðligi fólkavøksturin og eftirspurningurinn eftir bústøðum	43
II 2.4 Broytingar í bústaðarútboði og bústaðarbyggivirksemi	46
II 2.5 Flytføri og samanseting av arbeiðsmegini í byggivinnuni.....	48
II 4 Greiningar av vøkstri í lönntakaratali seinastu árinum og hvagar vøksturinn er farin	51
Tilvísingar/keldutilfar	Fejll! Bogmærke er ikke defineret.
Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures.....	55
Orðalisti.....	59
Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 30. august 2017	65
English Summary.....	Fejll! Bogmærke er ikke defineret.

Samandráttur av konjunkturmeting og serligum greiningum

Kapittul I Konjunkturmeting hevstið 2017

Búskaparráðið og Hagstovan hava í felag mettt um vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2016-2018. Nú fylgja fyriliggja tøl fyri BTÚ fyri árinum 2014-2015, sum eru uppgjørd frá framleiðslusíðuni. Sambært staðfestu tølunum er vøksturin í BTÚ í ársins prísnum fyri 2014 nakað hægri enn mettt varð í undanfarnu frágreiðing. Hinvegin er metti vøksturin fyri árinum 2015-2018 nakað lægri enn mettt varð í vár. Broyttu metingarnar av búskaparvøkstrinum árinum 2016-2018 stava frá nýggjum fortreytum, ið snúgvá seg um avleiðingar av prísfallinum á olju og nýggjar metingar av útflutninginum av tænastrum. Búskaparvøksturin í 2017 í leypanði prísnum stavar í høvuðsheitum frá privatnu nýtsluni, almennu íløgnum og útflutninginum.

	2014	2015	2016	2017	2018
Mettur BTÚ-vøkstur í leypanði prísnum:	7,5%	5,6%	6,8%	6,0%	4,1%

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í partar eftir eftirspurnarpørtunum (útreiðslupørtunum) í BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænastrum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur og frá útlandi sum eftirspurningur eftir útflutningi netto (tvs. útflutningur minus innflutningur).

Nýtslan hevur verið tann mest støðugi parturin av innlendis eftirspurninginum, meðan íløgurnar hava verið tann mest sveiggjandi.

Í byrjanini av fíggjarkreppuni í 2008 var handilsjavnin negativur við 1.517 mió. kr. uttan skip. Í dag er handilsjavnin batnaður til 1.895 mió. kr. uttan skip. Hetta er ein betring uppá 3,4 mia. kr.

Búskaparligu indikatorarnir seinasta hálvárið benda á ein alsamt týðiligari hákonjunktur eyðkendan av lágum arbeiðsloysi, høgum arbeiðsvirkni, nettotilflyting, íbúðartroti í miðstaðarøkinum og búskaparvøkstri. Útlit eru fyri einum yvirskoti á landsroknskapinum í 2017 og 2018.

Kapittul II Greiningar av serligum viðurskiftum í konjunkturongongdini

Í hesi frágreiðing hevur Búskaparráðið greinað viðurskiftini í byggivinnuni og á bústaðarmarknaðinum, og harafturat serligar umstøður, tá tað snýr seg um fíggjarstýring kommunanna.

Í seinastuni hava stórar lönarglíðingar verið í føroysku byggivinnuni. Byggifyritøkur hava so nógv arbeiði niðurfyri, at tær nú í kapping yvirbjóða hvørja aðra fyri at fáa fatur á best skikkaðu arbeiðsmegini. Hetta er tekin um fløskuhálsar í byggivinnuni í verandi konjunkturongongd.

Stóri fólkaøkstururin seinastu árinum hevur økt fólkatalið upp um 50.000 í 2017, og hetta hevur vaksið um eftirspurningin eftir bústøðum. Dátuni benda á, at hesin vøkstur í fólkatalinum hevur ein uppgangskonjunktur í Føroyum sum sína meginforklaring. Broytist hesin uppgangskonjunkturur til ein niðurgangskonjunktur, kunnu vit ikki útiloka, at nettotilflytingin broytist til eina nettofráflyting, við tí avleiðing, at fólkatalið í Føroyum aftur minnar. Givið er, at hesar nettotilflytingarnar eru eitt av teimum viðurskiftunum, ið hava elvt til trot á bústøðum, serliga tí umskiftið í fólkatalsongongdini er hent so bráðliga.

Eftir 2012 minnar talið av nýbygdum bústøðum, samstundis sum løntakaratalið í byggivinnuni veksur. Ein møgulig forklaring til hendan samanhag kann vera stóru almennu og privatnu ílöggu-verkætlanirnar kring landið síðan 2013, sum ikki hava verið íløgur í bústaðir. Hesar ílögguverkætlanir hava upptikið eitt vaksandi tal av handverkarum, bæði føroyskar og útlenskar. Vit kunnu sostatt siga, at stóru tíðarsamanfallandi privatnu og almennu ílögurnar síðan 2013 í ein vissan mun hava trokað burtur bústaðarbygging, samstundis sum tær hava vaksið um kostnaðarstøðið í bústaðarbygging og bústaðarumvælingum.

Arbeðsmegin í byggivinnuni kann bólkast í trý, nevniliga tey, sum arbeiða og búgva í Føroyum, tey, sum búgva í Føroyum og arbeiða í útlondum og útlendingar, sum hava arbeiði í Føroyum. Tað er upplýst fyri Búskaparráðnum, at útlendingar kunnu roknaast at vera umleið 240-300 í tali ella 12-15% av løntakaratalinum upp á umleið 2.000 í byggivinnuni.

Greiningar í roknskapum landsins og kommunanna við støði í BLS vísa, at tørvur er á eini samskipaðari stýring av øllum tí almenna búskapinum, har undir serliga at fáa kommunubúskapin undir samskipaða stýring við eini víðkan av játtanarkørmum landsins til at fevna um allan almenna geiran.

Tølini benda á, at afturvendandi fyrbrigdið við konjunkturviðgangandi fíggarpolitikki einaferð enn endurtekur seg. Tað er ikki miðal árliga støddin á íløgnum, sum Búskaparráðið hevur frámælt í undanfarnum frágreiðingum. Tað, sum Búskaparráðið hevur frámælt, eru ójovnu árliku íløgustøddirnar, ið stava frá einum konjunkturviðgangandi búskaparpolitikki. Ein konjunkturviðgangandi íløgu- og búskaparpolitikkur minskar um makrobúskaparlaga støðufestið við at gera sveiggini í konjunkturgongdini størri, enn tey annars vildu verið.

Kapittul I: Konjunkturmeting heystið 2017

I 1 Inngangur um konjunkturmeting við hövuðstølum

Búskaparráðið og Hagstovan hava í felag mett um vøksturin í BTÚ í leybandi prísnum árinum 2016-2018; nú fyriliggja fyribils tøl fyri 2014-2015 uppgjörd frá framleiðslusíðuni. Í hesum sambandi hevur verið nýttur ein búskaparmyndil, sum er mentur í Landsbankanum og á Hagstovuni, og sum fer at verða viðlíkahildin av Hagstovuni, Landsbankanum og Búskaparráðnum. Sum ílag (input) fyri myndlanýtsluni liggja tær metingar Búskaparráðsins og Hagstovunnar av einstøku lutunum í búskapargongdini, sum greitt er frá seinni í hesi frágreiðing í teksti, talvum og myndum.

Fyri árinum 2015 og 2016 byggir myndilin m.a. á eina skipaða eftirviðgerð av lønartølunum frá Elektron og lønartølunum sambært virkisroknskapunum, og eisini á søguliga lutfallið millum restinntøkur og lønarinntøkur í bruttofaktorinntøkuni. Tá stóddin av BTÚ í leybandi prísnum er vorðin mett frá framleiðslusíðuni, verða eftirspurnar-/útreiðslupartarnir av BTÚ (nýtsla, íløga og nettoútflytingur) mettir sambært teimum indikatorum, sum Búskaparráðið og Hagstovan hava savnað við greiningum av taltifari og samrøðum við persónar og stovnar, ið kunnu roknast at hava góðan varhuga av, hvat ið gongur fyri seg í føroyska búskapinum.

Fyri árið 2017 og 2018 eru framskrivingarnar grundaðar á broytingar í eftirspurnar-/útreiðslupørtunum av BTÚ, og á samanhingir í eini input-output talvu. Almenn nýtsla og almennar íløgur eru ásett samsvarandi almennum fíggarætlanum og egnum metingum. Privat nýtsla og íløgur eru ásett sum lutføll í mun til ávíkavist tøka inntøku og samlað BTÚ. Nettoútflytingurin er ásettur í samsvari við gjørdar metingar. Sjálvsagt eru óvissur knýttar at slíkari meting av framtíðargongdini. BTÚ-tølini fyri 2014-18 mugu sostatt metast og nýtast við neyðugum fyrivernum.

Umframt nýtslu av nevnda búskaparmyndli, sum greitt frá omanfyri, hevur konjunkturmetingin við sær eina greining av dagfórdu hagtølunum viðvíkjandi teimum mest týðandi tættunum í búskapargongdini. Vit meta, at ein slík greining av dagfórdu tølum kann bera í bótufloka fyri óvissuni, ið altíð vil vera tengd at eini framskriving, sum er grundað á ein búskaparmyndil.

Tekstakassi 1:

Skipan av konjunkturfrágreiðingini í avsnitt

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í avsnitt eftir eftirspurnar- ella útreiðslupørtunum av BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænastrum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur¹ og frá útlandi sum eftirspurningur eftir útflytingi. Innflytingurin er partur av innlendis eftirspurnarpørtunum og fevnir eisini um nýtslutilfar í framleiðsluni. Innflytingurin drigin frá útflytinginum gevur nettoútflytingin. BTÚ er sostatt samansett av hesum eftirspurnarpørtum: privat nýtsla plus privatar íløgur plus almenn nýtsla plus almennar íløgur plus útflytingur minus innflytingur.

Innihaldið á komandi síðum er ein samanfating av hesum greiningum og metingum av vinnuligu og samfelagsbúskaparligu gongdini, og samanfatingin fevnir um innlendskan og útlendskan eftirspurning, herundir útflyting og innflyting, og um gongdina í privatu og almennu nýtsluni og íløgnum. Hugt verður eisini eftir strukturellu gongdini í vinnugeirunum (primerum, sekunderum og tertierum vinnum), í fólkatálinum og í laksa- og oljuprísunum seinastu árinum.

Hesar greiningar av konjunkturgongdini og strukturellu gongdini geva síðani íkastini til eina heildarmeting av búskapargongdini, ið við búskaparligu myndlanýtsluni verður samanfatað sum metti vøksturin í BTÚ í leybandi prísnum frá 2016 til 2018.

Gongdin í føroyska búskapinum seinastu árinum hevur verið óvanlig vegna laksa- og oljuprísir, uppsjóvarnøgdir og landskassahall í hákonjunkturini. Hetta hevur gjørt tað trupult at gjørt stuttsiktaðar

¹ Munurin millum nýtslu og íløgur er, at íløgur sum meginreglu hava eina livitíð uppá meira enn 1 ár.

forsagnir. Hagstovan og Búskaparráðið hava endurmett vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri árinum 2016-2018. Ráðið metir nú vøksturin fyri 2016-2018 at vera nakað lægri enn metti í frágreiðing ráðsins frá í vár.

Talva I 1 niðanfyrir vísir BTÚ býtt á útreiðslupartar í leypandi prísnum í 2011, og talvan vísir eisini staðfestu og mettu vakstrar-ískoytini til BTÚ-vøksturin í leypandi prísnum² í ávikavist 2012-2013 og 2014-2018.

Av talvuni síggja vit, at í 2014 stavar fyribils uppgjörði vøksturin uppá 7,5% í BTÚ frá eftirspurningi úr útflodum (nettoútflutninginum), og sostatt ikki frá innlenskum eftirspurningi, sambært fyribils tølum. Gongdin í almennari og privatari nýtslu og íløgum kann tí ikki forklára vøksturin hetta árið.

Fyri árið 2015 vísa fyribils tøl ein vøkstur í BTÚ uppá 5,6% í ársins prísnum. Væntandi stavar hesin vøkstur í høvuðsheitum frá innlenskum eftirspurningi.

Fyri árið 2016 verður roknað við einum vøstri í BTÚ uppá 6,8% í ársins prísnum. Væntandi stavar hesin vøkstur bæði frá innlenskum og útlenskum eftirspurningi.

Fyri árið 2017 er vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum mettur til 6,0%, sum allur stavar frá innlenskum eftirspurningi.

Fyri árið 2018 er vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum mettur til 4,1%, sum allur stavar frá innlenskum eftirspurningi.

Broyttu metingarnar av búskaparvøksstrinum árinum 2016-2018 (í mun til metingarnar gjørdar á vári 2017) stava frá nýggjum fortreytum, ið lagdar hava verið inn í áðurnevnda búskaparmyndil. Broytingarnar í fortreytunum snúgva seg um avleiðingar av prísfallinum á olju og nýggjar metingar av útflutninginum av tænastrum.

Bruttotjódarúrtøkan býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í leypandi prísnum og %-vísa árliga vakstrarískoytið til BTÚ-vøksturin

Talva I 1

2011: Mið DKK; 2012-2018 Vakstrarískoytið %	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Privat nýtsla	7.438	0,7%	0,7%	3,3%	1,4%	2,1%	2,5%	2,3%
Almenn nýtsla	4.174	0,4%	1,0%	0,6%	0,3%	2,5%	0,6%	0,9%
Privatar íløgur	1.300	10,1%	-1,0%	-1,2%	2,7%	-1,5%	0,5%	0,2%
herav innlendis framleiddar íløgur	1.075	2,1%	1,3%	2,7%	1,5%	-0,7%	-0,9%	1,5%
Goymslubroytingar	261	0,7%	-2,2%	-0,6%	0,6%	-1,7%	0,0%	0,0%
Almennar íløgur	891	0,4%	0,6%	-1,4%	0,5%	1,1%	1,9%	0,5%
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	2.191	10,5%	-0,4%	-2,6%	3,2%	-0,3%	2,4%	0,7%
Innlenskur eftirspurningur	14.064	12,3%	-0,8%	0,7%	5,4%	2,6%	5,4%	3,8%
Útflutningur í alt	6.511	1,1%	5,7%	4,3%	1,6%	7,2%	3,7%	1,1%
Vøkur	5.401	0,7%	4,3%	1,9%	3,1%	6,8%	3,3%	
Tænastur	1.110	0,4%	1,4%	2,4%	-1,5%	0,4%	0,4%	
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutning)	20.576	13,3%	4,9%	5,0%	7,0%	9,8%	9,2%	4,9%
Innflutningur íalt	7.321	10,4%	-2,7%	-2,4%	1,4%	3,1%	3,2%	0,8%
Vøkur	5.095	10,4%	-3,0%	-2,2%	0,6%	2,9%	3,1%	
Tænastur	2.226	0,0%	0,4%	-0,2%	0,7%	0,2%	0,1%	
Nettoútflutningur (útlenskur eftirspurn.)	-810	-9,3%	8,4%	6,7%	0,2%	4,2%	0,6%	0,3%
BTÚ (innl. eftirsp. + netto útflut.)	13.254	3,0%	7,5%	7,5%	5,6%	6,8%	6,0%	4,1%
Bruttotjódarúrtøkan	13.254	13.650	14.678	15.774	16.663	17.789	18.854	19.628

Viðm.: Innlendis framleiddar íløgur merkir íløgur uttan innflutt skip og flogfór.

Kelda: Hagstova Føroya til og við 2013, árinum 2014-2018 eru metingar hjá Búskaparráðnum og Hagstovuni í felag.

Frágreiðingar um útrokningarhátt fyri vakstrarískoyti eru at finna í frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2016 á síðu 11.

² Búskaparvøksturin (BTÚ-vøksturin) verður í Føroyum uppgivin í leypandi prísnum av tí, at BTÚ í Føroyum ikki verður uppgjørt í føstum prísnum. BTÚ-vøksturin aðrastaðni verður roknaður av BTÚ-uppgjörðum í føstum prísnum. Føroysku vakstrartølunum kunnu tí ikki sammetast við útlenskt vakstrartøl.

Talva I 2 vísir gongdina í teimum einstøku eftirspurnarpørtunum í prosent av BTÚ árinum 2011-2018. Vit síggja, at almenna og privata nýtslan er stöðug og sveiggjar millum 74-88% av BTÚ hesi árinum. Eisini sæst at innflutningurin minkar sum prosent av BTÚ frá 2012 til 2016.

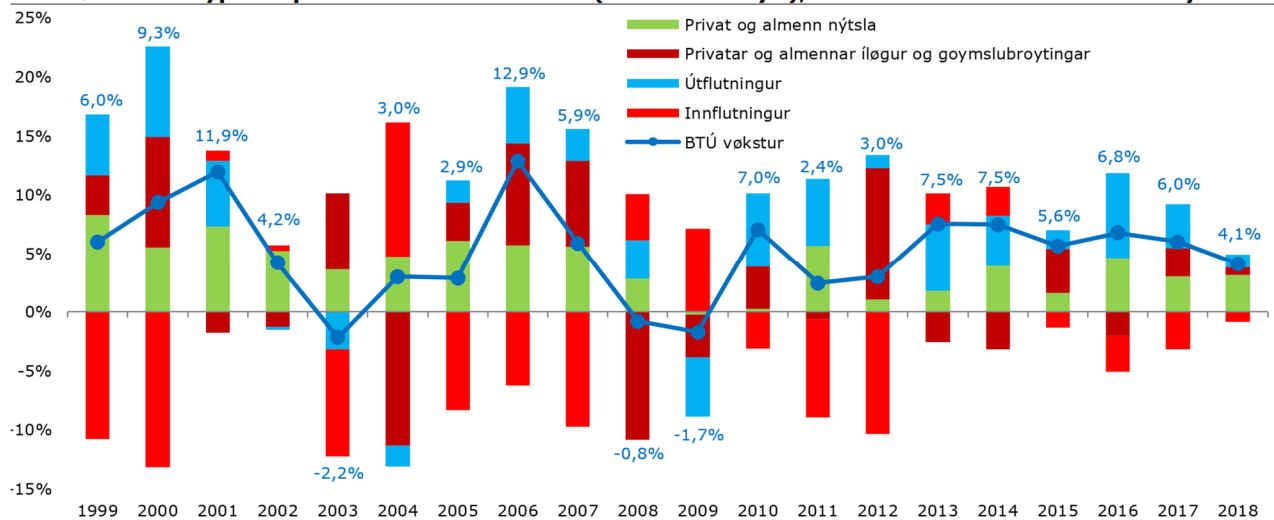
BTÚ býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í % av BTÚ árinum 2011-18 (leypanði prísir)	Talva I 2							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Privat nýtsla	56,1%	55,1%	52,0%	51,4%	50,0%	48,8%	48,3%	48,6%
Almenn nýtsla	31,5%	30,9%	29,7%	28,2%	27,0%	27,6%	26,6%	26,4%
Privatar íløgur	9,8%	19,3%	17,1%	14,7%	16,5%	14,1%	13,8%	13,4%
herav innlendis framleiddar íløgur	8,1%	9,9%	10,4%	12,3%	13,0%	11,5%	10,0%	11,0%
Goymslubroytingar	2,0%	2,6%	0,4%	-0,2%	0,3%	-1,3%	-1,2%	-1,1%
Almennar íløgur	6,7%	6,9%	7,0%	5,3%	5,5%	6,2%	7,6%	7,8%
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	16,5%	26,3%	24,1%	20,0%	22,0%	20,3%	21,4%	21,2%
Innlendskur eftirspurningur	106,1%	114,9%	106,1%	99,4%	99,3%	95,4%	95,1%	95,0%
Útflutningur í alt	49,1%	48,7%	50,6%	51,1%	49,9%	53,5%	54,0%	53,0%
Vøkur	40,7%	40,2%	41,5%	40,3%	41,1%	44,9%		
Tænastur	8,4%	8,5%	9,2%	10,8%	8,8%	8,6%		
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutning)	155,2%	163,7%	156,8%	150,6%	149,1%	148,9%	149,1%	148,0%
Innflutningur íalt	55,2%	63,7%	56,8%	50,6%	49,1%	48,9%	49,1%	48,0%
Vøkur	38,4%	47,4%	41,3%	36,3%	35,0%	35,4%		
Tænastur	16,8%	16,3%	15,5%	14,2%	14,2%	13,5%		
Nettóútflutningur (útlendskur eftirspurn.)	-6,1%	-14,9%	-6,1%	0,6%	0,7%	4,6%	4,9%	5,0%
BTÚ (innlendskur eftirsp. + netto útflutningur)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Bruttotjóðarúrtøkan (mió DKK)	13.254	13.650	14.678	15.774	16.663	17.789	18.854	19.628

Kelda: Hagstova Føroya til og við 2013, árinum 2014-2018 eru metingar hjá Búskaparráðnum og Hagstovuni í felag.

Mynd I 1 niðanfyrir vísir vøksturinn í BTÚ í leypanði prísnum býttan á innlendskan og útlendskan eftirspurning.

Síðan 2010 hevur BTÚ í leypanði prísnum verið í stórum vøkstri aftaná negativan vøkstur í 2008 og 2009.

BTÚ vøkstur í leypanði prísnum skift á útreiðslur (vakstrarískoyti), 1999-2018 Mynd I 1

Kelda: Hagstovan, 2016-2018 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

Hagstovan ger ikki tjóðarroknskapin upp í føstum prísnum. Givið er tó, at stórir partur av BTÚ-vøkstrinum í leypanði prísnum seinastu árinum stavar frá prísbroytingum á útlendskum marknaðum, og at roknaði vøksturinn í BTÚ í føstum prísnum (realvøksturinn í BTÚ) vildi verið nógv lægri enn roknaði BTÚ-vøksturinn í leypanði prísnum. Stórir prísvekstur hevur eitt nú verið á útfluttum laks síðan 2013 og prísflækking á olju síðan 2014. Hetta hevur borið við sær eina fyri Føroyar fyrimunarliga betring av býttislutfallinum í uttanlandshandlinum. Í makrelfiskiskapinum hevur gongdin verið, at nøgdin eru øktar tey seinnu árinum, meðan prísirnir hava verið nøkulunda stöðugir.

Um roknað varð í føstum prísnum, vildu einans broytingar í nýttu oljunøgðunum og broytingar í útfluttu laksa- og makrelnøgðunum talt við í fastprís-uppgerðini. Fyri 2013 stavaði til dømis nærum helvtin av BTÚ-vøkstrinum uppá 7,5% frá alivinnuni, og hesin vøkstur stavaði aftur frá prishækkingum í útflutninginum av alifiski (og ikki frá tøkunøgðini, ið fall).

Tekstkassi 2:

Uppgerð av BTÚ í leypanði prísnum og ikki í føstum prísnum

Í Føroyum gera vit bert BTÚ upp í leypanði prísnum. Hetta merkir, at vit í Føroyum ikki kenna reala búskaparvøkstur, sum er árligi vøkstur í BTÚ í føstum prísnum. Útrokningin í føstum prísnum vísir reala (nøgðarliga) búskaparvøkstur. Hesin gevur ábendingar um produktivitetsvøkstur í búskapinum. Vit noyðast tí at halda okkum til BTÚ í leypanði prísnum, tá vit (í kapittul I í frágreiðingini) skulu meta um framtíðar búskapargongdina í tí stutta siktinum.

At meta um framtíðar gongdina í BTÚ í leypanði prísnum er uppafur truplari enn at meta um BTÚ-gongdina í føstum prísnum. Harumframt hevur talið fyri vøkstur í BTÚ í leypanði prísnum eitt avmarkað nýtsluvirði. Prísgongdir í uttanlandshandlinum (innflutningi og útflutningi) hava seinnu árin stórliga ávirkað uppgjörda BTÚ-ið í leypanði prísnum. At gera metingar av framtíðar prísgongdum í m.a. uttanlandshandlinum er sera trupult, og hetta ger eisini metingina av BTÚ-vøkstrinum í leypanði prísnum meira óvissa. Ein uppgerð av BTÚ-vøkstrinum í føstum prísnum hevði gjørt tað møguligt at mett um trendin í búskapargongdini í langa siktinum og sveiggini rundan um hendan trend í stutta siktinum. Ein slík uppgerð hevði eisini minkað um óvissuna í metingunum, tí vit tá kundu sæð burtur frá prísbroytingum í m.a. uttanlandshandlinum.

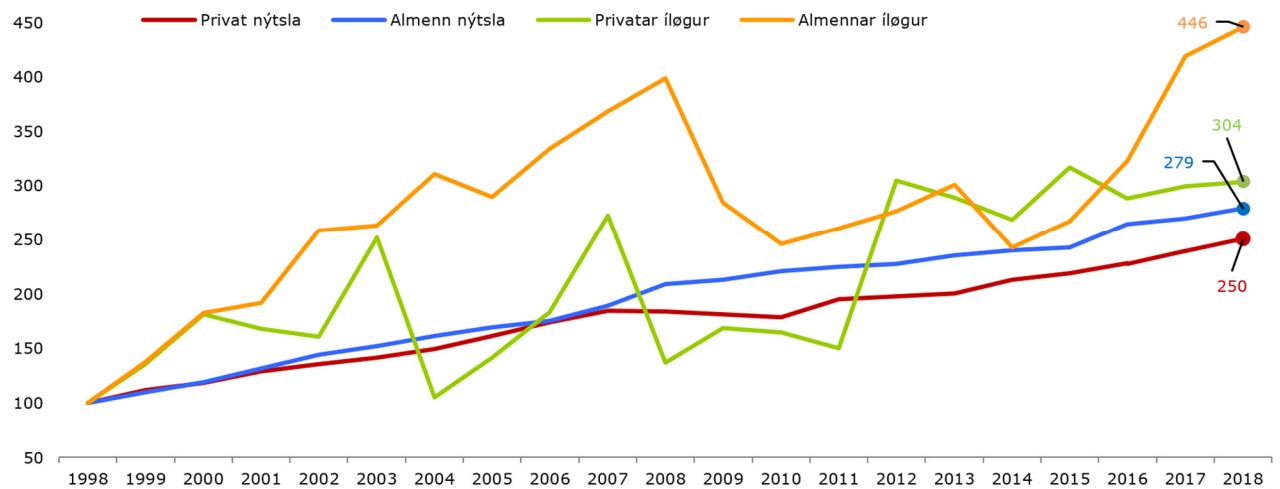
I 1.1 Eftirspurningurin

Mynd I 2 vísir gongdina í innlendis eftirspurnarpørtunum (nýtsluni og íløgnum) síðan 1998 og mynd I 3 gongdina í útflutningi, innflutningi, nettoútflutningi, BTÚ og brúkaraprístalinum síðan 1998. Tølini í báðum myndunum eru vísitøl við 1998 sum grundári.

Gongdin í innlendis eftirspurnar pørtum 1998-2018, indeks 1998=100

Mynd I 2

Índeks 1998 = 100

Kelda: Hagstovan og Búskaparráðið

Av mynd I 2 sæst, at almenna nýtslan hevur verið tann mest støðugi parturin av innlendis eftirspurninginum, og næst eftir henni í støðufesti er privata nýtslan.

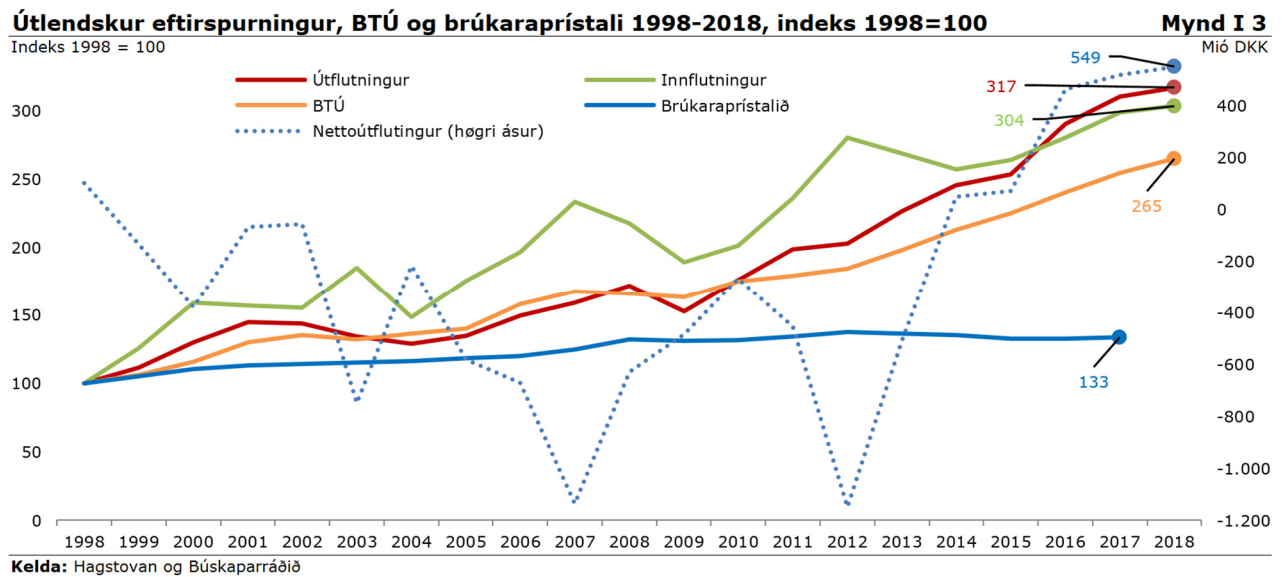
Hinvegin eru privatu og almennu íløgurnar tann mest sveiggjandi parturin av innlendis eftirspurninginum. Mynd I 2 vísir fyri almennu íløgurnar ein stóran vøkstur fram til 2008, har tað síðani hendi ein stór minking í almennu íløgnum. Samstundis sær tað út til, at tann vøksturtilgongd fyri almennu íløgurnar, sum hendi fram til 2008, endurtekur seg frá 2010 og frameftir.

Almennu íløgurnar hava sostatt verið konjunkturviðgangandi, og hevur almenni geirin sostatt økt um sveiggini í búskapargongdini. Í frágreiðing Búskaparráðsins á heysti 2015 varð í kapittul II hugt at íløguaætlanunum hjá almenna geiranum, og meting varð gjörd av, hvørt søgan við konjunkturviðgangandi almennum ílögum fór at endurtaka seg í komandi árum. Búskaparráðið roknar tað sum óheppið, at almenna íløgugongdin í so stóran mun er konjunkturviðgangandi. Almennu íløgurnar hava seinastu 20

árin havt tvey stór uppgangandi sveiggj og eitt stórt niðurgangandi sveiggj, og sveiggini hava týðuliga samsvarað við konjunkturgongdina.

Privatu íløgurnar hava eisini verið sveiggjandi, men ein stórur partur av hesum íløgnum hevur verið innflutningur av útlendskt bygðum skipum, flogfórum og vindmyllum. Íløgur av hesum slag leggja ikki stórt eftirspurnartrýst á føroyska arbeiðsmarknaðin. Sammett við almennu íløgurnar hava privatu íløgurnar havt týttari, men eisini minni, sveiggj.

Mynd I 3 vísir gongdina í útlenskum eftirspurningi, BTÚ og brúkaraprístali. Av myndini sæst, at útflutningurin, innflutningurin og BTÚ í leypanði prísnum eru vaksin stórliga seinnu árin. Myndin bendir eisini á, at ein realvøkstur er hendur í BTÚ við tað, at vøksturin í brúkaraprístalinum er nógv minni enn vøksturin í hinum støddunum. Støddina á hesum móguliga realvøkstri kenna vit tó ikki, tí føroyska BTÚ-ið verður sum áður nevnt ikki gjørt upp í føstum prísnum.

Privatar íløgur í skip, flogfór og vindmyllur síggjast aftur í innflutningstølunum í mynd I 3 sum stór sveiggj í innflutningi, og samsvara hesi sveiggj við sveiggini í privatu íløgnum í mynd I 2. Tá BTÚ verður gjørt upp, verður innflutningurin drigin frá útflutninginum fyri at finna talið fyri nettoútflytingin.

Annars hevur nettoútflytingurin av vørum og tænastrum (høgrí ásur) verið negativur burtursæð frá árunum 1998 og 2014-2016 (og 2017-2018). Øll hini árin síðan 1998 hevur nettoútflytingur Føroya verið negativur. Orsøkin til, at hetta ber til, er heildarveitingin úr Danmark og lønarinntøkur úr útlondum, sum gera sítt til at geva eitt yvirskot á gjaldsjavnanum. Samstundis ger heildarveitingin, at almenna nýtslan í Føroyum í % av BTÚ oftast er størri enn í londunum, vit vanligu sammeta okkum við. Sama er galdandi fyri lønarinntøkur úr útlondum; hesar viðvirka eisini til, at privata nýtslan í % av BTÚ oftast er størri enn í londunum, vit vanligu samanbera okkum við³.

Søguliga hava stórar niðurgongdir í føroyska búskapinum ofta stavað frá stórum føllum í útflutninginum (útlenskum eftirspurningi), og hava hesi føll ávirkað úrslitini hjá almenna geiranum. Eisini hava hesi føll ávirkað inntøkurnar í útflutningsvinnunum, sum aftur ávirka arbeiðsvirknið og inntøkur í teimum vinnum, ið framleiða til innlenskan eftirspurning.

Omanfyri nevnda 'regla' er tó ikki uttan undantak. Undir kreppuni síðst í áttatiárunum og fyrst í nítiárunum skapti privat og alment íløguvirksemi og lánsveitingar, óheft av útflutninginum, stór sveiggj í búskapargongdini. Seinni í tilgongdini minkaði útflutningurin eisini stórliga. Í árunum undan fíggjarkreppuni vóru búskaparligu sveiggjini ei heldur orsakað av broytingum í útflutninginum, men heldur lánsveitingum og miseydnaðum íløguvirksemi. Privata nýtslan sum partur av BTÚ fall árin 2008-2010.

³ Sí Búskaparráðið, búskaparfrágreiðing á heysti 2013 á síðu 41.

Vegna støddina á privatu nýtsluni í mun til BTÚ virkar eitt sovorðið fall ógvusligt á búskapin. Almennu íløgurnar minkaðu stórliga í 2009-2010, og hevði hetta eisini eina tálmandi ávirkan á búskapargongdina.

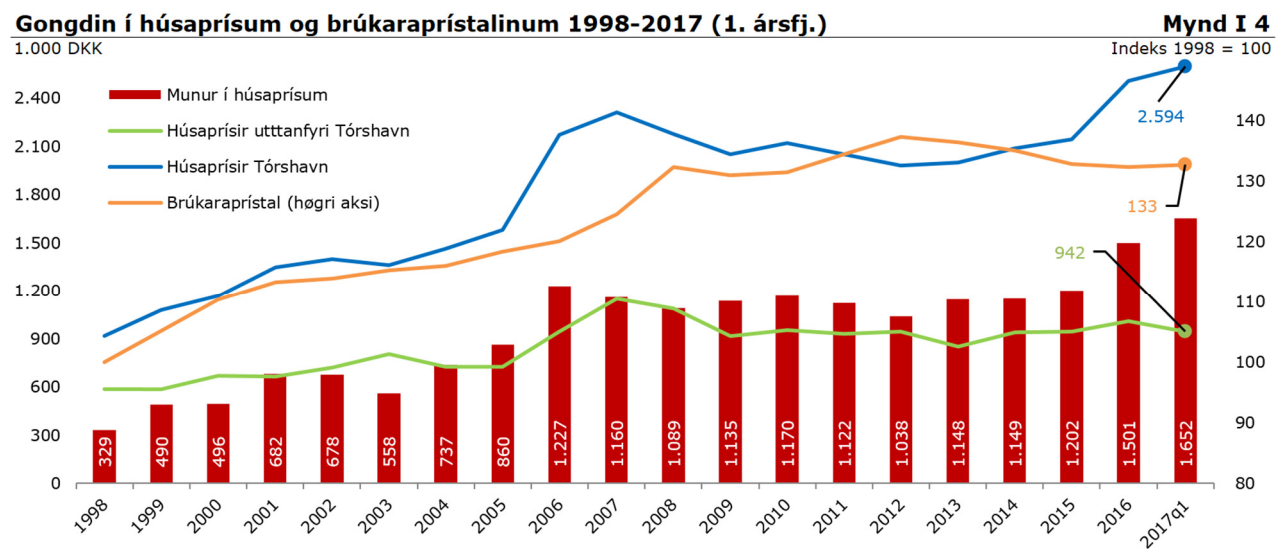
I 1.2 Bústaðarmarknaðurin

Mynd I 4 vísir gongdina í húsaprísum og brúkaraprísum sum skrásett av Betri banka. Hagtølini geva tó ikki eina heilt neyva mynd av prísgongdini. Eitt nú eru íbúðir ikki við í hagtølunum, og harafturat eru einans hús við grundøkjum millum 250 og 1000 fermetrar tald við.

Av myndini sæst, at eitt slag av 'bløðru' varð blást upp fram til 2007, sum síðani brast. Bløðran vísti seg serliga í húsaprísum í Tórshavnar kommunu, men var tó ikki so stór sum eitt nú í Danmark.

Prísirnir á húsum í Tórshavn hava verið vaksandi síðan 2012, og teir eru nú á væl hægri støði enn prísirnir í 2007. Munurin millum húsaprísir í Tórshavn og aðrastaðni í Føroyum vaks sera nógv í 2006, og hevur ein prísmunur upp á eina góða millión krónur hildið sær fram til 2016, tá prísmunurin fór upp á 1,5 mió. kr. Í 1. ársfjórðingi 2017 er prísmunurin farin upp á næstan 1,7 mió. kr.

Prísurin á íbúðum, ið sum áður nevnt ikki eru við í hagtølunum handan mynd I 4, er vaksin meira enn prísurin á sethúsum.

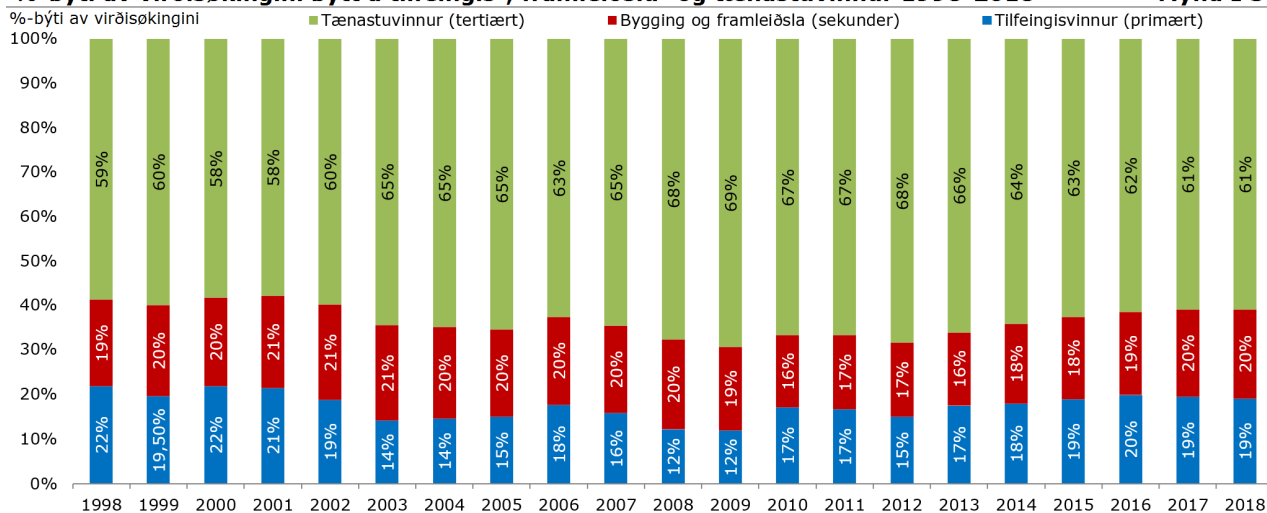
Prísvøksturin er m.a. grundaður á lægri rentu og størri eftirspurning, serliga eftir íbúðum í Tórshavnar økinum.

I 1.3 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar

Samstundis sum fígjarkreppan hevur havt síni árin á búskapargongdina í Føroyum, eru stórar bygnaðarlígar broytingar farnar fram í føroyska búskapinum. Eitt er, at fólkasamansetingin er broytt; nakað annað er, at vinnugreinabýtið er broytt, og at útflutningsmynstur og marknaðarlond Føroya eisini eru broytt.

%-býti av virðisøkingini býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur 1998-2018

Mynd I 5

Viðm.: Árin 2016 til 2018 eru framrokningar gjørdar til frágreiðingina september 2017

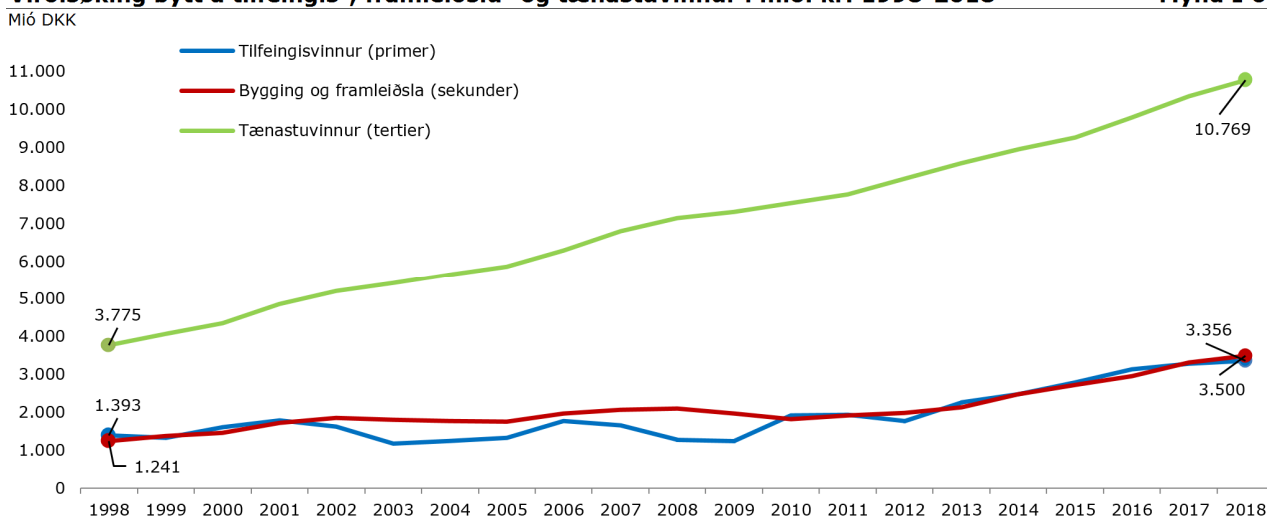
Kelda: Hagstovan

Mynd I 5 vísir gongdina í virðisøkingini býtt á tilfeingis-, byggi- og framleiðslu- og tænastruvinnur. Gongdin hevur verið eitt sindur øðrvísi enn í grannalondunum, har tertieru vinnunar eru vaksnar og tilfeingisvinnurnar minkaðar, og somuleiðis framleiðsluvinnurnar. Síðani 2009 er føroyska tilfeingisvinnan (primera vinnan, tvs. serliga uppisjóvarvinnan og alivinnan) vaksin nógv lutfalsliga, meðan byggi- og framleiðsluvinnan (sekundera vinnan) er vaksin eitt vet og tænastruvinnan (tertiara vinnan) minkað nógv lutfalsliga.

Ein orsök til hesa gongdina er gongdin í ali- og uppisjóvarvinnuni, og harvið í útlenska eftirspurninginum, sum sostatt í stóran mun hevur borið fram vøxsturin í búskapinum nøkur av seinastu árunum. Spurt kann verða, um henda gongdin kann halda fram og hvønn týðning tað hevur, at tertiervinnan ikki lutfalsliga veksur eins og í teimum londum, vit vanliga sammeta okkum við. Hetta kann eisini hava týðning fyri tilflytingina til Føroya; flestu møguligu tilflyttarar til Føroya við útbúgving úr útlondum leita helst eftir arbeiði innan tertieru vinnuna.

Virðisøking býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur í mió. kr. 1998-2018

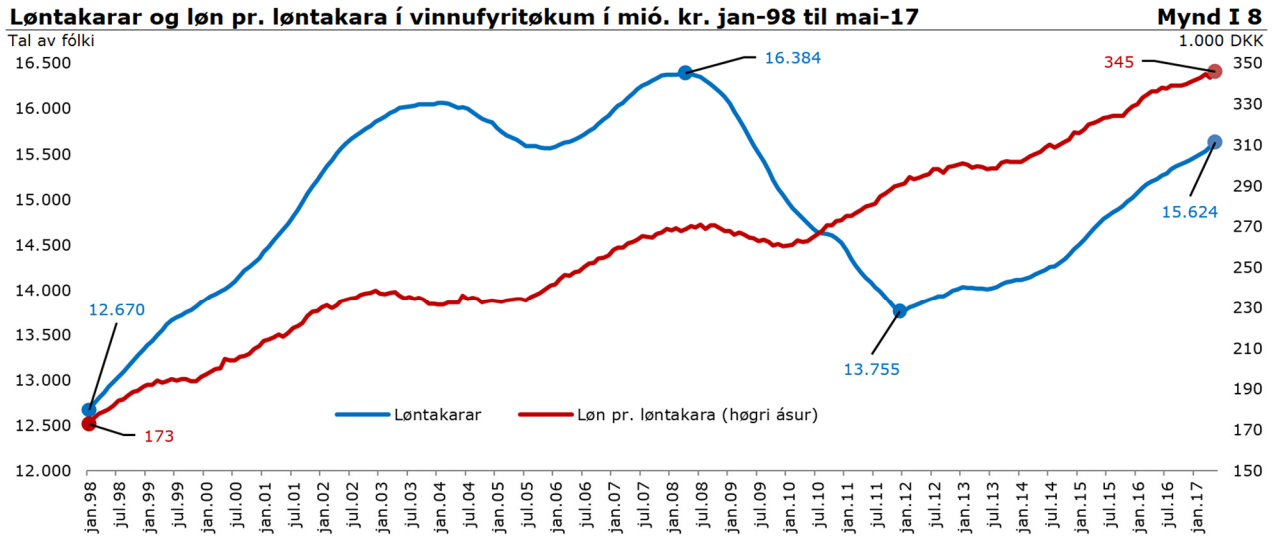
Mynd I 6

Viðm.: Árin 2016 til 2018 eru framrokningar gjørdar til frágreiðingina september 2017

Kelda: Hagstovan

Virðisøkingin býtt á tilfeingis-, byggi- og framleiðslu- og tænastruvinnur er víst í mynd I 6 omanfyri. Her síggja vit, at ein stórus vøxstur í leypandi prísnum hevur verið í tænastruvinnum (tertierum vinnum) síðan figgjarkreppuna, meðan tann tilsvareandi vøxsturinn innan tilfeingisvinnuna (primeru vinnuna) hevur verið uppafstur størri. Tilfeingisvinnan er eyðkend við sínum størru sveiggjum í virðisøkingini yvir ár.

Viðm.: Vinnufyrirøkur eru í hesum føri allar fyrirøkur uttanfyri almenna geiran
Kelda: Hagstovan

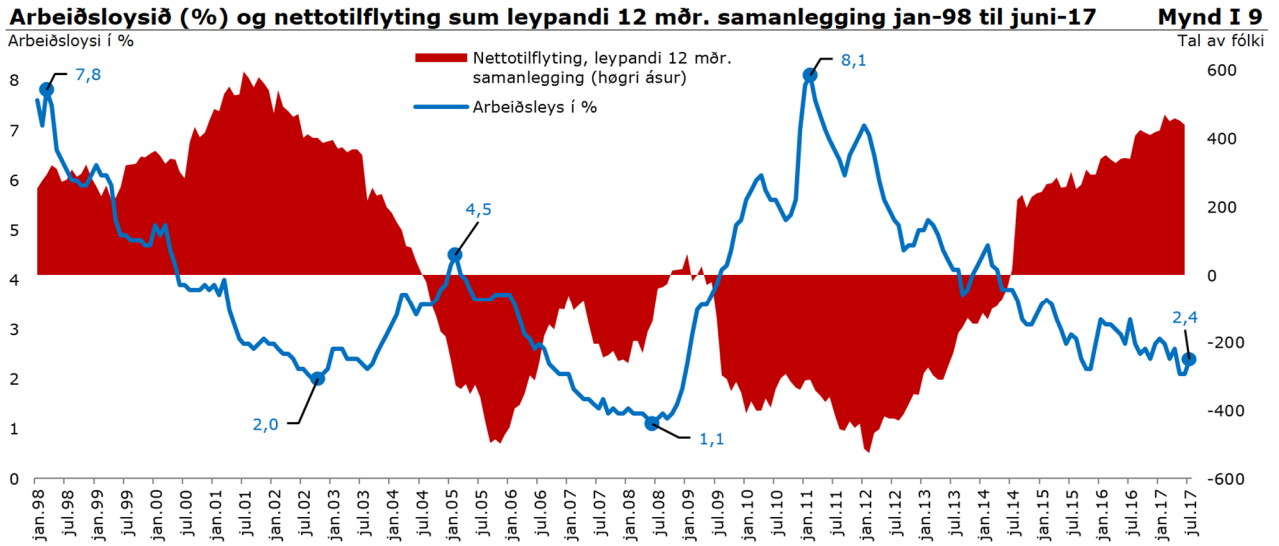
Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum í tíðarskeiðnum 1998 til 2016. Ein stórus vøkstur var fram til 2004, eitt lítið fall í 2005, aftur vøkstur í 2007-08 og síðani eitt fall fram til januar 2012. Eftir januar 2012 hevur aftur ein vøkstur verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum. Hesin vøkstururin hevur serliga verið stórus síðani miðskeiðis í 2014.

Roknað løn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin síðani 1998. Strikumyndin í mynd I 8 vísir nøkur sveiggj, ið hanga saman við konjunkturgongdini. Myndin bendir á, at reallønir og produktivitetur í vinnufyrirøkum eru vaksin nevnivert síðan 1998.

Mynd I 7 vísti, at samlaðu lønargjaldingarnar í vinnufyrirøkum stóðu nærum í stað frá 2008 til 2013. Øvugt vísir mynd I 8, at roknað løn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin nógv í sama tíðarskeiði. Vísandi til mynd I 7 er tað sostatt ikki tann einstaki løntakararin, ið hevur fingið minni í løn, men talið av løntakarum í vinnufyrirøkum, sum er nógv minkað fram til 2013, sí mynd I 8. Tí verður meira løn til hvønn, tá miðaltalið verður roknað.

Gongdin í fólkatilflytingini og nettotilflytingini eru týðandi indikatarar fyri búskapargongdina og vinnuligu gongdina í Føroyum, bæði í tí stutta og langa siktinum.

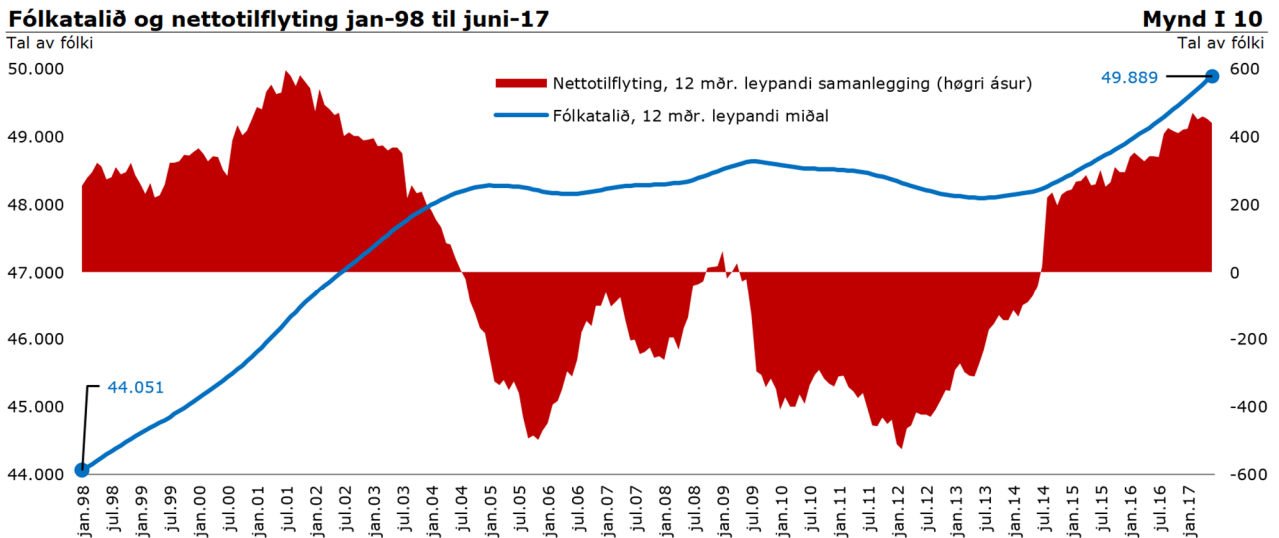
Mynd I 9 niðanfyrir vísir sambandið millum nettotilflyting og arbeiðsloysi frá januar 1998 til juni 2017. Tølini fyri nettotilflyting byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging, sum vísir trendin í gongdini. Myndin vísir, at nettofráflytingin sum heild hevur verið rættiliga stór í tíðarskeiðnum. Trý tíðarskeið hava verið við positivari nettotilflyting, nevnliga árinum 1998-2004, 2009 og 2014-2017. Nettotilflytingin í seinastuni hevur uttan iva samband við vaksandi tal av stórvum í Føroyum. Størri arbeiðsloysi í Føroyum sýnist at minka um nettotilflytingina og øvugt, tó uttan at hetta samband forklarar alla gongdina í tølunum. Seinastu tølini benda á, at vøkstururin í nettotilflyting heldur áfram.

Viðm.: Uppgerðin av nettotilflyting gongur til juni 2017, meðan uppperðin av arbeiðsloysisnum gongur til juli 2017.

Kelda: Hagstovan

Mynd I 10 niðanfyrir vísir gongdina í fólkatálinum sum leypandi miðal, og í nettotilflytingini sum leypandi samanlegging. Vit síggja, at fólkatálið mestsum hevur staðið í stað frá 2004 til 2014. Í 2014 var fyrstu ferð síðan 2009 vøkstur í fólkatálinum. Burðaravlopið (munurin millum føðital og deyðatal) hevur verið fallandi seinastu 25 árinum, og við tí í 2014 galdandi deyðs- og føðitátleika verður burðaravlopið negativt umleið 2035-2040⁷.

Kelda: Hagstovan

I 1.4 Laksa- og oljuprísir

Laksa- og oljuprísir ávirka sum sagt føroyska búskapin stórliga í leypandi prísnum.

Mynd I 11 vísir gongdina í oljuprísinum⁸ í donskum krónum síðani januar 2014.

⁷ Egnar útrokningar við stóði í aldurstreytaðum føði- og deyðstátleika í 2014 og næstseinastu fólkatálsframskriving Hagstovunnar gav negativt burðaravlopi í 2035, sí Búskaparráðsfrágreiðingina á heysti 2016. Broytingar av føðitátleikna síðan 2014 kundi bent á at negativa burðaravlopið er útsett - eitt leysligt met kundi er 2035-2040.

⁸ Hetta er WTI (West Texas Intermediate) oljan, sum vanliga er undir prísnum á norðsjarvalju (Brent).

Vit síggja, at oljuprísurin hevur sveiggjað rættiliga nógv, og at hann í skrivandi stund liggur á umleið 307 DKK/tunnu. Eitt stórt prísfall hendi á olju eftir august 2014. Í \$/tunnu hevur prísurin síðani januar 2015 sveiggjað millum í høvuðsheitum 40 og 60.

Av tí, at olja verður handlað í dollarum og dollarakursurin er hækkaður rættiliga nógv frá juli 2014, so merkist oljuprísfallið á heimsmarknaðinum ikki so væl. Ein stórur partur av oljuprísfallinum er í hesum tíðarskeiði neutraliseraður vegna hækkingina í dollarakursinum. Síðan januar 2017 hevur oljuprísurin tó verið fallandi, samstundis sum \$-kursurin hevur verið fallandi. Alt annað líka skuldi hetta merkt lægri oljuprís í DKK.

Spotprísir av olju (DKK/tunnu), aug-14 til aug-17

Mynd I 11

Kelda: Thomson/Reuters og Danmarks Nationalbank

Mynd I 12 vísir gongdina í laksaprísunum í norskum krónum seinastu árinum. Vit síggja, at sveiggini eru stór, men at trendurin vísir ein prísavøkstur seinastu nógvu árinum. Prísurin í januar 2017 var í hæddini og hevur ikki verið hægri seinastu nógvu árinum. Viðmerkjast skal, at norska krónan er fallin rættiliga nógv síðan hon var hægst í 2012, og at vøxsturin í laksaprísunum tískil ikki hevur verið so stórur í donskum krónum. Hinvegin er dollarakursurin sum nevnt styrknaður munandi síðan miðan 2014 til desember 2016. Tí er útflutningsprísurin fyri laks til USA í donskum krónum í hesum tíðarskeiðinum vaksin meira enn víst á myndunum.

Spotprísir av laks í norskum krónum hvørja viku, jan-11 til aug-17

Mynd I 12

Kelda: fishpool.eu

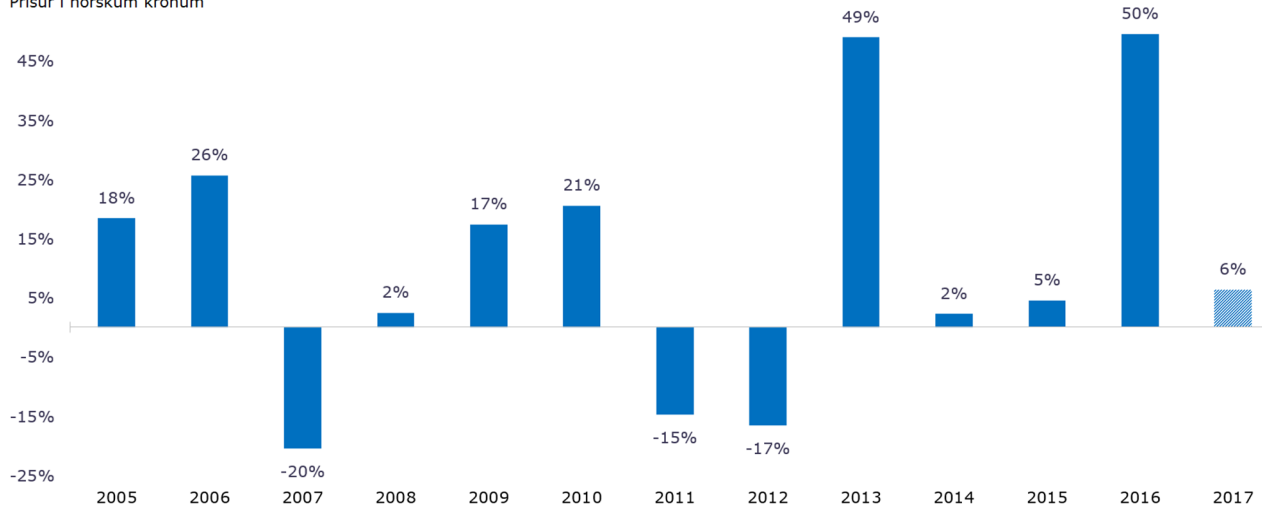
Mynd I 13 vísir broytingina í laksaprísunum í miðal fyri hvørja viku í árinum. Í 2013 var ein prísavøkstur upp á nærum 50% í mun til árið fyri. Í 2014 og 2015 var ein prísavøkstur uppá ávikavist 2% og 5%,

meðan prísvøkstururinn í 2016 var 50% í mun til sama tíðarskeið í 2015. Higartil í 2017 hevur tilsvarandi prísvøkstururinn verið 6% í mun til sama tíðarskeið árið fyrri.

Árlig prosent broyting í spotprísinum á laks 2005-2017

Mynd I 13

Prísur í norskum krónum

Viðm.: 2017 er higartil í ár í mun til somu mánaðir í fjør.

Kelda: fishpool.eu

Gongdin í oljuprísinum í 2014 og 2015 og gongdin í laksaprísinum árin 2013 til 2017 higartil hava bøtt um bótislutfallið í uttanlandshandlinum, sum alt annað líka hevur betrað handilsjavnan. Tað vil siga, at vit fáa lutfalsliga meira fyrri okkara laksáutflutning, samstundis sum vit lutfalsliga skulu gjalda minni fyrri okkara oljuinnflutning.

I 1.5 Handilsjavnin

Talva I 3 vísir gongdina í vøruútflutningi og vøruinnflutningi Føroya fyrra hálvár 2017 sammett við fyrra hálvár 2016.

Innflutningstølini vísa vaksandi innflutningsvirði í mun til hálvárið fyrri (11,9% íalt). Um skip verða roknaði frá, var vøkstururinn í innflutninginum 10,8%.

Innflutningurinn til beinleiðis nýtslu er vaksin við 5,9%. Nógv størri er vøkstururinn í innflutninginum av bilum o.ø. flutningsførum, her var vøkstururinn 36,4%. Hetta kann vera ein ábending um vøkstur í privatari nýtsluni.

Innflutt tilfar til byggivirki er minkað (-10,3%), og samstundis er innflutningurinn av maskinum o.a. útgerð minkaður (-12,8%). Innflutningurinn av brennievni o.t. er í tíðarskeiðinum vaksin við 52,6%.

Útflutningurinn er vaksin 8,2% fyrra hálvár 2017 samett við fyrra hálvár í fjør. Uttan skip vaks útflutningurinn fyrra hálvárið 2017 við 13,2%. Vøkstururinn í útflutninginum av "uppsjóvarfiski" og "alífiski" uppá ávikavist 14,5% og 24,6%, meðan útflutningurinn av "botnfiski og øðrum fiskasløgum" er minkaður við 4,2%.

Handilsjavnin er batnaður seinastu árin og stavar hetta partvís frá betringini í bótislutfallinum í uttanlandshandlinum.

Inn- og útflutningur av vørum og handilsjavnin fyrra hálvár 2017**Talva I 3**

<i>Innflutningur fyrra hálvár 2017</i>	<i>Mið DKK (cif)</i>	<i>Støddarlutfall, %</i>	<i>Hálvárligur vøkstur</i>						
Til hav- og landbúnað	198	5,6%	11,8%						
Til byggivirki	291	8,2%	-10,3%						
Til aðra framleiðslu	729	20,4%	7,0%						
Brennievni ot.	482	13,5%	52,6%						
Maskinur oo. útgerð	410	11,5%	-12,8%						
Bílar oo. flutningsfær	277	7,8%	36,4%						
Til beinleiðis nýtslu	715	20,1%	5,9%						
Skip, flogfær o.t.	271	7,6%	27,5%						
Rávøra til fiskavirking	192	5,4%	51,5%						
Vøruinnflutningur í alt	3.565	100,0%	11,9%						
Vøruinnflutningur ex. skip, flogfær o.t.	3.295	92,4%	10,8%						
<i>Útflutningur fyrra hálvár 2017</i>	<i>Mið DKK (fob)</i>	<i>Støddarlutfall, %</i>	<i>Hálvárligur vøkstur</i>						
Alifiskur	2.065	49,0%	24,6%						
Uppsjóvarfiskur	953	22,6%	14,5%						
Botnfiskur og onnur fiskasløg	1.103	26,2%	-4,2%						
Aðrar vøru	76	1,8%	12,9%						
Skip	16	0,4%	-91,3%						
Vøruútflutningur í alt	4.212	100,0%	8,2%						
Vøruútflutningur ex. skip o.t.	4.196	99,6%	13,2%						
<i>Handilsjavnin, árin 2009-2017</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>1.h.2017</i>
Við skip o.t., mið DKK	-106	327	128	-1.167	-169	348	758	1.430	646
Uttan skip o.t., mið DKK	162	364	222	-145	552	584	1.182	1.727	901

Kelda: Hagstovan

I 2 Innlendis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)

I 2.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtsluni

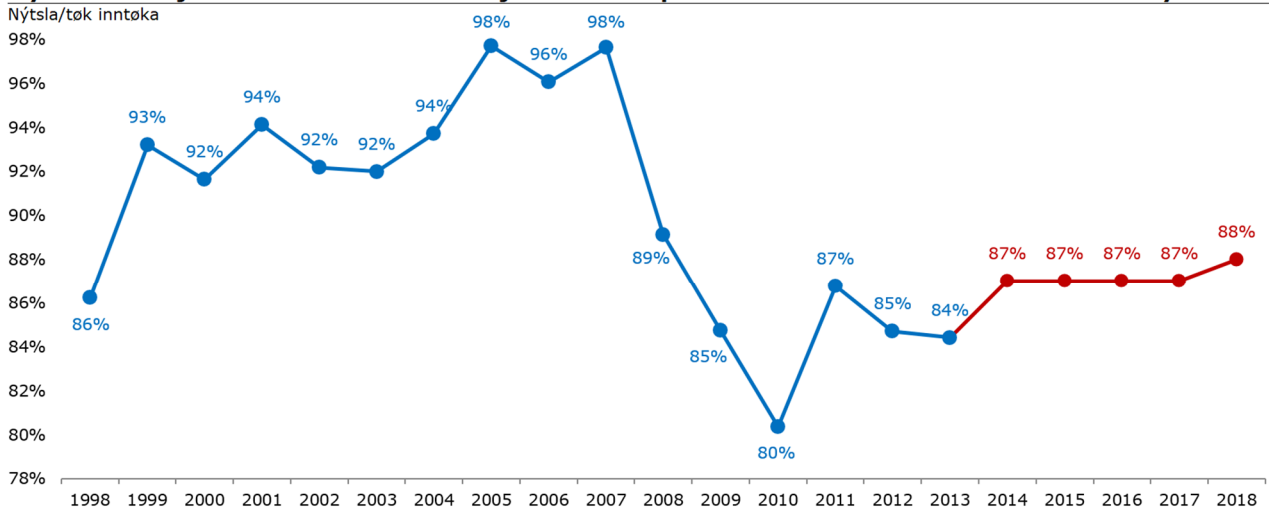
Privata nýtslan er ein týðningarmikil partur av føroyska búskapinum; í stødd er privata nýtslan á hædd við útflutningin av vørum og tænastrum. Tískil hevur gongdin í privatu nýtsluni stóra ávirkan á búskaparvøksturin í føstum prísnum.

Privata nýtslan verður uppgjørd sum liður í uppgerðini av útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni á tjóðarroknaskapinum. Seinastu uppgjørdtu tjóðarroknaskapartølini viðvíkjandi útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni eru fyri 2013. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2013 hava vit bert nakrar indikatarar um nýtsluna. Ein indikatarur er innflutningurin av nýtsluvørum (sí talvu I 3 á undanfarnu síðu); av øðrum indikatarum er gongdin í lönargjaldingum (sí mynd I 19a og I 19b í avsnitti I 3.1) og MVG-inntøkur landskassans.

Mynd I 14 niðanfyrir vísir nýtslukvotuna hjá húsarhaldunum sambært tjóðarroknaskapartølum fyri árin 1998 til 2018. Tølini fram til 2013 eru uppgjørd tøl, meðan tølini fyri 2014-2018 eru bygd á metingar við støði í nýtslu av búskaparmyndli Hagstovunnar.

Nýtslukvota hjá húsarhaldum sambært tjóðarroknskaptølum 1998-2017

Mynd I 14

Viðm.: Nýtslukvotan er lutfall millum nýtslu og tøku inntøkuna hjá húsarhaldsgeira. Tølini fyri 2014-2018 eru metingar og fortreyt fyri býti av útreiðslum (endaliga nýtslan) í tjóðarroknskapi.

Kelda: Hagstovan og Búskaparráðið

Síðan 2007 er nýtslukvotan minkað rættiliga nógv. Hetta gevur ábending um, at húsarhaldini aftaná fíggjarkreppuna hava víst størri varsemi viðvíkjandi privatari nýtslu. Nakað tað sama hevur gjørt seg galdandi í okkara grannalondum⁹.

Eitt ástøði er, at føroysku pensionistaviðurskiftini (eldingin av búfjöldini, lutfalsliga størri pensjonistatal enn í grannalondunum, lutfalsliga lága pensjónsuppsparingin og tvungna pensjónsnýskipanin) og royndirnar frá fíggjarkreppuni frá 2007-10 hava eggjað til sparing heldur enn privata nýtslu í Føroyum, og harvið til nakað minni íkast frá innlendis eftirspurninginum til búskaparvøkstur. Nóggur privatir kapitalur er eisini mistur í samband við fíggjarkreppan í nítiárunum, og eisini hana í 2007-09, og roknast kann við, at hetta eisini hevur eggjað til varsemi í privatari nýtsluni. Lága rentustøðið og ivin um nøktandi renting av pensjónsuppsparing kann eisini hava eggjað eldru ættarliðunum til samansparing heldur enn nýtslu.

Tølini benda á, at tað ikki er tann privata nýtslan (húsarhaldini), sum hevur verið stóra drívmeigin handan búskaparvøksturin í 2012 og 2013, men hinvegin nakað meira frá 2014 og fram til í dag, sí talvu I 1. Søguliga (1999-2008) hevur nýtslukvotan verið nógv hægri, enn hon er í dag; ein størri ella minni nýtslukvota kundi fingið stóra ávirkan á búskapin, tí privata nýtslan sum nevnt er stórur partur av BTÚ.

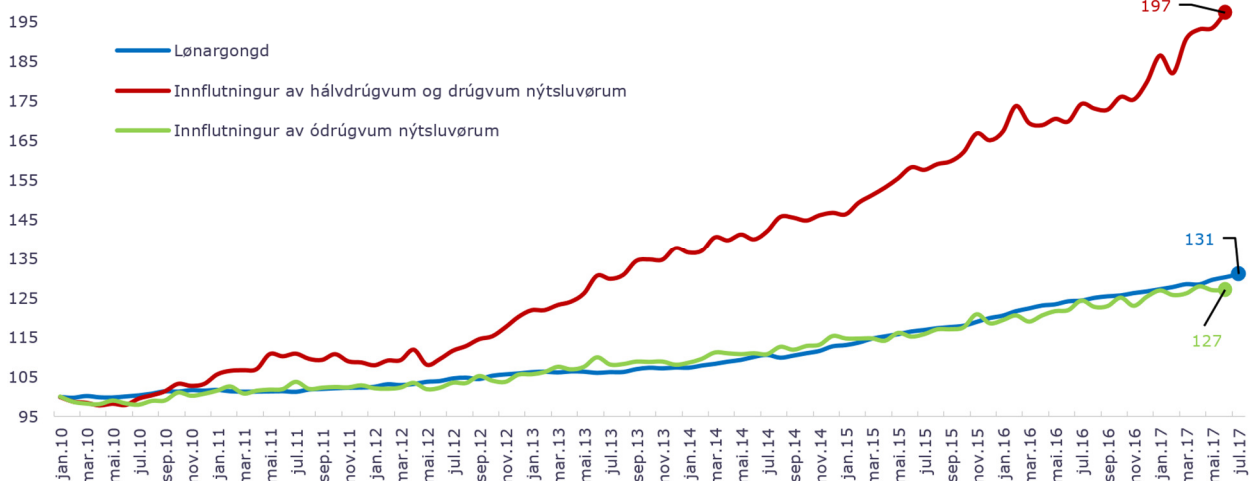
Mynd I 15 niðanfyrir vísir gongdina í innflutningi av nýtsluvørum sum leypandi miðal (sí tekstkassa 3 í avsnitti 3.1.). Stóri vøksturin seinastu tíðina í innflutninginum av drúgvum, hálv- og ódrúgvum nýtsluvørum hevur verið nýtt í undanfarnum frágreiðingum sum grundgeving fyri at rokna við eini hækkaðari privatari nýtslukvotu í 2015-2018. Hinvegin kann hesin umrøddi nýtsluvøksturin eisini samsvara við ein vøkstur í lønargjaldingum og tøkari inntøku.

⁹ Det økonomiske råd: Dansk økonomi forår 2015, síða 28-30.

Lönarinntøka og innfluttar nýtslúvørur hjá húsarhaldum, jan-10 til juni-17

Mynd I 15

Índeks, jan.10 = 100

Viðm.: Tølini fyri lönargongdina ganga til juli 2017, meðan tølini fyri innflutningin ganga til juni 2017.

Kelda: Hagstovan

Myndin vísir, at innflutningurin av hálvdrúgvum nýtslúvørum (t.d. klæðum) og drúgvum nýtslúvørum (t.d. sjónvarp og bilum) er vaksin nógv síðan 2010, serliga aftaná miðskeiðis í 2012. Viðmerkjast skal, at lönarinntøkur vunnar í útlondum ikki eru við í lönartølunum handan mynd I 15.

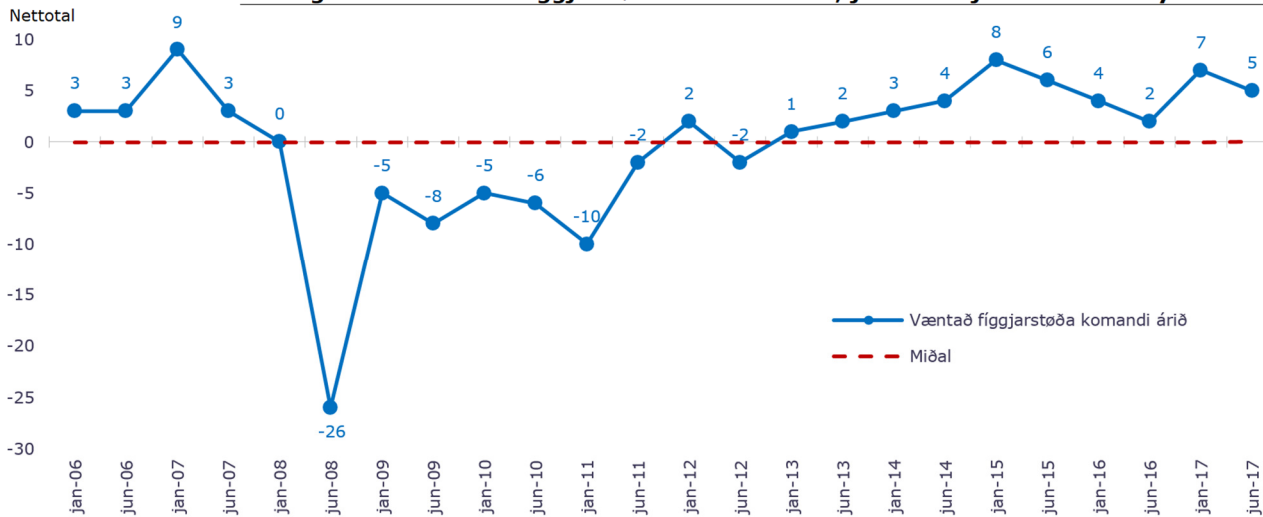
Gongdin í innflutninginum av ódrúgvum nýtslúvørum (t.d. matur og drekka) og gongdin í lönargjaldingunum eru nøkulunda samfallandi yvir alt tíðarskeiðið. Í hagtølunum fyri innflutning fylla tær ódrúgvu nýtslúvørunar meira enn tær drúgvu og hálvdrúgvu nýtslúvørunar.

I 2.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Treystitølini frá Hagstovuni í mynd I 16 niðanfyrir snúgvá seg um metingar frá húsarhaldunum um teirra fíggjarstöðu seinasta árið og komandi ár.

Nettotal - húsarhaldini og teirra væntaða fíggjarstöða eitt ár framm, jan-06 til jun-17

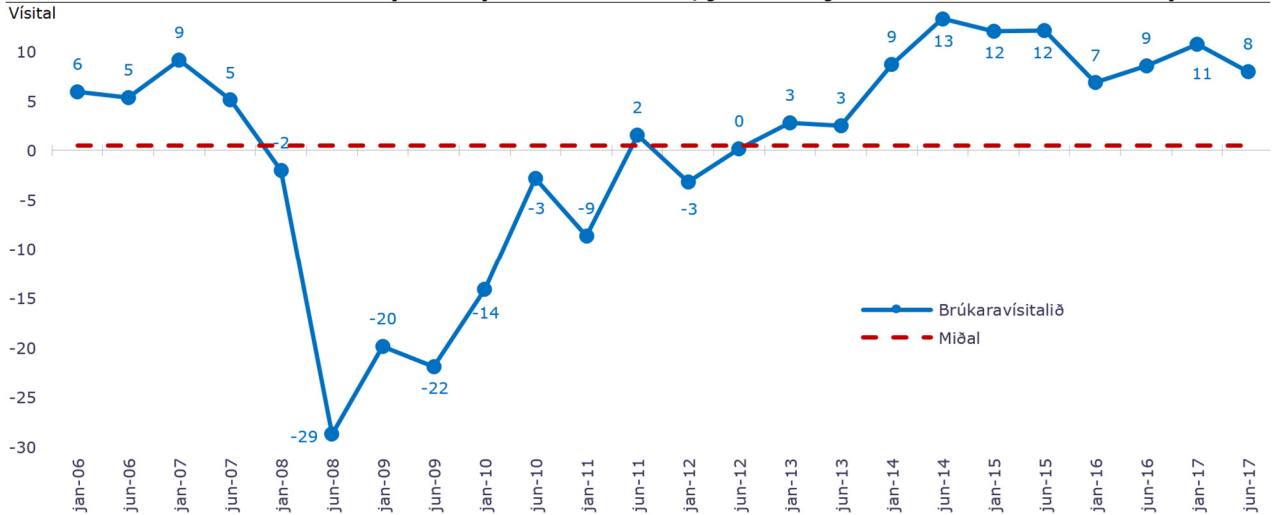
Mynd I 16

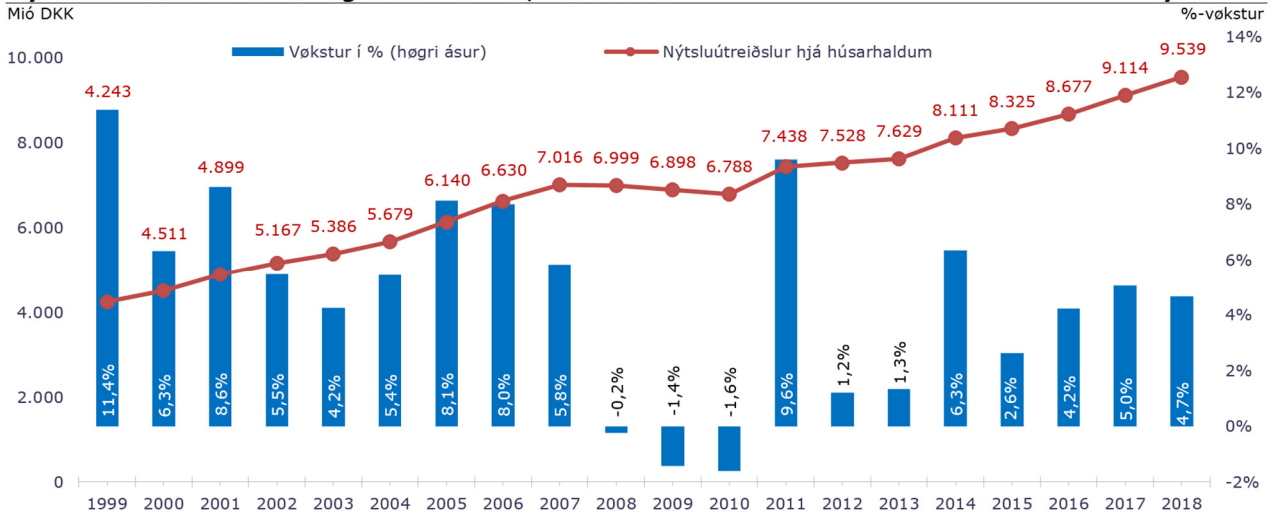
Kelda: Hagstovan

Myndin vísir fram til januar 2015 eitt vaksandi bjartskygni, sum ikki hevur verið størri síðan januar 2007. Hinvegin hevur bjartskygnið verið eitt sindur minni síðan tá. Tó vísti treystitalið fyrri januar 2017 ein vøxtur og treystitalið fyrri juni 2017 eitt fall.

Mynd I 17 niðanfyrir vísir treysti-vísitalið tilsamans fyrri føroysku húsarhaldini. Myndin vísir áleið tað sama sum myndin undan henni, við tað at treystitalið hjá húsarhaldunum í juni 2014 var størri enn nakrantíð, men at ein lítil minking síðan tá er hend.

Vísital - samlað brúkaravísital fyrri føroysku húsarhaldini, jan-06 til jun-17
Mynd I 17

Kelda: Hagstovan

Mynd I 18 vísir gongdina í privatu nýtsluni sambært tjóðarroknskapinum fyrri árin 1999-2018. Tølini fyrri 2014 til 2018 eru mett við nýtslu av búskaparmyndli Hagstovunnar. Árin fram til fíggjarkreppuna í 2008 var stórir vøkstur í privatu nýtsluni hvørt ár. Síðani vóru trý ár við falli, men síðan 2011 hevur aftur verið vøkstur.

Nýtsluútreiðslur í mió. kr. og vøksturinn í %, 1999-2018
Mynd I 18

Viðm.: Tølini fyrri 2014-2018 eru metingar og fortreyt fyrri býti av útreiðslum (endaliga nýtslan) í tjóðarroknskapinum

Kelda: Hagstovan

I 3 Virksemið í privatu vinnugeirinum (privatar iløgur o.a.) og innlendis eftirspurningurin

I 3.1 Gongdin viðvíkjandi lönargjaldingum og løntakaratali

Lönarhagtølini hvønn mánaða frá Elektron (samtíðarskattaskipanini) eru millum tey mest hentu hagtølini vit hava til tess at lýsa virksemið í búskapinum sum heild og gongdina innan ymsu vinnugreinarnar¹⁰.

¹⁰ Gongdin í lønartølunum frá Elektron samsvara ikki við gongdina í BTÚ sum inntøku (lönarpartinum av bruttofaktorinntøkuni, BFI). Orsøkin er m.a., at BFI eisini fevnir um samsýning til kapitalin (restinntøkuna). Munur er eisini á tjóðarroknskaparlønnum og elektronlønnum, tí allar lønarviðbøtur eru ikki í elektronlønnum, t.d. pensjónsgjöld, tvungin sosial trygdargjöld og B-inntøkur.

Mynd I 19a og I 19b niðanfyri vísa prosent-broytingina í lønartølunum frá Elektron seinastu árinum sum leypandi ár-til-ár broyting (sí útgreining í tekstkassa 3).

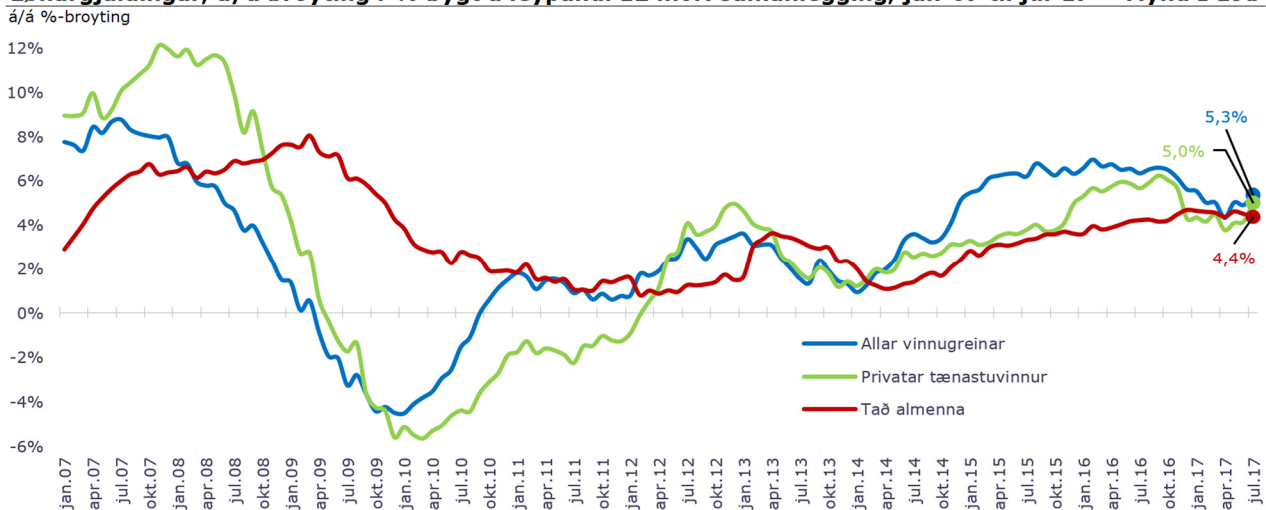
Mynd I 19a vísir gongdina í lønargjaldingunum innan primeru og sekunderu vinnugreinarnar, meðan mynd I 19b vísir gongdina í lønargjaldingunum innan tertieru vinnugreinarnar.

Lønargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mðr. samanlegging, jan-07 til jul-17 Mynd I 19a

Kelda: Hagstovan

Lønargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mðr. samanlegging, jan-07 til jul-17 Mynd I 19b

Kelda: Hagstova Føroya

Textkassi 3 Trend útrokningar, ið byggja á 12 mánaða leypandi samanlegging og miðal, herundir ár til ár %-broytingar, stutt frágreiðing:

12 mánaða leypandi samanlegging er samanlegging av 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

12 mánaðar leypandi miðal er miðal av seinastu 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

Ár til ár %-broytingar bygt á leypandi 12 mánaðar samanlegging ella miðal. Týðningurin av hesum háttalagnum kann lýsast við einum dømi í mynd I 19 a og b (samlaðar lønir):

Vit leggja saman lønirnar 12 mánaðir aftur í tíðina frá jun-15 til jul-14 og gevur hetta 7,827 mia. kr. Vit leggja eisini saman 12 mánaðar aftur í tíðina frá jun-14 til jul-13 og gevur hetta 7,372 mia. kr. Ár til ár %-broytingin (ella vakstrar-ratan) verður so útroknað sum $7,827/7,372 - 1 = 6,2\%$.

Hetta háttalag verður nýtt ístaðin fyri vanliga háttalagið, har vøksturin verður roknaður higartil í árinum í mun til sama tíðarskeiðið árið fyri. Hvør mánaði verður her "roknaður upp" til eitt ársstøði. Tað verður roknað út hvussu %-vísi vøksturin (ella %-vísa fallið) hevur verið fyri henda "upproknaða mánaðin" í mun til somuleiðis "upproknaða mánaðin" eitt ár frammanundan. Ein mánaði, ið víkir nógv frá undanfarnu mánaðunum, ger sostatt ikki so nógvan mun í "upprokningini". Sostatt er talan um eina serliga trend-analysu yvir fleiri mánaðir, har roynt verður av avdúka ein latentan trend í gongdini, sum fevnir yvir meira enn ein mánaða.

Vit síggja á myndunum, at lønargjaldingar í øllum vinnugreinum eru vaksnar seinastu árin. Síðan 2014 hevur størri vøkstur verið í tilfeingisvinnunum og vøruframleiðsluvinnunum (íroknað bygging) enn í øllum vinnugreinunum tilsamans. Harafturímóti hevur vøksturin í privatum tænastráttinum og í tí almenna verið minni enn í øllum vinnugreinunum tilsamans.

Lønirnar í tí almenna hava søguliga verið tær mest stóðugu, meðan stór sveiggj hava verið í tilfeingisvinnunum, vøruframleiðsluvinnunum og privatum tænastráttinum.

Í juli 2017 var ár-til-ár leypandi vøksturin í øllum lønargjaldingunum 5,3%. Størstur vøkstur sæst í vøruframleiðsluvinnunum (9,6%) og privatum tænastráttinum (5,0%); vøruframleiðsluvinnur fevna m.a. um fiska-, kryvji- og flakavirkir, og eisini um byggivirksemi og skipasmíð. Lægri vøkstur hevur verið í almennu lønargjaldingunum (4,4%) og í tilfeingisvinnunum (3,6%).

Í talvu I 4 niðanfyrri eru lønargjaldingar sambært Elektron býttar á 23 vinnugreinar. Eisini er víst beinleiðis vakstrarískoyti¹¹ og stóðdarlutfallið (parturin av øllum). Tá stóðdarlutfallið er minni enn beinleiðis vakstrarískoytið, er vøksturin størri enn miðal, og øvugt.

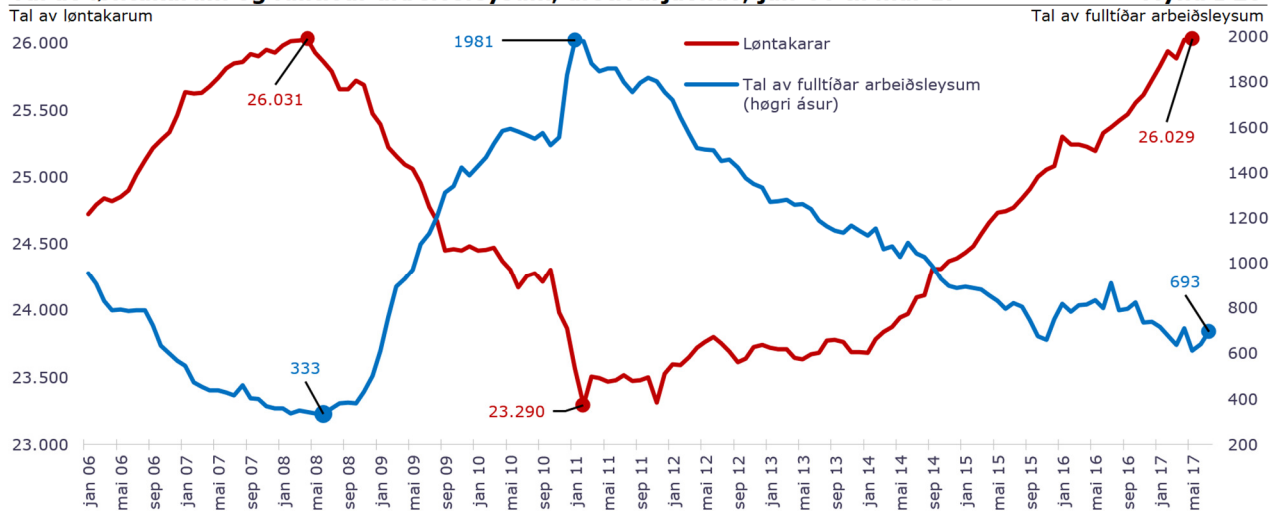
Lønargjaldingar (Elektron-lønir), vakstrarískoyti og stóðdarlutfall fyrri vinnugreinarnar 1. hálvár 2016 og 1. hálvár 2017

	Mió DKK			%- broyting	Vakstrarí- skoyti	Stóðdar- lutfall
	1.h.2016	1.h.2017	Munur			
Landbúnaður	8	9	1	15,3%	0,5%	0,2%
Fiskiskapur	496	489	-7	-1,4%	-2,8%	11,2%
Ali- og kryvji- virki	151	189	37	24,7%	15,6%	4,3%
Ráevnisvinna	27	21	-6	-22,6%	-2,5%	0,5%
Fiskavøruídnaður	169	186	17	9,9%	6,9%	4,2%
Skipasmíðjur, smíðjur	101	118	17	16,6%	7,0%	2,7%
Annar ídnaður	124	130	6	4,6%	2,4%	3,0%
Bygging	279	324	45	16,1%	18,7%	7,4%
Orku- og vatnveiting	34	34	0	0,1%	0,0%	0,8%
Handil og umvæling	367	387	20	5,5%	8,3%	8,8%
Gistihús og matstovuvirki	52	58	6	11,4%	2,5%	1,3%
Sjóflutningur	216	218	1	0,5%	0,4%	5,0%
Flutningur annars	140	151	11	7,5%	4,4%	3,4%
Postur og fjarskifti	70	68	-2	-2,7%	-0,8%	1,6%
Fígging og trygging	152	163	11	7,0%	4,4%	3,7%
Vinnuligar tænastráttur	164	180	16	9,5%	6,5%	4,1%
Húshaldstænastráttur	40	42	3	7,3%	1,2%	1,0%
Landsfyrising	147	162	15	10,4%	6,3%	3,7%
Kommunur og ríkisstovnar	473	492	19	3,9%	7,8%	11,2%
Undirvísing	316	327	11	3,5%	4,6%	7,5%
Heilsu- og almannaverk	513	527	14	2,6%	5,6%	12,0%
Felagsskapir, mentan o.a.	95	102	6	6,7%	2,6%	2,3%
Ótilskilað v.m.	1	2	1	72,0%	0,3%	0,0%
Tilsamans	4.136	4.377	241	5,8%	100,0%	100,0%

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd I 20 niðanfyrri vísir árstíðarjavnaða talið av løntakarum samanhlíði við árstíðarjavnaða talið av fulltíðar arbeiðsleysum.

¹¹ Sí mannagongd í talvu I 1. Í talvu I 4 er vakstrarískoytið tó stigmarkað til 100%.

Tal av løntakarum og fulltíðar arbeiðsleysum, árstíðarjavnáð, jan-06 til mai-17
Mynd I 20

Viðm.: Tølini fyri arbeiðsloysið ganga til juli 2017, meðan tølini fyri løntakarar ganga til mai 2017.

Kelda: Hagstovan

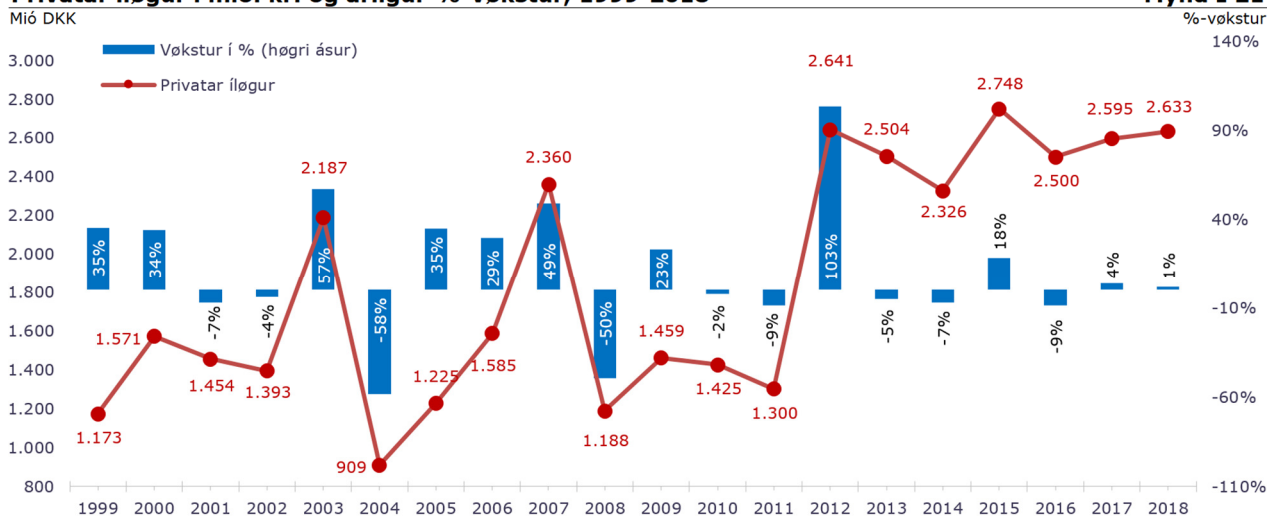
Við endan av 2010 fall løntakaratalið, samstundis sum arbeiðsloysið vaks í sambandi við at Fiskavirking fór av knóranum. Í februar 2011 var talið av fulltíðararbeiðsleysum sera høgt (1.981), samstundis sum talið av løntakarum var sera lágt (23.290).

Síðani tá er talið av løntakarum vaksið, og var tað í mai 2017 26.029, sum er 2.739 hægri enn í februar 2011. Serliga stórir hefur vøksturin verið í løntakaratalinum síðan januar 2014. Síðani miðskeiðis í 2014 hefur stór nettotilflyting eisini verið til Føroya.

Samstundis er talið av fulltíðararbeiðsleysum støðugt minkað síðan januar 2011, tá tað vóru 1.981 fulltíðararbeiðsleys. Í juli 2017 var hetta talið minkað til 693, sum var ein minking uppá 1.288 fulltíðararbeiðsleys.

I 3.2 Gongdin viðvíkjandi privatu íløgnum

Mynd I 21 vísir privatu íløgurnar í mió. kr. og árliga vøksturin í privatu íløgnum í % fyri árin 1999 til 2018. Íløgutølini eru skilmarkaði í samsvari við tjóðarroknsskaparreglur. Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í privatu íløgnum, sum vanlig er ein sveiggjandi partur av tjóðarroknsskapar-útreiðslunum (sí eisini mynd I 2 í avsnitti I 1.1).

Privatar íløgur í mió. kr. og árligur %-vøkstur, 1999-2018
Mynd I 21

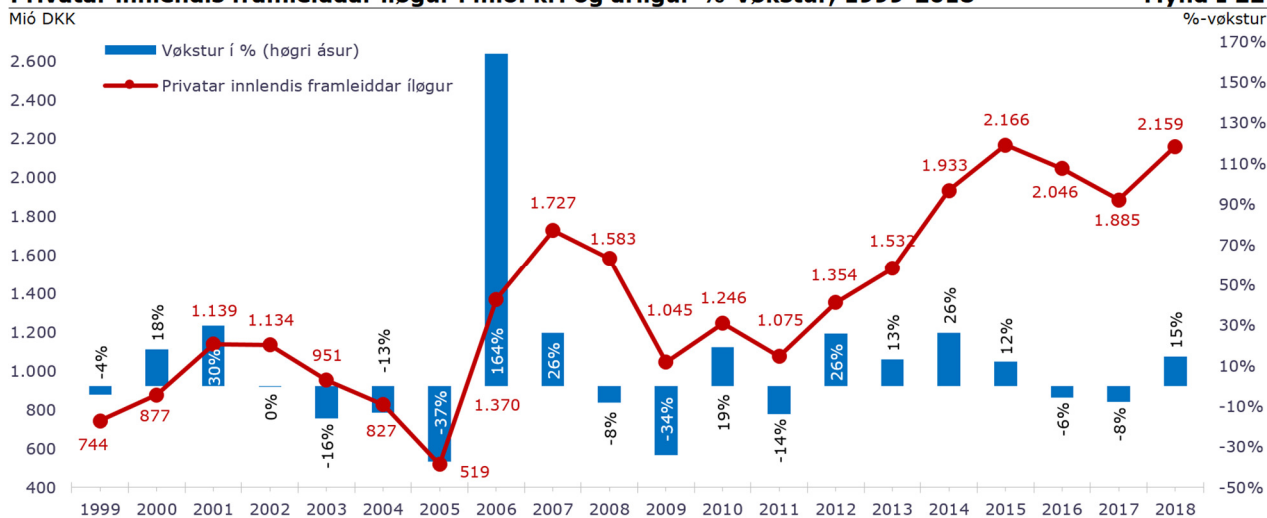
Viðm.: Tølini fyri 2014-2018 eru metingar og fortreyt fyri býti av útreiðslum (endaliga nýtslan) í tjóðarroknsskapinum.

Kelda: Hagstovan

Nógvar av ílögnum eru framleiddar og innfluttar lidnar úr útlandum t.d. skip, vindmyllur og flogfær, og sæst hetta aftur í t.d. 2003, 2005 og 2012.

Mynd I 22 niðanfyri vísir einans innlendis framleiddu ílögurnar, í tann mun tað hevur verið gjørligt at eyðmerkja hesar í innflutningshagtølunum. Orsøkin til, at skilt verður ímillum hesi íløgusløg, er, at innlendis framleiddar ílögur vanligar leggja størri trúst á arbeiðsmarknaðin enn innfluttu ílögurnar. Konjunkturarnir síggjast í innlendis framleiddu ílögutølunum á tann hátt, at ein stórir vøkstur hendi upp til figgjarkreppuna í 2007 og síðani eitt fall í 2008-2009; annars hevur vøkstur verið øll árin síðan 2011. Stóri vøksturinn í 2006 kemur fram, tí privatu innlendis framleiddu ílögurnar vóru serliga lítlar í 2005.

Privatar innlendis framleiddar ílögur í mió. kr. og árligur %-vøkstur, 1999-2018

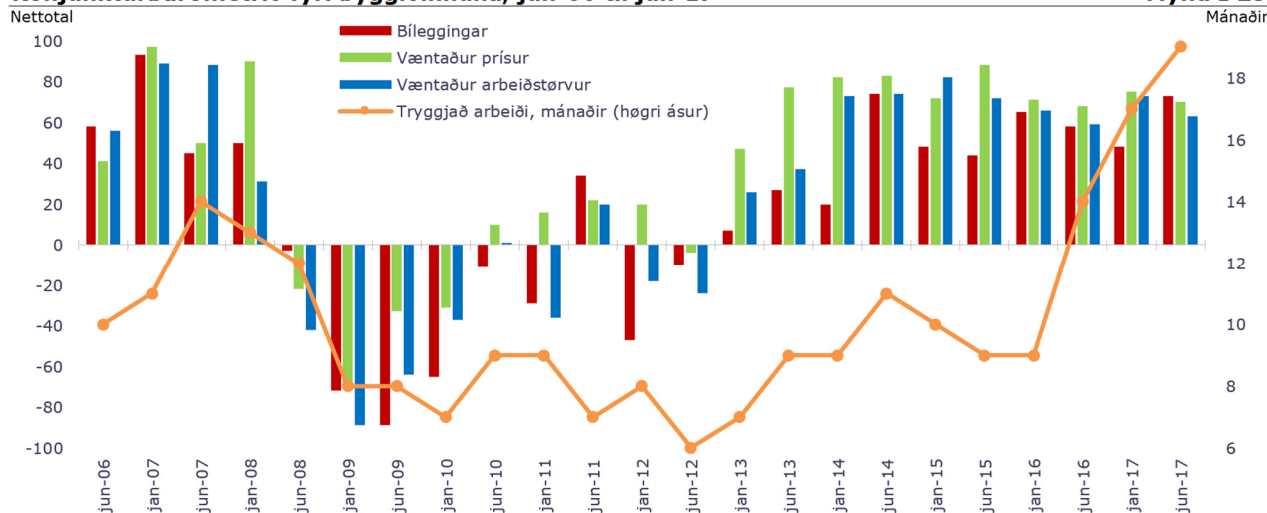
Mynd I 22

Kelda: Hagstovan, töluni fyri 2014 til 2018 eru framrokningar frá mars 2017

I 3.3 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna (sí mynd I 23 niðanfyri) vísir størst tal av bíleggingum síðan juni 2014. Samstundis hevur vinnan tryggjað sær arbeiði í miðal meira enn 20 mánaðir fram, og er hetta nógvar meira enn nakrantíð.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna, jun-06 til jun-17

Mynd I 23

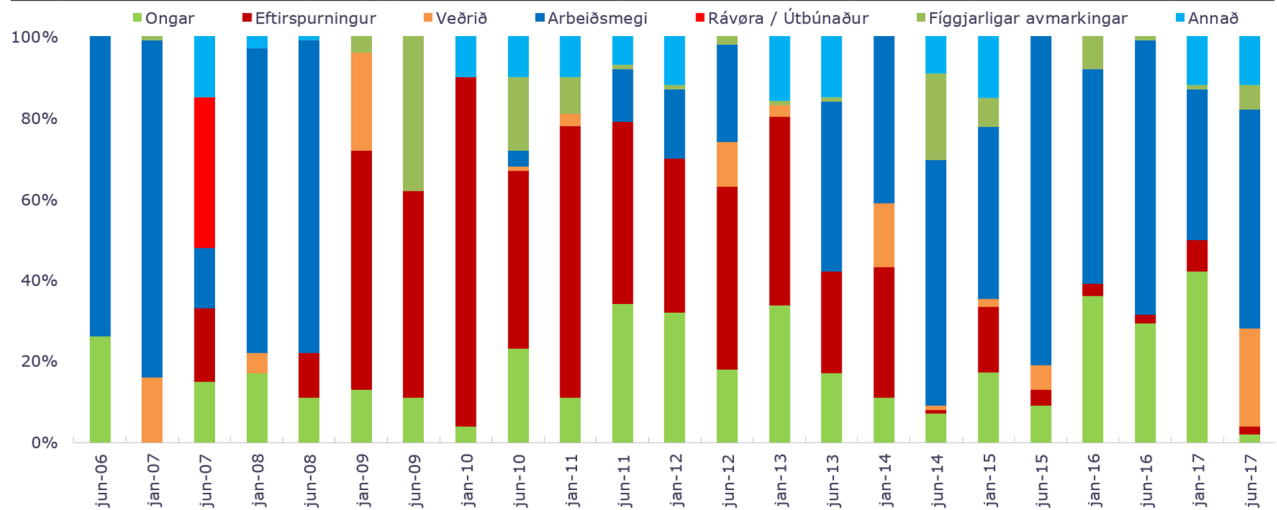
Kelda: Hagstovan

Í mynd I 24 niðanfyri eru vístar avmarkingarnar fyri framleiðsluna í byggivinnuni, sum byggiharrarnir hava nevnt sum viðkomandi.

Törvandi eftirspurningur var ein stórir trupulleiki frá 2008 og fram til januar 2014, men er törvandi eftirspurningur nærvíð ekki nevndur sum ein trupulleiki í dag.

Tá nógvar ílögur verða gjórdar í senn, er altíð ein vandi fyri trýsti á arbeiðsmarknaðin innan byggjyrkið. Slíkt trýst kann ávirka restina av búskapinum við prís- og lónarvókstri. Umframta hetta kann trýst á arbeiðsmarknaðin innan byggjyrkið hava neiliga ávirkan á byggjarbeiði, ið er í gongd, tá tað snýr seg um kostnað og góðsku.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnu - avmarkingar í framleiðsluni, jun-06 til jun-17 Mynd I 24

Kelda: Hagstovan

I 4 Innlandis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og ílögur

I 4.1 Nýtsla hins almenna

Mynd I 25 niðanfyrir vísir gongdina (í mió. kr.) og vøksturinn (í %) í almennu nýtsluni síðan 1999, sum uppgjørt í tjóðarroknaskapinum. Tølini fyri 2014-2018 byggja á metingar (myndlanýtslu). Vøksturinn í almennu nýtsluni er í 2013 uppgjørdur til 3%, og metti vøksturinn fyri 2014 og 2015 er ávikavist 2% og 1%. Metti vøksturinn fyri 2016, 2017 og 2018 er ávikavist 9% og 2% og 3%. Tølini eru í leypanði prísnum.

Frá 1999 til 2002 var vøksturinn í almennu nýtsluni sera stórir (8-11%). Árin 2007-2008 var eisini tilsvandi stórir vøkstur í almennu nýtsluni. Vøksturinn síðan tá hevur ligið millum 0% og 4% burtursæð frá einum ári, nevniliga 2016.

Tekstkassi 4:

Dátu um almenna geiran

Tjóðarroknaskapurin fyri almenna geiran byggir á almennar roknskapir, ikki minst landsroknskapin. Við virknaði frá 2010 eru kommunuroknskapir eisini skrásettir í Búskaparskipan landsins (BLS). Somuleiðis eru roknskapir fyri almennar grunnar og stovnar, sum ikki eru á fíggjarlógini, tiknir við í BLS í vaksandi mun. Við hesum eru dátukeldurnar fyri almenna geiran vorðnar munandi betri seinnu árin. BLS hevur eitt stórt tal av bólkingum og útgreiningarmøguleikum til ymiskan umsitingartørv. Kortini er tað ikki altíð lætt við BLS at gera tær bólkingar og útgreiningar, sum verða fyriskrivaðar í tjóðarroknaskapinum, sum jú er hin vanligi nýtti standardurin fyri uppgerð av búskaparstóddum.

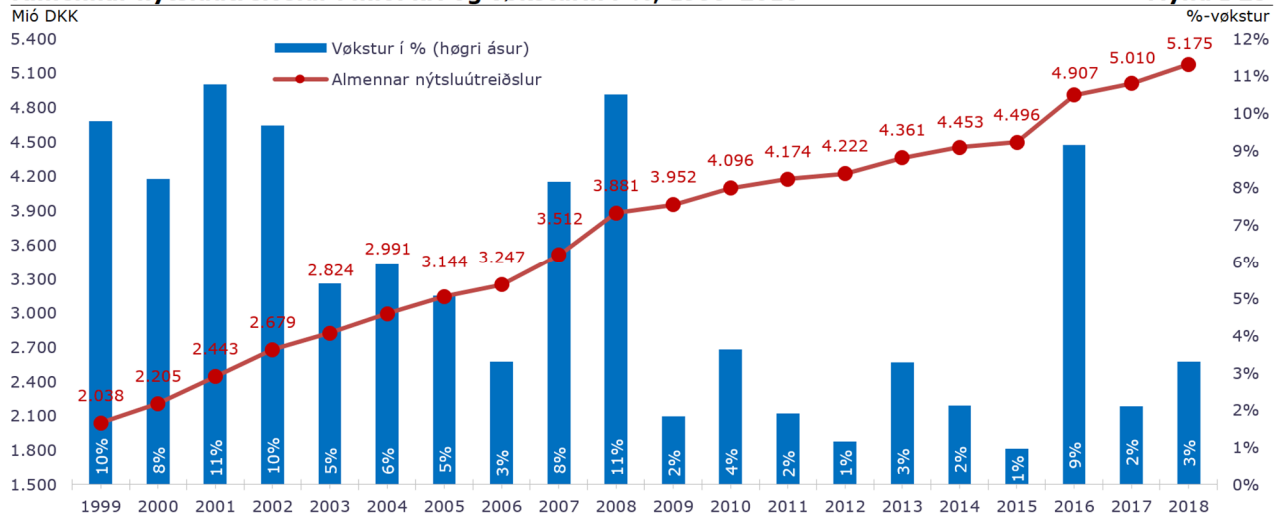
Búskaparmyndil Landsbankans byggir á tjóðarroknaskapar-bólkingar. Tá hesin búskaparmyndil hevur verið nýttur til framrokningar, hava metingar verið gjórdar av gongdini við støði bólkingum í BLS. Hetta eru bólkingar sum ikki altíð hava verið samfallandi við bólkingar í tjóðarroknaskapinum. Eitt ávíst varni krevst tí í brúki av tølunum.

Töluni benda á, at broytingar í almennu nýtsluni (eins og í almennu íløgnum) hava verið konjunkturviðgangandi – tá nógv hevur verið í kassanum, hevur nógv verið brúkt og øvugt - og hevur hetta økt heldur enn minkað um sveiggini í búskapargongdini. Umráðandi er tí hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina í árunum 1999-2002 og 2007-2008, nú búskaparliga virkseimið aftur er í vøkstri.

Demografiskar broytingar í komandi árum fara at gera tað truplari at avmarka vøksturinn í almennu nýtsluni (sí frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2015).

Almennar nýtsluútreiðslur í mió. kr. og vøksturinn í %, 1999-2018

Mynd I 25

Kelda: Hagstovan, töluni fyri 2014 til 2018 eru fortreytir til framrokning frá september 2017.

I 4.2 Íløgur hins almenna

Mynd I 26 niðanfyrir vísir almennu íløgurnar frá 1998 til 2018. Keldan til mynd I 26 er Hagstovan (almenna geira roknskapurin og fíggarætlanir) og metingar Búskaparráðsins. Íløgurnar hjá sosialum grunnum og ríkisstovnum eru ikki tiknar við, tí talan er her um so smá tøl.

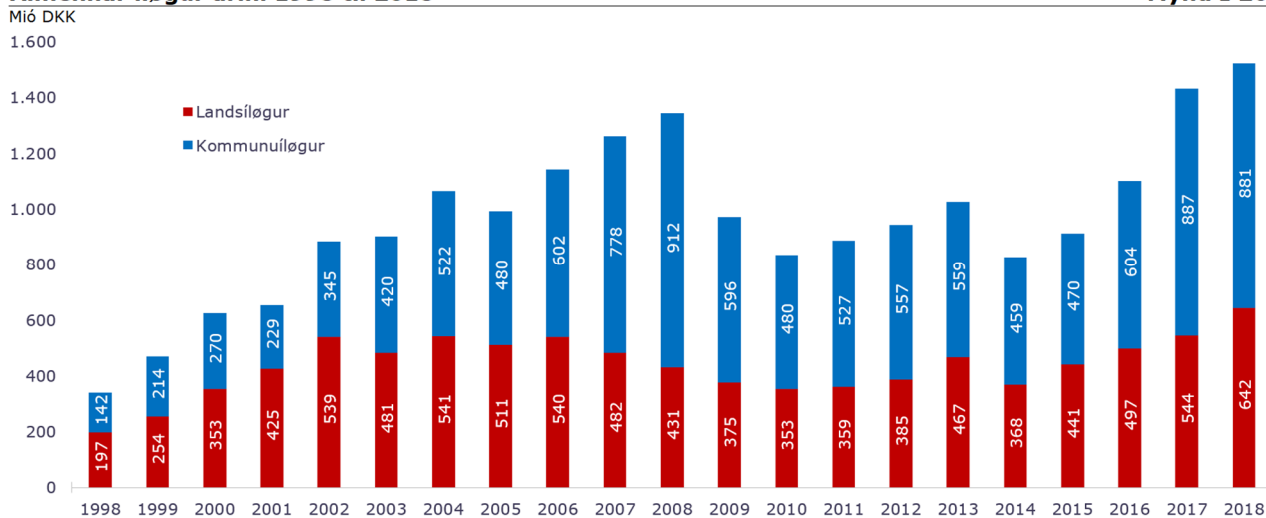
Talan er um íløgur samsvarandi tjóðarroknskaparuppgerð og ikki samsvarandi roknskaparuppgerð. Tjóðarroknskaparligu íløgurnar eru størri enn roknskaparligu íløgurnar; m.a. er alt Landsverk og viðlíkahald (herundir alt á standardkonto 15 í landskassaroknskapinum) roknað sum íløgur í tjóðarroknskapinum.

Vit síggja ein týðuligan vøkstur í samlaðu almennu íløgnum frá 2015 til 2018. Hesin stavar bæði frá landi, kommunum og kommunalum stovnum. Íløguvirksemi landsins er nógv ávirkað av bygging av Marknagilsdeplinum og Skálafjarðartunnlinum, har íløgur byrjaði í februar 2017. Íløgur kommunanna vuku nógv fram til 2008. Talan var í ávísan mun um íløgur, sum høvdu ligið á láni frá nítíárunum. Betringar í fíggarstøðu kommunanna ávirkaðu eisini íløgugugin. Íløgur kommunanna fullu tó nógv fram til 2010, men eru síðani vaksnar aftur.

Kommunurnar yvirtóku eldraðkið í 2015. Nógv bendir á, at henda yvirtøka eisini fevnir um eina yvirtøku av einum rímuliga stórum íløgutøvri á eldraðkinum. Íløgurnar á heilsuøkinum hava verið stórar, men væntandi koma demografisku broytingarnar at krevja enn fleiri almennar íløgur á heilsuøkinum.

Almennar ílögur árinu 1998 til 2018

Mynd I 26

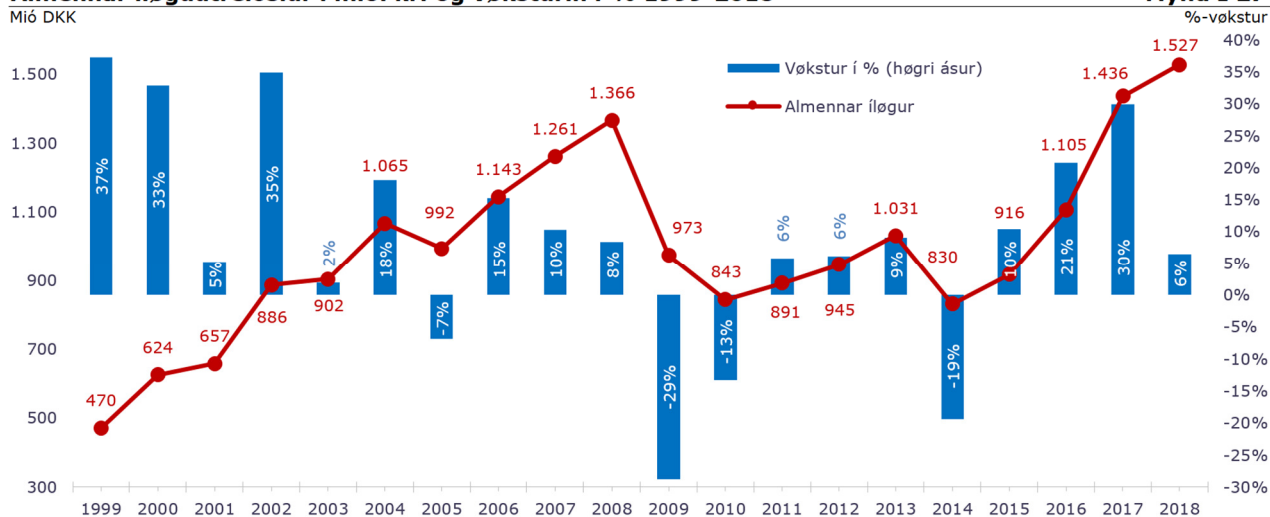
Kelda: Hagstovan, töluni fyri 2014 til 2018 eru fortreytir til framrokning frá september 2017.

Mynd I 27 vísir almennu ílguútreiðslurnar og ár-til-ár vøksturinn í hesum. Eins og við almennu nýtsluni (sí mynd I 25) sæst at framdu almennu ílögurnar sum nevnt eru konjunkturviðgangandi, bæði tá tað snýr seg um land og kommunur (sí mynd I 26 og I 27).

Sum nevnt er umráðandi hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina við almennum ílögum frá 1999-2002 og 2007-2008, nú búskaparlíga virkseimið aftur er í vøstri. Skuldarloftið hjá kommununum – at skuldin ikki skal koma upp um eina álfkning – riggar ikki sum fíggjarpolitiskt amboð; tað eggjar ikki til miðvísa fíggjarpolitiska planlegging, ið fevnir um allar almennar ílögur. Töluni fyri 2014-2018 í øllum myndunum (I 25 til I 27) eru mett av Búskaparráðnum og Hagstovuni.

Almennar ílguútreiðslur í mió. kr. og vøksturinn í % 1999-2018

Mynd I 27

Kelda: Hagstovan, töluni fyri 2014 til 2018 eru fortreytir til framrokning frá september 2017.

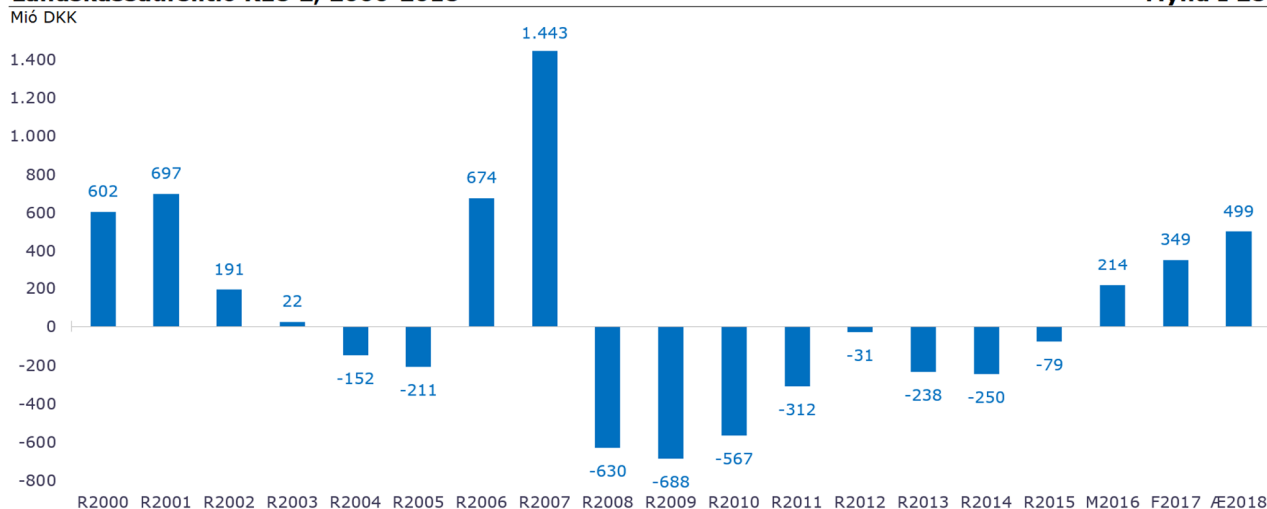
I 4.3 Úrslitið á almennu roknskapunum

Mynd I 28 niðanfyrir vísir eitt yvirlit yvir roknskaparúrslit landskassans (RLÚ 2) fyri árinu 2000 - 2018¹². Fyri árið 2016 eru metingar gjørdar av Hagstovuni um úrslitið, og fyri 2017-2018 eru fíggjarlógarkarmar nýttir.

¹² RLÚ 2 er roknskaparúrslit landskassans aftaná óvanligar inntøkur/útreiðslur.

Landskassaúrslitið RLÚ 2, 2000-2018

Mynd I 28

Kelda: Figgjarmálaráðið og Hagstovan

Fyrimunarlíga gongdin í konjunkturinum seinastu nógvu árin átti at givið grundarlag fyri, at hallið á landskassaroknskapinum var minnað niður í einki fyri fleiri árum síðani. Ein av forðingunum fyri hesum hevur verið demografiska gongdin, og fer demografiska gongdin beinleiðis og óbeinleiðis at verða upp aftur meira avbjóðandi í komandi árum.

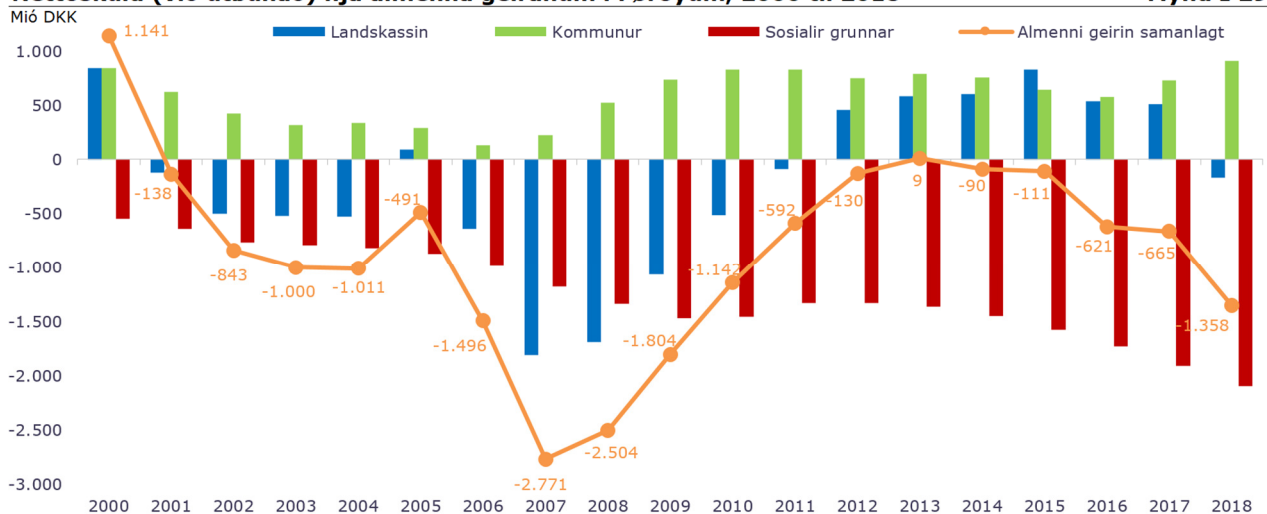
Vit síggja, at hallið hjá landskassanum (RLÚ 2) er minnað nógv síðan 2013, og vendir til yvirskot í 2016-18. Hinvegin gevur hetta RLÚ 2-úrslitið eina misvísandi mynd av veruligu haldfærisstøðu landskassans. Uttan forskotning av pensjónum síðan 2012 (við inntøkum uppá umleið 300 mió. kr. í 2015), hevði RLÚ 2-hallið verið tilsvareandi størri, og yvirskot sostatt ikki verið í 2016.

I 4.4 Ogn og skuld hjá tí almenna

Mynd I 29 niðanfyrir vísir gongdina í nettoogn og nettoskuld hjá tí almenna geiranum árin 2000-2018. Vit síggja, at sosialu grunnarnir hava stóra nettoogn og at landskassin og kommunurnar samlað hava eina nettoskuld. Nettoognin hjá almenna geiranum var útvíð 3 mia. kr. í 2007 og er síðani stöðugt minnað niður ímóti 0 í 2013. Tó er nettoognin vaksin eitt vet seinastu árin og verður hon væntandi 1.358 mió. kr. í 2018.

Nettoskuld (við útbúnað) hjá almenna geiranum í Føroyum, 2000 til 2018

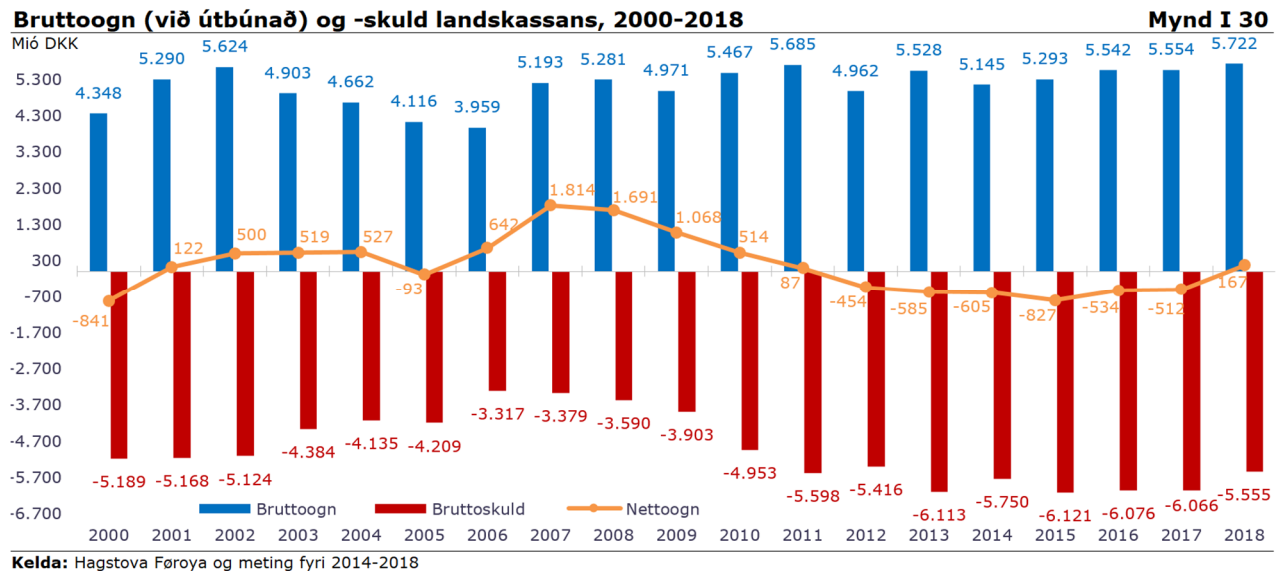
Mynd I 29

Kelda: Hagstova Føroya og meting fyri 2014-2018

Myndin byggir á eina meting av ogn og skuld hjá almenna geiranum, har m.a. skyldur landskassans fyri tænaðsmannapensjónir og rentugaranti til P/F Lív ikki eru tiknar við sum skuld¹³. Annars eru aðrar almennar ognir tiknar við til innara virði (t.d. Føroya Tele).

Mynd I 30 niðanfyri, vísir ogn og skuld landskassans frá 2000 til 2018. Vit síggja, at bruttoskuldin er mett til at vera nærum 5,6 mia. kr. í 2018, ið svarar til 28% av mettum BTÚ fyri 2018. Sum áður nevnt, eru tænaðsmannaskyldur og aðrar veðhaldsskyldur landskassans ikki íroknaðar hetta tal. Um olja ikki verður funnin í rakstrarverðum nøgdum innan tann 1. januar 2018, fellur ein skuld uppá hálva milliard krónur til danska ríkið burtur. Hetta betrar sjálvsagt nettostøðuna hjá landskassanum.

Viðmerkjast skal eisini, at í uppgerðini sum víst í mynd I 29 og I 30 liggja ognir fyri umleið 2 mia. kr., ið eru tungt umsetiligar, so sum Fíggingargrunnurin frá 1992, Føroya Tele o.o. almenn partafeløg.

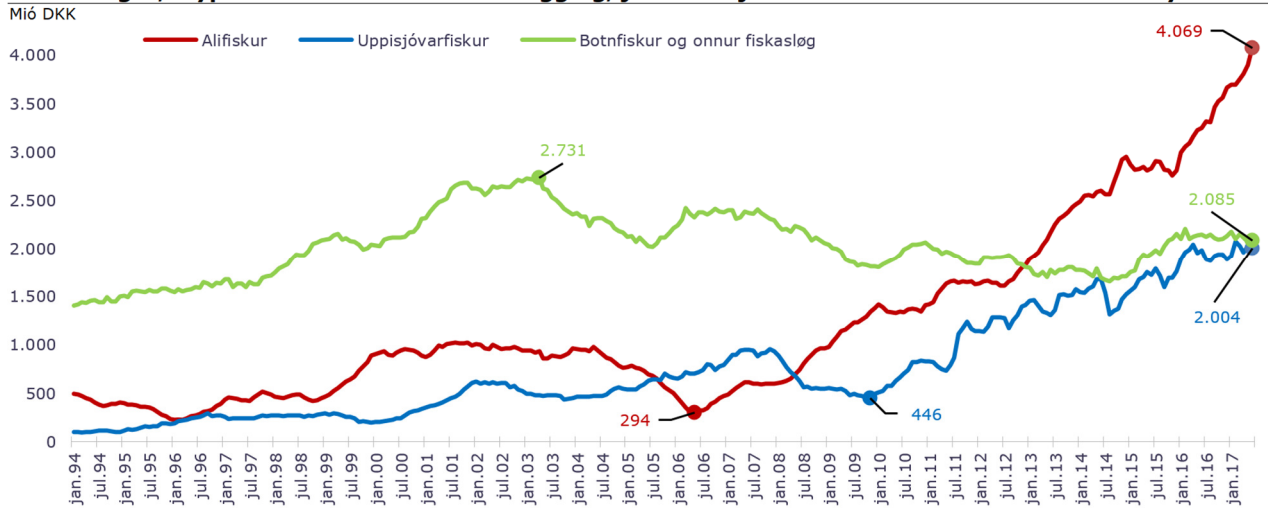
I 5 Útlenskur eftirspurningur (netto og brutto)

Mynd I 31 niðanfyri lýsir søguligu gongdina í útflutningsvirðinum av fiskavørnum fyri tríggjar bólkar av fiskaútflutningi. Hesir bólkar eru 'alifiskur', 'uppisjóvarfiskur' og 'botnfiskur og onnur fiskasløg'. Hesir tríggir bólkar fevna um so at siga allan føroyskan vøruútflutning. Tann fjórði bólkurin av útflutningi er útflutningurin av tænaðsmum (m.a. ferðavinna).

¹³ Veðhaldsskyldur vegna tryggingaravtalu hjá Føroya Lívstrygging er gjørd upp til 1.213 mió. kr. í 2011. Nettoskylda landskassans fyri tænaðsmum pensjónir er roknað til 3.325 mió. kr. Kelda: Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri fíggarárið 2013. s. 244.

Útflutningur, leypandi 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til juni-17

Mynd I 31

Kelda: Hagstovan

Alifiskur fevnr um laks og síl, men nærur eingi síl verða útflutt í dag. Uppisjóvarfiskur fevnr um makrel, síld og svartkjáft, og harumframt hava vit tikið fiskamjøl við í hendan bólkin. Botnfiskur og onnur fiskaslög fevnr um tosk, hýsu, upsa, svartkalva, gulllaks, longu, brosmu, rækju o.a. Hesi síðst nevndu fiskaslög verða veidd í bæði føroyskum sjógvi og aðrastaðni, t.d. í Barentshavinum og á Flemish Cap.

Botnfiskurin hevur havt sera stóran týðning fyri útflutningin langt aftur í tíðina, men hevur ikki sama týðning í dag. Í 2012 vóru allir trýggir vørubólkar nøkulunda javnt stórir í stódd, tá tað snýr seg um útflutningsvirði. Síðani er alifiskur vaksin enn meira í útflutningsvirði, meðan hinir bólkarir hava staðið nøkulunda í stað. Væksturin í útflutninginum av alifiski seinastu trý árinu stavar frá prísvøkstri. Serliga seinasta árið hevur stórir vøkstur hevur verið í útflutningsvirðinum av alifiski. Útflutningurin av botnfiski og øðrum fiskaslögum er hinvegin minkaður seinasta árið, tað sama er galdandi fyri útflutningin av uppisjóvarfiski.

I 5.1 Gongdin innan alivinnuna

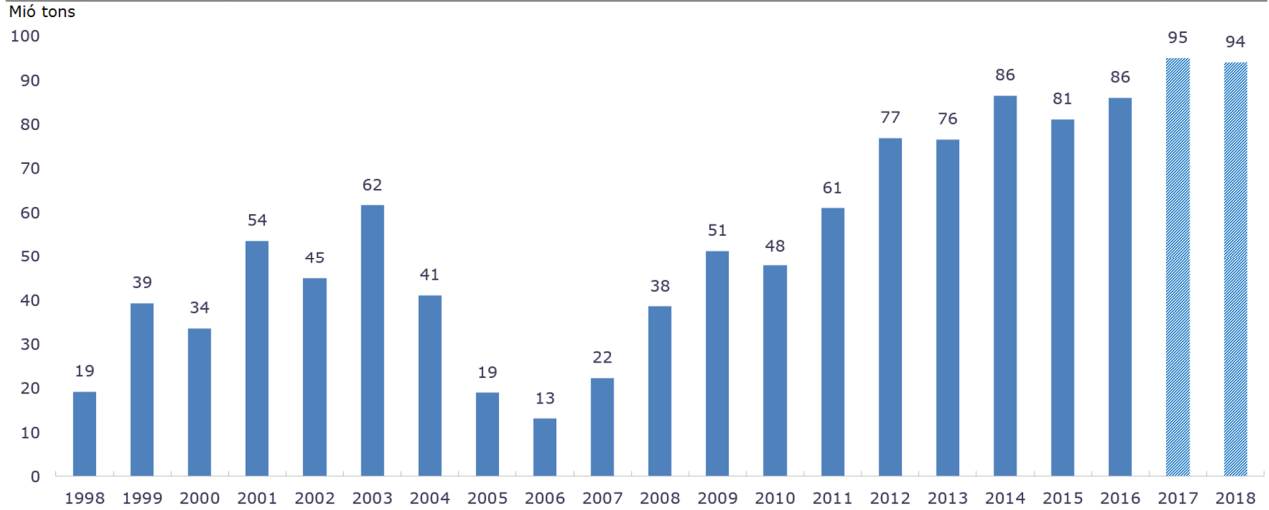
Av mynd I 12 og I 13 í avsnitti I 1.5 sást, at laksaprísirnir hava verið sera høgir alt árið 2016. Miðalprísurin í 2016 er mettur til 60 NOK pr. Kg., og vinnan útilokar ikki ein miðalprís uppá 70 NOK pr. kg. í 2017¹⁴.

Mynd I 32 niðanfyrir vísir tøkuna í føroysku alivinnuni árinu 1998-2018. Tølini fyri 2017 og 2018 byggja á metingar við ávísari óvissu. Tøkan í 2016 varð 86 tTons, og verður hon væntandi 95 tTons í 2017 og 94tTons í 2018.

¹⁴ Kelda: Samrøður við fólk í vinnuni.

Tøka (livandi vekt) í alivinnuni 1999-2018

Mynd I 32

Kelda: Avrik sp/f, 2017 og 2018 er mett

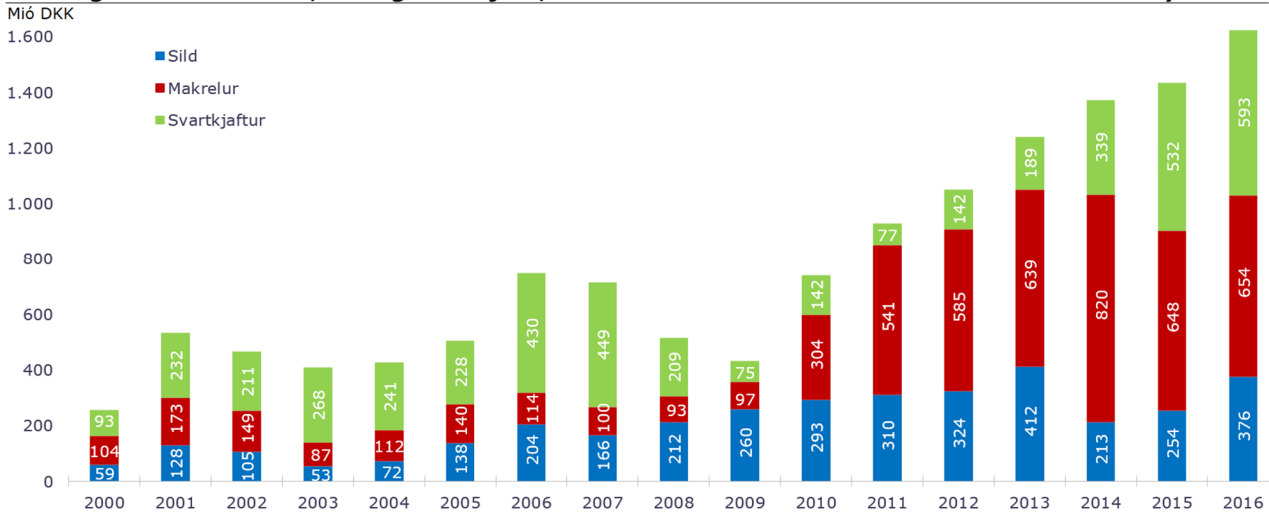
Samantikið verður sostatt staðfestur ein munandi vøkstur í útflutningsvirðinum av alifiski í 2016 í mun til 2015, og vinnan roknar ikki við nakrari afturgongd ella stagnatióin í 2017.

I 5.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna

Mynd I 33 niðanfyri vísir gongdina í landingarvirðinum av trimum teimum týðningarmestu uppsjóvarfiskasløgum. Síðan 2009 hevur verið stórus vøkstur í samlaða landingarvirðinum. Samlaða landingarvirðið er vaksið úr 432 mió. kr. í 2009 til at verða 1.623 mió. kr. í 2016. Landingarvirðini fyri 2017 eru ikki endalig enn, men væntandi eru tey væl hægri enn í 2016, sum greitt frá niðanfyri. Landingarvirðini fyri 2018 eru óviss og eru treytaði av millumtjóða avtalum og hvussu væl stovnarnir lívfrøðiliga eru mettir at vera fyri.

Landingarvirði av makrel, sild og svartkjafti, 2000 til 2016

Mynd I 33

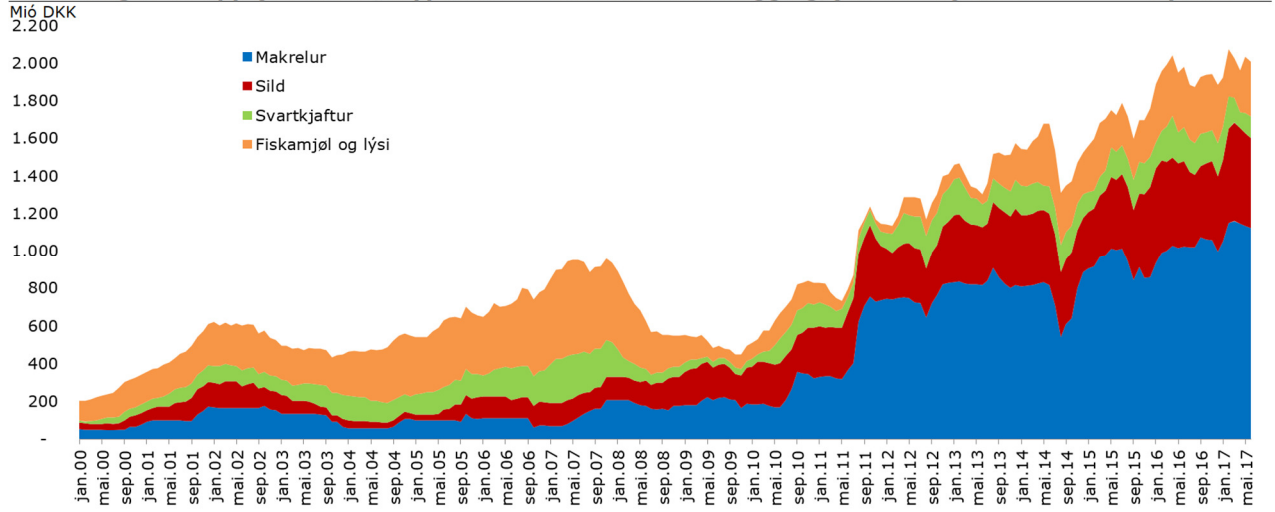

Kelda: Vørn

Landingarvirðið av makreli er vaksið nógv seinastu árin í samband við, at Føroyar fóru úr millumtjóða avtaluni um makrel í 2010. Síðan mars 2014 hava Føroyar so aftur verið í samstarvi við ES og Noreg um makrelin og hevur tað givið eitt enn størri landingarvirði. Landingarvirðið av makreli í 2017 verður væntandi hægri enn í 2016 vegna hægri heildarkvotu, samstundis sum makrelprísurin væntandi verður støðugur. Landingarvirðið av sild væntast eisini at vaksa munandi í 2017 vegna munandi størri ásetta kvotu og væntaðan støðugan prís. Ongin millumtjóða avtala hevur verið um sild síðan 2015. Landingarvirðið av svartkjafti er vaksið síðan 2011 vegna hækkaða heildarkvotu, og stórus vøkstur er væntaður í 2017 í mun til 2016. Eingin millumtjóða avtala hevur heldur verið um svartkjaftin síðan 2015.

Mynd I 34 niðanfyri vísir gongdina í útflutningsvirðinum av uppsjóvarfiski seinastu árinum (sum leypandi 12 mánaðar samanlegging). Vit síggja, at vøksturin hevur verið sera stórur síðan 2009. Minking var í makrelútflutninginum mitt í 2014. Orsøkin til hesa minking var, at útflutningurin vegna handilsforðingar úr ES vórðu settar í gildi seinni í árinum. Vøksturin í landingarvirðinum av svartkjafti sæst ikki so væl aftur í útflutninginum. Hetta kann vera tí, at nógv av svartkjaftinum endar sum fóður til laksaframleiðslu í Føroyum, og endar harvið sum óbeinleiðis laksautflutningur.

Útflutningur av uppsjóvarfiski, leypandi 12 mánaðar samanlegging, jan-00 til juni-17 **Mynd I 34**

Kelda: Hagstovan

Samanumtikið vænta vit, at samlaða útflutningsvirðið í uppsjóvarvinnuni fer at vaksa munandi frá 2016 til 2017.

I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg

Fyri árinum 2014-2016 eru ikki tær stóru broytingarnar í botnfiskiveiðuni at hóma, tá talan er um nøgd¹⁵, men síðan á heysti 2015 hevur prívøkstur verið á botnfiski. Stórur partur av botnfiskafлотanum hevur verið í kreppu, meðan aðrir partar av botnfiskafлотanum hava havt yvirskot. Brexit merkir lægri prísir á botnfiski og øðrum fiskasløgum til bretska marknaðin vegna lækkandi pundið, og merkir hetta væntandi eina minking ella stagnatióin í útflutningsvirðinum í 2017.

I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin

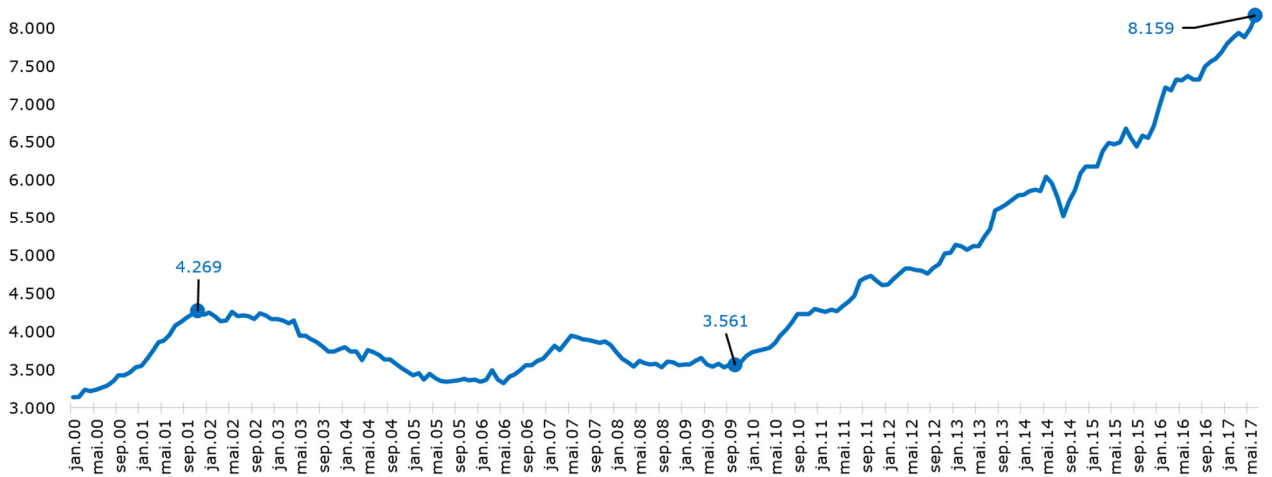
Mynd I 35 niðanfyri avmyndar samlaða útflutningsvirðið av fiskavørum frá januar 2000 til juni 2017 sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Vøksturin seinastu árinum hevur verið stórur. Fallið í mynd I 34 og I 35 miðskeiðis í 2014 stavar frá handilstiltøkunum hjá ES fyri makrel og sild (sí eisini myndir I 36 og 37). Metast kann leysliga út frá myndunum, at hetta uppá stutt sikt hevur kostað Føroyum hálva milliard í útflutningsvirði, men helst er meira enn tað vunnið innaftur síðani.

¹⁵ Keldur til hetta brotið er Hagstovan og Vørn.

Fiskaværuútflutningurinn, virði, leypandi 12 mánaðar samanlegging, jan-00 til juni-17**Mynd I 35**

Mió DKK

Kelda: Hagstovan

Stórur vöxstur var í fiskaværuútflutninginum í 2016. Væntandi verður ein tilsvarendi ella stórri vöxstur í 2017.

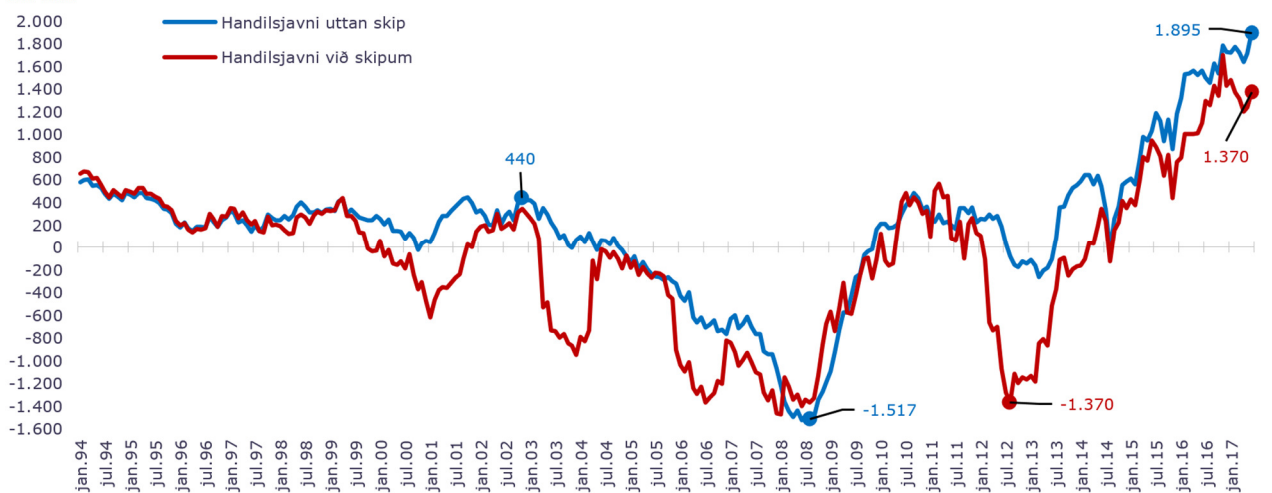
Ein fortreyt fyri hesum metingum er sjálvsagt, at vinnan ikki kemur út fyri stórri óvæntaðum broytingum.

I 5.5 Gongdin í handilsjavnanum

Mynd I 36 vísir gongdina í handilsjavnanum sum leypandi 12 mánaðar samanlegging. Handilsjavnin er útflutningurinn av vørum minus innflutningurinn av vørum. Mynd I 36 vísir, at handilsjavnin í 2016 og fyrra hálvár 2017 hevur verið meira positivur, enn hann hevur verið seinastu meira enn 20 árin. Hetta er grundað á eitt batnað býtslutfall (tvs. laksaprísir eru hækkaðir og oljuprísir eru lækkaðir) og stóra vöxsturin í uppisjóvarfiskanøgðunum. Í byrjanini av fíggjarkreppuni í 2008 var handilsjavnin negativur við 1.517 mió. kr. uttan skip. Í dag er handilsjavnin batnaður til 1.895 mió. kr. uttan skip. Hetta er ein betring uppá 3,4 mia. kr. Mynd I 36 vísir eisini handilsjavnan við skipum og av myndini sæst, at serliga hesin innflutningur dregur handilsjavnan niðureftir. Stórur innflutningur av skipum ella flogførum einstök ár kann lættliga eyðmerkjast í rásini á mynd I 36 fyri handilsjavnan við skipum.

Handilsjavnin, leypandi 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til juni-17**Mynd I 36**

Mió DKK

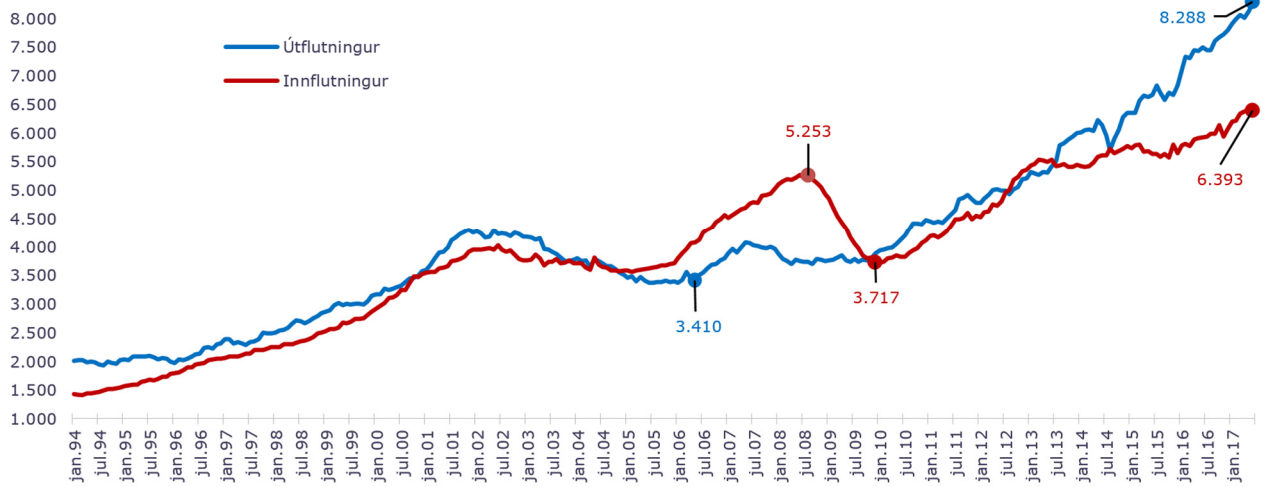
Kelda: Hagstovan

Mynd I 37 vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum (uttan skip) frá januar 1994 til juni 2017. Her sæst, at handilsjavnin var serliga nógv negativur í 2008, og at tað var innflutningurinn, sum var serliga stórur árin 2006-2008. Fallið í innflutninginum var stórt í 2009-2010. Hetta fall hekk m.a. saman við fallinum í privatu nýtisluni og iløgunum. Seinastu tvey árin er innflutningurinn ikki vaksin eins nógv sum

Útflutningurinn, men aftaná stagnatiún í 2015 hefur vøkstur verið í innflutninginum í 2016 og fyrra hálvár 2017.

Inn- og útflutningur av vørum (ikki skip), leypandi 12 mðr. samanlegging, jan-94 til juni-17 Mynd I 37

Mið DKK

Kelda: Hagstovan

I 6 Samandrátur av fortreytum sum grundarlag fyri framrokningum við myndli

Talva I 6 niðanfryi dregur í stuttum samanum fortreytirnar í frammanfyrirstandandi teksti. Hetta eru fortreytir, ið snúgva seg um útlitini fyri búskapargongdini árinu 2014-2018. Hesar fortreytirnar hava verið nýttar sum ílag í myndli hjá Hagstovuni, ið nýttur verður til forsagnir av búskapargongdini.

Tølini í talvu I 5 niðanfryi eru fyri 2013 staðfest tøl frá tjóðarroknaskapinum. Framleiðsluuppperð fyri árinu 2014 og 2015 er gjørd síðan seinastu framrokning frá mars í ár, og tískil eru lönir og atknýtt gjøld eisini uppgjørd fyri hesi ár. At einans framleiðslan er gjørt upp fyri 2014 og 2015 merkir, at mettt verður um býti av endaligari nýtslu í búskapinum fyri árinu 2014 og 2015 eins og árinu til og við 2018.

Samandrátur av høvuðsfortreytum til framrokning 2014-2018

Talva I 5

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1) Nýtsluútreiðslur hjá húsarhaldum sum lutfall av tøkari inntøku	84,4%	87,0%	87,0%	87,0%	87,0%	88,0%
2) Privatar innlendis framleiddar íløgur sum lutfall av BTÚ	10,4%	12,3%	13,0%	11,5%	10,0%	11,0%
3) Almennar nýtsluútreiðslur, mið DKK	4.361	4.449	4.493	4.905	5.009	5.175
4) Almennar íløgur, mið DKK	1.031	830	916	1.105	1.436	1.527
5) Goymslubroytingar, mið DKK	35	-35	54	-223	-221	-221
6) Útflutningur av vørum og tænastrum, mið DKK	7.433	8.063	8.313	9.521	10.187	10.397
7) Innflutningur av vørum og tænastrum, mið DKK	8.332	7.975	8.189	8.698	9.266	9.422
8) Lönir og atknýtt gjøld, mið DKK	8.436	8.974	9.450	9.991	10.579	11.015

Viðm.:

1)+2) Eftir at uppperð av framleiðslu (BTÚ) fyri árinu 2014 og 2015 er gjørd síðan seinast, er grundarlagið fyri býti av endaligari nýtslu fyri hesi árinu, og tess vegna eisini eftirfylgjandi ár, broytt. Í avstemming av til- og frágongd verða nýtslu og íløgútreiðslur hjá tí almenna og út- og innflutningur hildin støðugt. Nýtsla og íløgur hjá privata geiranum verða síðan saman við goymslubroytingum víkjandi í mun til avstemming. Tískil er privat nýtsla/tBTI fyri húsarhaldsgeiran og lutfallið mílum privatu innlendis framleiddu ílögurnar og BTÚ lækkað nakað í mun til seinastu frágreiðing frá mars 2017.

3) Fortreytir fyri almenna nýtslu eru endurskoðaðar og hækkaðar fyri árinu 2014 til 2018.

4) Partur av lækkingini av almennu ílögnum árinu 2014 til 2018 skyldast eina rætting, við at fluttar eru íløgur úr í tí almenna og yvir í privata geiran.

5) Goymslubroytingar eru endogenar fyri árinu 2016-2017 og fyri 2018 ásett óbroyttar í mun til 2017.

6) Útflutningur av vørum og tænastrum er fyri árinu 2016 til 2018 lækkað nakað í mun til seinastu frágreiðing.

7) Innflutningurinn er endogenur fyri 2018.

8) Lönir og atknýtt gjøld eru til hesa framrokning fyri árinu 2014 og 2015 gjørt upp í tjóðarroknaskapinum og eru fyri árinu 2016 og 2017 exogenar og fyri 2018 endogenar.

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið

Kapittul II: Greiningar av serligum viðurskiftum í konjunkturgongdini

II 1 Samandráttur av tilmælum og frámælum Búskaparráðsins

Búskaparráðið hevur gjøgnum fleiri ár mælt til nýskipanir á pensjónsøkinum, fiskivinnuøkinum og almenna fíggjarstýringsøkinum. Eisini hevur Búskaparráðið givið viðurskiptum á arbeiðsmarknaðinum og útbúgvingarmarknaðinum serligan ans; síðstnevndu eru málsøki hjá Mentamálaráðnum og Vinnu- og Uttanríkismálaráðnum.

Ein høvuðsgrundgeving Búskaparráðsins fyri hesum tilmæltu nýskipanum er tørvurin á at avmarka vøksturin í almennu útreiðslunum og tørvurin á at økja um vøksturin í almennu inntøkunum. Tað er komandi demografigongdin og haldførissavbjóðingin, sum skapa hendan tørv.

Vegna demografiskar broytingar í komandi árum fara krøvini til útreiðslur almenna geirans at vaksa stórliga. Fyri at almenni geirin skal verða haldførur í millumlanga siktinum, verður neyðugt við nýskipanum, sum komandi árinu skulu minka um munin millum inntøkurnar og útreiðslurnar hjá hinum almenna.

Á pensjónsøkinum verður m.a. mælt til nýskipan, har hækkaður pensjónsaldur er ein móguleiki, sjálvsagt sett í verk við eini hóskandi tíðarfreist. Endamálið við hesum er at spara útreiðslur hins almenna og at vaksa um skattainntøkur hins almenna.

Seinasta broyting Almennaráðsins á pensjónsøkinum var, at útreiðslur vórðu fluttar frá fólkapensjóns grundupphæddini til AMEG útgjalðið. Talan var her um flyting frá eini progressivari skattaskipan til eina proportionala inngjaldsskipan við aldursavmarkingum. Sostatt var talan um eina flyting innan almenna geiran, sum ongan mun gjørði, hvat eini betring av fíggjarliga haldførinum viðvíkur. Hendan broyting var óheppin fyri ein ávísan samfelagsból; fólk, sum hava goldið inn til AMEG-skipanina øll árinu, men ikki hava verið búsitandi í Føroyum allan sín starvsaldur, hava ikki rætt til fult útgjald frá skipanini. Flytingin av parti av fólkapensjóns grundupphæddini til AMEG gjørði tað tískil neyðugt við víðfevndum rættingum av útgjaldum. Broytingin av pensjónsskattningini frá eftirskatting til forskatting við tí endamáli at fígga ein skattalætta hevur versnað um fíggjarliga haldføri almenna geirans - skattalættin var ófíggaður.¹⁶

Á fiskivinnuøkinum verður mælt til nýskipan við m.a. tilfeingisrentugjaldi sum inntøku til hitt almenna. Fyri at almenni geirin skal verða haldførur í framtíðini, er eisini neyðugt at taka gjald fyri gagnnýtslu av avmarkaða fiskatilfeingi Føroya fólks og av avmarkaða plásstilfeinginum á føroysku firðunum.

Búskaparráðið legði í frágreiðing síni á vári 2016 fram eina kanning av føroyska arbeiðs- og útbúgvingarmarknaðinum. Ein av niðurstøðunum í hesi frágreiðing¹⁷ var, at umleið helmingurin av teimum, ið eru undir hægri útbúgving í útlondum, sum vinnubygnaðurin nú er, ikki høvdu funnið førleikasamsvarandi arbeiðsmøguleikar í Føroyum. Fleiri útbúgvingarmøguleikar í Føroyum fara sostatt ikki av sær sjálvum at skapa nýggj arbeiðspláss til tey í Føroyum útbúnu. Tann fyribils minkaða fráflytingin vegna fleiri útbúgvingarmøguleikar í Føroyum, og vegna konjunkturgongdina, kann tí skjótt fara at verða avloyst av eini vaksandi fráflyting av fólki við loknari útbúgving í Føroyum¹⁸.

Á almenna fíggjarstýringsøkinum verður fyri tað fyrsta mælt til, at skipanin við fíggjar- og íløgukørmum, ið er galdandi fyri landskassan, verður víðkað til eisini at galda fyri kommunurnar. Tað er ikki skynsamt, at skipanin bert er galdandi fyri landskassan. Fíggjarliga haldførissavbjóðing almenna geirans setur krøv til neyva fíggjarstýring.

Í undanfarnum frágreiðingum hevur ikki verið móguligt at staðfesta reala búskaparvøksturin í Føroyum. Vøksturin í bruttotjóðarúrtøkuni í ársins prísnum (t.e. vøkstur í nominellum BTÚ) vísir ikki reala

¹⁶ Búskaparfrágreiðing á heysti 2016, síðu 48-49, og í Búskaparfrágreiðing á vári 2017, síðu 59-60.

¹⁷ Sí síðu 68 í nevndu frágreiðing.

¹⁸ Búskaparfrágreiðing á vári 2017, síða 71.

búskaparvøksturin, men gevur kortini ábendingar um, hvussu tað gongur í búskapinum; reali búskaparvøksturin verður útroknaður við støði í uppgerð av bruttotjóðarúrtøkuni í føstum prísnum. Tá ber til at sammeta reala vøksturin í BTÚ í Føroyum við hann í øðrum londum.

II 2 Viðurskiftini í byggivinnuni og á bústaðarmarknaðinum

Búskaparráðið hevur fingið upplýsingar um stórar lönarglíðingar í seinastuni í føroysku byggivinnuni.¹⁹ Byggifyritøkur hava so nógv arbeiði niðurfyri, at tær nú í kapping yvirbjóða hvørja aðra fyri at fáa fatur á best skikkaðu arbeiðsmegini. Hetta er tekin um fløskuhálsar í byggivinnuni í verandi konjunkturgongd.

II 2.1 Týðningurin av íløgum fyri búskapargongdina

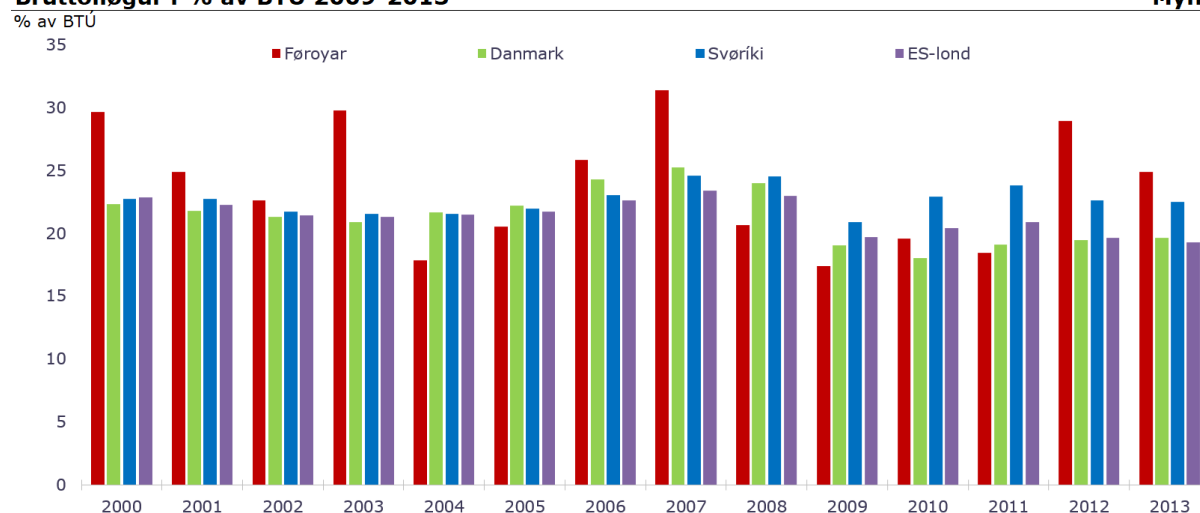
Íløgur eru eyðsæð avgerandi fyri framtíðar produktivitetsvøksturin²⁰, og harvið eisini fyri búskaparvøksturin; sostatt eru tær eisini avgerandi fyri møguleikan kappingarlaga at halda uppi ella vaksa um arbeiðsvirknið í longdini. Í nýíløgur verður vanliga felt tann nýggjasta effektivitetsmennandi tøkni, ið styðjar upp undir produktivitatin²¹. Alt annað líka²² ávirka íløgurnar í stutta siktinum serliga eftirspurnarsíðuna í búskapinum, og í tí millumlanga og langa siktinum útboðssíðuna í búskapinum við produktivitetsvøkstri og langtíðar búskaparvøkstri²³.

Ein stórir partur av íløguvirðinum í Føroyum seinastu árinum hevur verið innflutt úr útlondum (sí talvu I 2 og mynd I 22), meðan umleið ein eins stórir partur hevur verið framleiddur av innlenskum byggifyritøkum. Hesar síðstnevndu ávirka serliga innlensku eftirspurnarsíðuna í búskapinum í stutta siktinum.

Tað finst einki vegleiðandi markvirði fyri hóskaði støddina á íløgnum hjá einum landi í prosent av BTÚ; t.e. tað finst onki markvirði fyri prosentpartin av BTÚ, sum íløgurnar helst ikki skulu fara upp um ella niður um. Mynd II 1 niðanfyrir vísir fyri tað fyrsta, at tá tað snýr seg um íløgur í % av BTÚ, lógu Føroyar í miðal á nøkulunda sama støði sum nøkur av teimum londum, ið vit vanliga sammeta okkum við. Fyri tað næsta vísir myndin, at íløgur Føroya í % av BTÚ hava sveigjað munandi meira frá ári til ár enn tær hjá Danmark, Svøríki og ES-londum.

Bruttoíløgur í % av BTÚ 2009-2013

Mynd II 1

Kelda: World Bank, Gross capital formation (% of GDP)

¹⁹ Kelda: Samrøður við umboð fyri størstu byggifyritøkurnar í Føroyum.

²⁰ Arbeiðstímaproduktivit.

²¹ Virðisøking í prísnum pr. arbeiðstíma.

²² "Alt annað líka" tí íløgur valdast – íløgur kunnu vera sera ójavnar í síni ávirkan á búskapin.

²³ Treytað av at eftirspurningurin í longra siktinum eisini veksur tilsvarandi.

Tað er ikki miðal árliga støddin á íløgnum, sum Búskaparráðið hevur frámælt í undanfarnum frágreiðingum. Tað, sum Búskaparráðið hevur frámælt, eru ójovnu árliku íløgustøddirnar, ið stava frá einum konjunkturviðgangandi búskaparpolitikki.

II 2.2 Vansar við einum konjunkturviðgangandi íløguvirksemi

Sum nevnt, hevur almenna íløguvirksemið í Føroyum seinastu áratíggjuni verið konjunkturviðgangandi; hendan konjunkturviðgongdin sýnist sum nevnt at endurtaka seg²⁴. Í undanfarnum árum (í nullunum) hevur eisini verið talan um konjunkturviðgangandi almennan rakstur. Um ein slíkur kann endurtaka seg í komandi árum, er enn ov tíðliga at gera sær nakra greiða niðurstøðu um.

Ein konjunkturviðgangandi almennur búskaparpolitikur merkir, at tá inntøkurnar hjá almennu kassunum í einum hákonjunkturi eru stórar, verður tilsvarandi nógv brúkt til almennar íløgur og/ella almenna nýtslu. Tað øvugta er eisini galdandi; tá inntøkurnar hjá almennu kassunum eru lítlar í einum lágkonjunkturi, verður tilsvarandi lítið brúkt til almennar íløgur og/ella almenna nýtslu.

Ein konjunkturviðgangandi búskaparpolitikur ger sveiggið uppeftir í hákonjunkturum størri, enn tað annars vildi verið, og politikurinn ger eisini sveiggið niðureftir í einum eftirfylgjandi lágkonjunkturi størri, enn tað annars vildi verið. Ein partur av almenna íløguvøkstrinum og/ella almenna nýtslurvøkstrinum kann eisini hava tann konjunkturviðgangandi politikkin sum sína egnu atvold²⁵. Tað var týðuligt, at hetta síðstnevnda hendi í t.d. seinnu helvt av áttatiárunum. Tá slíkt hendir, hevur politiska skipanin mist tamarhaldið á búskaparpolitikkinum. Fíggjarbløðrur kunnu tá lættliga gera seg galdandi ella bresta, soleiðis sum gongdin bleiv í 1992 og eisini í 2008.

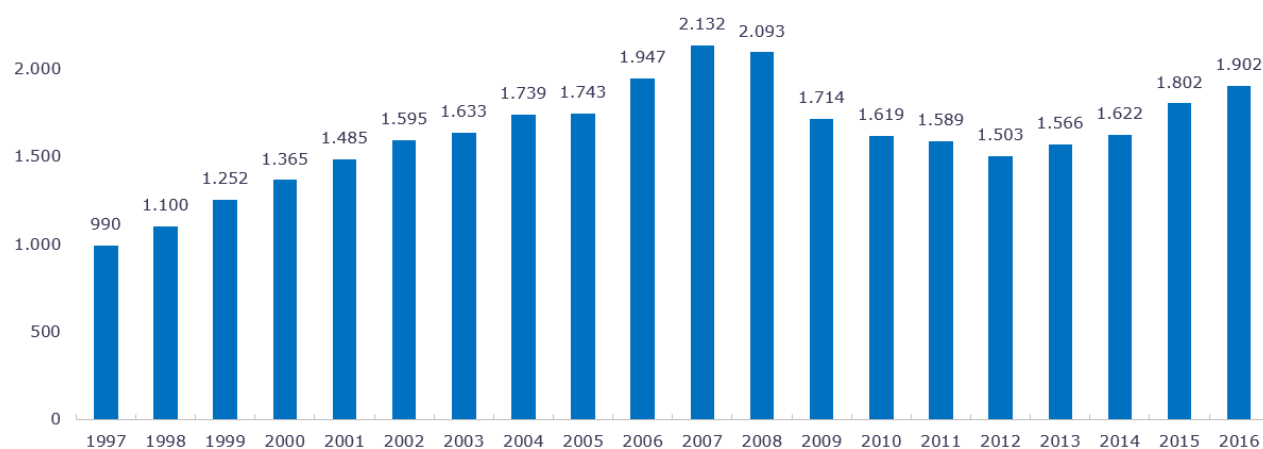
Búskaparráðið roknar ein konjunkturviðgangandi politikur sum óhepnar fyri stutta og langa siktið í búskapargongdini. Eisini hevur ráðið mælt frá einum konjunkturviðgangandi almennum nýtslurvøkstri.

Ein konjunkturviðgangandi íløgu- og búskaparpolitikur minkar um makrobúskaparlaga støðufestið við at gera sveiggini í konjunkturviðgongdini størri, enn tey annars vildu verið. Frammanundan er tað makrobúskaparlaga støðufestið í einum fiskiveiðu- og fiskatilfeingis-treytaðum búskapi sum tí føroyska lutfalsliga lítið. Í einum lítlum búskapi sum tí føroyska kunnu íløgur í stór skip ella flogfør eisini fáa eina lutfalsliga stóra ávirkan á íløguhagtølini einstøk ár, og eisini ávirkan á makropolitiska støðufestið, um so er, at íløgurnar eru framleiddar innlendis í Føroyum. Sostatt eru sannlíkindini frammanundan stór fyri stórum sveiggjum frá ári til ár í íløgnum og makrobúskaparlaga støðufestinum. Ein konjunkturviðgangandi búskaparpolitikur ger tað makrobúskaparlaga støðufestið uppaftr minni enn tað annars vildi verið.

Løntakarar í byggivinnuni 1997-2016

Mynd II 2

Tal av fólki

Kelda: Hagstovan

24 Búskaparfrágreiðing á heysti 2015, s. 41-46.

25 Almennu íløgurnar verða settar í gongd tí peningur er tøkur, og almennu íløgurnar skapa uppaftr meira skattaintøkur til almennu kassarnar, sum aftur kunnu verða atvold til meira almennan ílöguvøkstur (ella almennan nýtslurvøkstur).

Royndirnar vísa, at íløgurnar og byggivirksemið er tann mest óstøðugi ella sveiggjandi parturin av tjóðarroknskapiinum. Mynd II 2 vísir talið av løntakarum í byggivinnuni tíðarskeiðið 1997-2016²⁶. Myndin vísir stóru sveiggini í løntakaratalinum í byggivinnuni (innlendsku íløguframleiðsluni) millum 1997 og 2016²⁷.

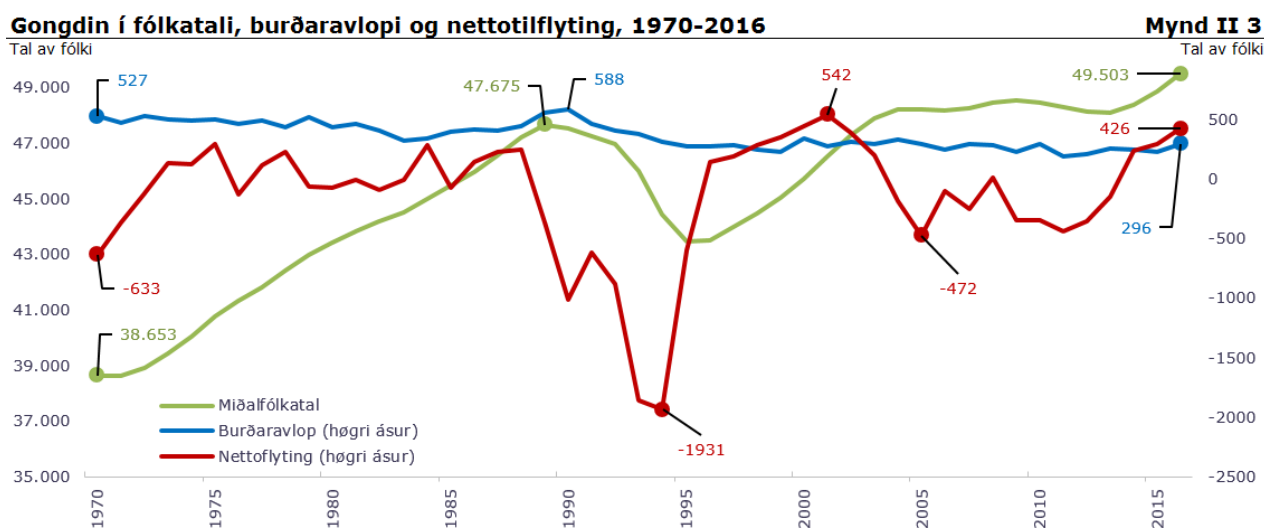
Ein komandi lágkonjunkturur er ikki bert ein ástøðiligur møguleiki. At lágkonjunkturur fylgir hákonjunktur má roknast sum ein í verki endurtakandi sannroynd. Konjunkturviðgangandi politikkurin kann eisini fáa ótilætlaðar og óhepnar avleiðingar í millumlanga og langa siktinum, tá almenni geirin í Føroyum kemur at standa yvir fyri eini stórari og støðugt vaksandi demografi-treytaðari haldførisavbjóðing. Tað kann t.d. gerast ótýðligt hjá einum politiskum myndugleika at noyðast at góðtaka ein komandi lágkonjunktur á einum óneyðugt djúpum botni, samstundis sum:

- fíggjarliga haldførisavbjóðingin vegna demografigongdina er stór og vaksandi, og
- demografigongdin saman við einum komandi lágkonjunktur so ella so kemur at ávirka føroyska bústaðarmarknaðin
- vanliga prísstøðið fyri gerandisvørur er vorðið hægri, og keypiorkan av pensjónsuppsparingini hjá teimum eldru tilsvarandi er minkað.

II 2.3 Bráðligi fólkaøkstur og eftirspurningurin eftir bústøðum

Mynd II 3 vísir fólkatalsgongdina, burðaravlopið og nettotilflytingina frá 1970 til 2016.

Frá 1970 til 1990 var stórus fólkaøkstur í Føroyum. Hetta var ein fólkaøkstur, sum serliga var drivin av burðaravlopinum og eini støðugari nettotilflyting fram til 1989.

Kelda: Hagstovan

Frá umleið 1990 broyttist mynstrið. Síðani umleið 1990 hevur gongdin í fólkatálinum í Føroyum verið nógv ávirkað av flytingum frá og til. Eitt positivt burðaravlop hevur sjálvsagt givið sítt íkast til fólkaøkstur; burðaravlopið hevur tó verið í minking síðan 1970. Hesar fólkaflytingar frá og til síðan umleið 1990 hava eyðsýnt í stóran mun verið ávirkaðar av konjunktursveiggjum í Føroyum og uttanlands.

Stóru fráflytingarnar í fyrru helvt av nítiárunum vórðu serstakliga sjónligar, m.a. tí so nógvir bústaðir komu at standa tómir. Bústaðarprísirnir, sum vóru í hæddini í 1988-89, fullu tá av álvara. Stóru

²⁶ Hagstovan nýtir eisini eitt vinnugreinabýti har "bygging" er roknað undir "bygging o.o tilvirking"

²⁷ Samanhangur er millum sveiggini í løntakaratali, sum víst á myndini, og sveiggini í byggivinnunu og framleiðsluni til íløgur. Hinvegis lýsir myndin ikki kapacitetin í framleiðsluni til íløgur. Vit kunnu rokna við einum stórum produktivitetssvækkstri í vinnuni (tvs. vøkstri í virðisgæing pr. arbeidstíma) í tíðarskeiðinum síðan 1985.

tilflytingarnar til Føroya seinnu helvt av nítiárunum skaptu tískil einki bústaðartrot, men viðvirkaðu til eina normalisering av bústaðarprísunum.

Tígguáraskeiðið frá 2004 til 2013 var eitt áramálsskeið við nøkulunda javnari nettófráflyting. Kortini hækkaðu bústaðarprísirnir í miðstaðarøkinum fram til 2007. Ein meginorsøk til hesar hækkingar vóru lagaligar lánitreytir frá peninga- og fíggarstovnum. Eftir alheimsfíggarjarkreppuna í 2008 og fram til 2012 varð prísfall á bústøðum í miðstaðarøkinum, sí mynd I 4. Síðani 2013 hava bústaðarprísirnir í miðstaðarøkinum verið vaksandi, og eru teir nú vorðnir hægri enn í 2007.

Tann stóra nettótilflytingin og tann stóri fólkavøxsturin, ið verið hevur seinastu árin, og sum knappliga byrjaði í 2014 - fyri at vaksa hvørt ár síðani - og sum hevur økt fólkatalið upp um 50.000 í 2017, hevur vaksið um eftirspurningin eftir bústøðum. Vinnuligu bygnaðarbroytingarnar seinastu árin gera, at vaksandi eftirspurningurin eftir bústøðum serliga ger seg galdandi í miðstaðarøkinum.

Dátuni benda á, at hesin vøxstur í fólkatalinum (og í nettótilflytingini) hevur ein sermerktan²⁸ uppgangskonjunktur í Føroyum sum sína meginforklárning. Broytist hesin uppgangskonjunkturur til ein niðurgangskonjunktur, kunnu vit ikki útiloka, at nettótilflytingin broytist til eina nettófráflyting, við tí avleiðing, at fólkatalið í Føroyum aftur minkar.

Í tí langa siktinum - frá nú av og serliga fram til 2035 - fer talið av eldri fólki at vaksa stórliga. Vit vita við vissu, at hetta fer at ávirka bústaðarmarknaðin, men hvussu og hvat hetta meira neyvt kann fara at bera við sær fyri føroyska búskapin og føroyska samfelagið annars krevur eina størri útgreining²⁹. Eina slíka útgreining hevur Búskaparráðið ikki fíggarliga orku til at fara undir.

Vit avmarka okkum tí til eina minni víðfevnda greining av bráðliga íkomna bústaðartrotinum í miðstaðarøkinum.

Samanumtikið hevur bráðligi vøxsturin í tilflyting og í fólkatali borið við sær eitt bráðfeingis bústaðartrot í miðstaðarøkinum. Hetta er ikki fyrstu ferð, at hetta kemur fyri; bústaðarmarknaðurin hevur áður loyst trupulleikan við einum størri útboði av bústøðum. Broytingin hevur borið við sær, at bústaðarkapasiteturin er vorðin ein so bráðligur eftirbátur, at høvuðsstaðarkommunan kanska ikki kann lastast fyri sín passiva leiklut. Tað eru tey tilflytandi fólkin, ið serliga merkja bústaðartrotið.

Vit kunnu eisini spyrja hvørji - sammett við fyrr - eyðkennini eru hjá hesum tilflytandi fólkunum og teirra áhugamálum, tá tað snýr seg um at fáa sær bústað í Føroyum. Ongin kanning er gjørd av hesum viðurskiftum, men við at halda okkum til ymisk dátú, kunnu vit móguliga útleiða nakrar niðurstøður, ið tó sjálvsagt mugu takast við fyrivarnum.

Vit rokna við, at ein minni partur - men kortini ikki lítil partur - av tilflytarunum eru útlenskir ríkisborgarar, og at hin stóri parturin av tilflytarunum eru fólk av føroyskum uppruna.

Talva II 1 er frá danska Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI). Talvan vísir talið av verkætlanartreytaðum arbeiðsloyvum og tilknýttum upphaldsloyvum í Føroyum, ið givin eru útlenskum ríkisborgarum (EU-borgarum og 3. lands borgarum, men ikki norðurlenskum ríkisborgarum, ið hava frítt at fara).

²⁸ Uppgangskonjunktururin kann sigast vera sermerktur av tí, at hann ikki í størri mun hevur skapt arbeiðspláss til fólk við longri útbúgvingum, men hinvegin nógv arbeiðspláss til fólk við styttri útbúgvingum.

²⁹ Í eini slíkari útgreining hevði serligur myndil verið gjørdur av gongdini og støðuni framyvir í føroyska búskapinum. Ein slíkur myndil vildi bygt á nakrar fortreytir, sum ikki neyðturviliga siggja realistiskar út í dag. T.d. um arbeiðsvirkni og støðuna á arbeiðsmarknaðinum. Tað vildu altíð verið óvissur tengdar at niðurstøðunum av eini slíkari greining, men greiningin vildi í øllum førum lýst teir faktorar, ið kundu havt týðning. Ein hypotesa kundi t.d. verið, at hækkaður pensiónsaldur við hækkaðari lívsævisinntøku vildi vaksið um eftirspurningin eftir bústøðum. Ein onnur hypotesa kundi verið, at framkomnari tøkni fer at vaksa um útboðið av vørum og tænaðum, og at hetta - sjálvt við vaksandi eftirspurningi - kundi skapt støðufesti í prísunum. Búskaparráðið hevur við verðandi sekretariatskapaciteti ikki móguleika at fyrihalda seg til hesar omanfyri nevndu hypotesur.

**Fyrstuferðs upphaldsloyvi til útlenskar ríkisborgarar
(frároknað norðurlenskar) 2011 - 1. hálfvár 2017****Talva II 1**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	1.h. 2017
Au pair	1	0	3	5	4	5	0
Vinna	98	184	34	207	200	171	108
Við familju - vinna	18	11	15	17	23	19	13
Við familju - lesnaður	0	0	0	3	0	0	0
Lesnaður	3	5	10	11	11	9	1
Annað	3	0	0	0	0	1	0
Tilsamans	123	200	62	243	238	205	122
Leypandi samanlegging	123	323	385	628	866	1.071	1.193

Kelda: Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI)

Talva II 2 er frá dansku Udlændingestyrelsen. Hendan talvan vísir talið av upphaldsloyvum, ið givin eru útlenskum ríkisborgarum (EU-borgarum og 3. lands borgarum, men ikki norðurlenskum) vegna teirra skapta familjutilknyti til Føroya, tvs. upphaldsloyvir sum liður í familjusamanleiðingum³⁰.

Loyvir til familjusamanleiðing 2011 - 1. hálfvár 2017**Talva II 2**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	1.h. 2017
Aldursómyndingar	10	2	13	10	7	14	12
Hjúnalag/fast samlív	42	38	56	43	56	61	20
Foreldur yvir 60 ár	0	0	0	0	0	1	1
Tilsamans	52	40	69	53	63	76	33
Leypandi samanlegging	52	92	161	214	277	353	386

Kelda: Udlændingestyrelsen

Viðvíkjandi verkætlanartreytaðum arbeiðsloyvum til útlenskar ríkisborgarar, vísir talva II 1 m.a. hetta:

- 1) at útvið 1.200 (1.193) útlenskir, ikki-norðurlenskir ríkisborgarar brutto eru tilfluttir í tíðarskeiðnum 2011 til og við 1. hálfvár 2017. Loyvi er givið til ítøkiligt arbeiði, og er hetta liðugt ella mist, er arbeiðs- og upphaldsloyvið burtur. Roknast kann tí við ávísari fráflyting. Nettotalið kann tí vera nógv minni enn tey í talvuni vístu tøl.
- 2) at talið av tilfluttum útlenskum ríkisborgarum vaks stórliga frá 2014, tá ein serskipan fyri ES-borgarar varð sett í verk.
- 3) at talið av verkætlanartreytaðum arbeiðs- og upphaldsloyvum til útlenskar ríkisborgarar somuleiðis vaks stórliga frá 2014.

Viðvíkjandi upphaldsloyvum - og tilhoyrandi arbeiðsloyvum - til útlenskar ríkisborgarar í samband við familjuviðurskipti og familjusamanføringar, vísir talva II 2 omanfyri m.a., at talið av hesum slagnum av tilflytarum hevur verið gott 400 síðan 2011.

Roknast kann við, at eitt stórt tal av verkætlanartreytaðum arbeiðsloyvum til útlenskar ríkisborgarar er givið til fólk í byggivinnuni. Tað er serliga í byggivinnuni, at trot hevur verið á arbeiðsmegi.

Upplýst er fyri Búskaparráðnum, at umleið 12-15% - t.e. umleið 240-300 - av teimum umleið 2.000 løntakarunum innan byggivinnuna eru útlenskir ríkisborgarar. Uttanríkis sveinaprógv verða ikki góðtíkin av føroysku byggivinnuni, sum rindar handverkarum við útlenskum ríkisborgararætti og sveinaprógvum

³⁰ Tað er rættuliga stórir munur á teimum í Føroyum og teimum í Danmark galdandi reglum fyri familjusamanleiðingum. Tey í Føroyum galdandi krøv eru nógv linari enn tey í Danmark galdandi krøv. Munurin er so mikið stórir, at hann ikki kann samanfatast í stuttum.

Dansku reglurnar eru at finna her: <https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/familiesammenfoering/>

Føroysku reglurnar eru at finna her:

https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/faeroerne/Familiesammenfoering_paa_+Faeroerne.htm

løn eftir sáttmála við arbeiðsmannafeløgini³¹. Nógvir útlenskir ríkisborgarar arbeiða eisini innan reingerðarvinnuna og á fiska- og kryvjivirkjum.³²

Talva II 3 gevur fyri Føroyar eitt yvirlit yvir flytingarnar frá og til síðan 2011, og skilt verður í talvuni millum danskar og útlenskar ríkisborgarar.

Til- og fráflyting Føroya býtt á danskar og útlenskar ríkisborgarar (íroknað norðurlendingar) árin 2011-2016	Talva II 3					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Fráflyting til útlond (brutto)	1.743	1.673	1.578	1.285	1.202	1.196
<i>herav útlenskir ríkisborgarar</i>	127	91	99	70	93	115
Tilflyting úr útlondum (brutto)	1.304	1.320	1.433	1.525	1.496	1.622
<i>herav útlenskir ríkisborgarar</i>	142	103	121	158	208	199
Nettotilflyting til Føroya	-439	-353	-145	240	294	426
<i>herav útlenskir ríkisborgarar</i>	15	12	22	88	115	84
Netto útlenskir í % síðan 2014	-	-	-	37%	39%	20%

Kelda: Hagstovan

Talvurnar II 1-3 vísa sostatt, at vit kunnu rokna við trimum bólkum av tilflytandi fólki:

- (1) fólki við upprunartilknýti til Føroyar.
- (2) útlenskum ríkisborgarum við verkætlanartreytaðum arbeiðsloyvi og hartil knýttum uppihaldsloyvi.
- (3) útlenskum ríkisborgarum við familjutilknýstistreytaðum uppihaldsloyvi og hartil knýttum generellem arbeiðsloyvi.

Talva II 3 vísir í niðastu linju, at síðan 2014 hava millum 20-40% av nettotilflytingunum verið fólk við útlenskum ríkisborgararrætti.

Givið er, at hesar nettotilflytingarnar til Føroya síðan 2014 mugu hava skapt eitt ávíst bráðfeingis trot á bústøðum, serliga tí umskiftið í fólkatalsgongdini er hent so bráðliga.

Eyðsýnt er, at størsti parturin av teimum nettotilfluttu síðan 2014 er fólk við føroyskum uppruna. Samstundis hevur ein minni partur – men als ikki ein so lítil partur – verið fólk við útlenskum ríkisborgararrætti. Hesi hava eisini sín sjálvsagda lut í íbúðartrotinum.

II 2.4 Broytingar í bústaðarútbøði og bústaðarbyggivirksemi

Sum nevnt, ávirkar fólkatalsgongdin bústaðarmarknaðin gjøgnum ávirkan á eftirspurningin eftir bústøðum, og gjøgnum ávirkan á byggingina (útbøðið) av nýggjum bústøðum; og hon ávirkar eisini byggjarbeiðismarknaðin við m.a. at ávirka talið av løntakarum í byggivinnuni.

Mynd II 4 vísir nýbyggingina av bústøðum í tíðarskeiðnum 1998-2016. Hetta tíðarskeiðið er sermerkt við stórum sveiggjum í tølunum fyri nettotilflyting og eisini konjunktursveiggjum.

Talið av bygdum bústøðum er merkisvert høgt í 2007-2010, ið vóru ár við negativari nettotilflyting, og merkisvert lágt í hákonjunkturinum 2015-2016, ið vóru ár við positivari nettotilflyting.

Vit kunnu sostatt staðfesta, at tað vegna tilflytingina væntaða íbúðartrotið í miðstaðarøkinum síðan 2014 ikki hevur elvt til nakra stórvegis bygging av nýggjum bústøðum.

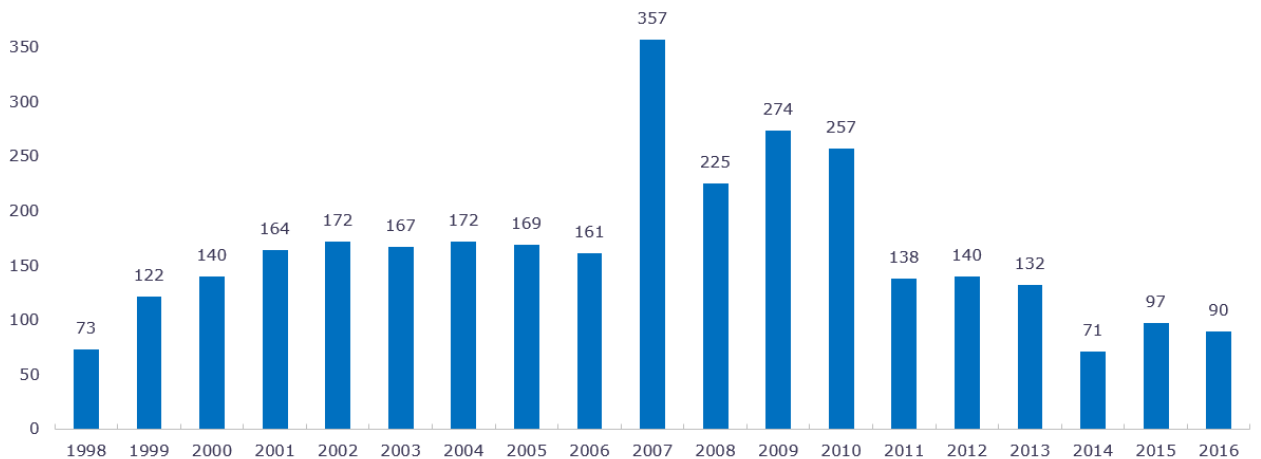
³¹ Kelda: Vinnuhúsið og ávís entreprenørfyrirøkka.

³² Ibid

Nýbygging av bústøðum árinu 1998-2016

Mynd II 4

Tal av fólki

Viðm.: Tølini fyrri nýbygðar fyrri nýbygðar bústaðir eru frá Hagstovuni, men stava upprunaliga frá hagtølunum hjá SEV yvir nýbindingar til el-kervið

Kelda: Hagstovan

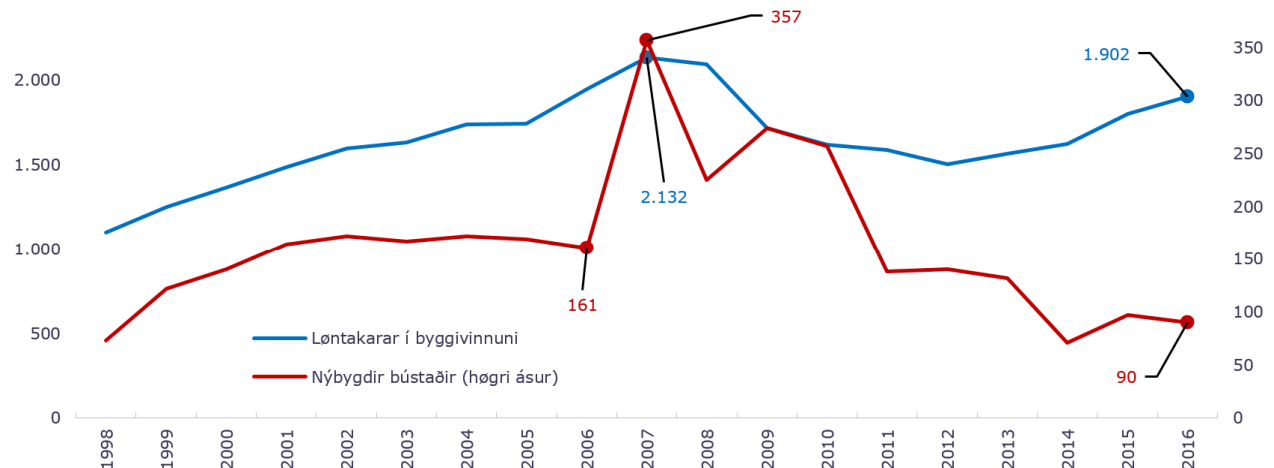
Verður talið av nýbygdum bústøðum hildið upp ímóti løntakaratalinum í byggivinnuni, fáa vit niðanfyrri standandi úrslit, sí mynd II 5.

Løntakarar í byggivinnuni og nýbygðir bústaðir 1998-2016

Mynd II 5

Tal av fólki

Tal av fólki

Viðm.: Løntakaratalini eru frá Hagstovuni, og somuleiðis tølini fyrri nýbygðar bústaðir. Hesi síðstnevndu stava upprunaliga frá hagtølunum hjá SEV yvir nýbindingar til el-kervið

Kelda: Hagstovan

Myndin vísir, at fram til 2011 var ein rímliga neyvur samhangur millum talið av løntakarum í byggivinnuni og talið av nýbygdum bústøðum. Tá vit koma til 2013, minkar talið av nýbygdum bústøðum, samstundis sum løntakaratalið í byggivinnuni veksur.

Ein fyrsta møgulig forkláring kann vera, at fleiri hús verða fyrri ognarskipti og høvuðsumvæling, heldur enn at bygt verður nýtt.

Ein onnur møgulig forkláring til hendan óvæntaða ella viðvenda samhang kann vera stóru almennu og privatú íløggu-verkætlanirnar kring landið síðan 2013, og sum ikki hava verið ílögur í bústaðir³³. Hesar ílögguverkætlanir hava upptikið eitt vaksandi tal av handverkarum, bæði føroyskar og útlendskar. Talan er um t.d. ílögguverkætlanir hjá Bakkafrost, Varðanum Pelagic, SEV, Glasir og eisini tunnlar.

³³ Samrøða við Tórshavnar kommunu

Sum nevnt, hevur Búskaparráðið fingið upplýsingar um, at stór lønarglíðing hevur verið í føroysku byggivinnuni í eina tíð, har stórar byggifyritøkur kappast um at fáa best skikkaðu arbeiðsmegina.

Vit kunnu tí eisini siga, at stóru tíðarsamanfallandi privatu og almennu íløgurnar síðan 2013 hava trokað burtur bústaðarbygging, og samstundis sum tær hava vaksið um kostnaðarstøðið í bústaðarbygging og bústaðarumvælingum.

Tað er eisini møgulegt, at tilflytarar til Føroya síðan 2014 hava havt onnur bústaðarynski enn tilflytarar høvdu fyrr í tíðini.

II 2.5 Flytføri og samanseting av arbeiðsmegini í byggivinnuni

Arbeiðsmegin í føroysku byggivinnuni kann sigast at vera í trimum pørtum: (i) teir sum arbeiða og búgva í Føroyum, (ii) teir sum búgva í Føroyum og arbeiða í útlondum, og (iii) teir sum eru útlendingar og hava arbeiði í Føroyum. Vit hava ikki møguleikar at gera hagtøl fyri talið av løntakarum í hesum trimum pørtum, men leysligar metingar kunnu tó gerast.

Hagstovan ger upp talið av løntakarum í byggivinnuni við støði í skrásetingum í samtíðarskattaskipanini. Hetta samlaða uppgjørda talið av løntakarum í byggivinnuni hevur sveiggjað nógv við konjunkturinum, men er í dag mett til at vera umleið 2.000 løntakarar, sí mynd II 2.

Talva II 4 gevur eitt yvirlit yvir í Føroyum búfastar persónar, sum hava fingið lønarinntøku úr útlondum árinum 2010 til 2015, og sum í útlondum hava havt arbeiði á landi³⁴. Roknað verður við, at nógv tann størsti parturin av hesum fólki eru handverkarar, men vit vita eisini, at ein partur eru heilsustarvsfólk.

Í talvuni verður skilt millum persónar, sum bara hava havt lønarinntøku úr útlondum, og løntakarar, sum hava havt lønarinntøku bæði í Føroyum og í útlondum. Persónar, sum bara hava havt lønarinntøku úr útlondum, verða ikki taldir við í løntakarahagtølini hjá Hagstovuni.

Talvan vísir m.a., at 523 í Føroyum búfastar persónar høvdu uttanlandslønarinntøku í 2015, og av hesum høvdu 163 persónar einans lønarinntøku úr útlondum. Hesir 163 hava ikki verið taldir við í løntakarahagtøl Hagstovunnar. Teir 360 persónarnir við lønarinntøku bæði í Føroyum og útlondum kunnu hinvegin roknað at vera taldir við í løntakarahagtøl Hagstovunnar.

Í Føroyum búfastir persónar við lønarinntøku úr útlondum, sum arbeiða á landi í útlondum árinum 2010-2015

Talva II 4

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Upphædd sum lønarinntøka, mió. kr.	31	77	128	192	179	150
Tal av málum (vanl. persónum)	165	275	427	539	562	523
herav við inntøku einans úr útlondum	56	91	129	204	188	163
svarandi til í %	34%	33%	30%	38%	33%	31%
herav við inntøku bæði í útlondum og Føroyum	109	184	298	335	374	360
svarandi til í %	66%	67%	70%	62%	67%	69%
Upphædd pr. mál, tús. kr.	191	279	299	357	318	286

Viðm.: Roknað verður við, at meginparturin af hesum fólki eru handverkarar, men at nøkur eru heilsustarvsfólk.

Kelda: TAKS og Hagstovan

Mynd II 6 gevur eina grafiska lýsing av innihaldinum í talvu II 4. Tað framgongur av myndini, at frá 2011 til 2013 hevur stórir vøkstur hevur verið í talinum av fólki, sum hava havt bústað í Føroyum og arbeiði uttanlands - alt árið ella partar av árinum. Frá 2014 hevur talið verið í minking, og hetta hetta samsvarar væl við broytingina í konjunkturgongdini í Føroyum.

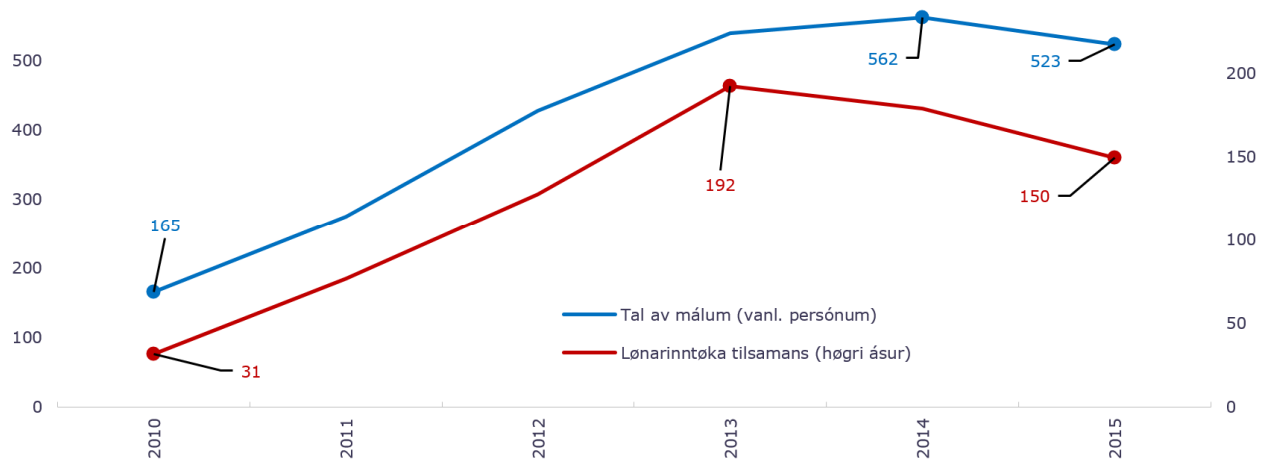
³⁴ Endalíkingin frá TAKS fyri árinum 2010 til 2015 er nýtt, tvs. tal av málum (persónum) og samlað lønarinntøka undir skattakotu 271 "lønarinntøka á landi". Lønarinntøkan pr. mál (sak) er sjálvsagt ov lítil til at umboða fulltíðararbeiði, og vit vita at ein triðingur av hesum persónum hava bara havt lønarinntøku úr útlondum.

Meting av føroyskari arbeiðsmegi í vinnu á landi og í útlondum

Mynd II 6

Tal av fólki

Mið DKK

Kelda: TAKS

Ein partur av arbeiðsmegini í byggivinnuni eru útlenskir handverkarar. Sum áður nevnt, er upplýst fyri Búskaparráðnum, at hesir í tali kunnu roknast at vera umleið 240-300 ella 12-15% av løntakaratalinum upp á umleið 2.000. Verða hesir løntir við grundstøði í samfíðarskattskipanini, verða teir taldir við í samlaða løntakaratalið í byggivinnuni.

Hesi serligu viðurskipti gera ivaleyst føroyska byggimarknaðin meira liðiligan, enn hann annars vildi verið, og betri førn fyri at tillaga seg til gongdina í føroyska byggivirkseminum. Til dømis er upplýst Búskaparráðnum frá einum stórum arbeiðstakara, ið fór undir eina stóra verkætlan, at tað ikki stóð á at fáa føroyingar, sum arbeitt høvdu í Noregi, men at hetta eisini setti síni krøv til lønarkostnaðin.

II 3 Greiningar í roknskapum landsins og kommunanna við støði í BSL

Talvurnar II 5-10 innihalda hagtøl frá búskaparskipan landsins (BSL) á Gjaldstovuni. Hesar talvurnar geva eina neyvari lýsing av kommunubúskapinum, og eisini sammett við landsbúskapin. Búskaparskipan landsins fevnir tó ikki um allar smærru kommunurnar. Hesar fevna bert um ein lítlan part av kommunalu útreiðslunum. Tølini fevna heldur ikki um SEV og IRF, men gjald kommunanna til IRF er við í útreiðslunum.

Samanumtikið vátta hesi hagtøl frá Gjaldstovuni tørvin á eini samskipaðari stýring av øllum tí almenna búskapinum, og serliga tørvin á at fáa kommunubúskapin undir samskipaða stýring.

Talvurnar II 5-6 vísa allar útreiðslurnar hjá landinum og kommunum uttan eldrarøktina (eldrarøktin varð flutt til kommunurnar frá og við 2015). Í samanberingsgrundarlagnum í talvunum II 5-6 eru eldrarøktarútreiðslurnar sostatt tiknar út. Rentuútreiðslurnar er eisini tiknar út; hesar sveiggja nógv, av tí at skuldin verður tikin við í roknskapin við aktuella kursvirðinum, og hetta hava lögting, landsstýri og kommunustýrini onga ávirkan á. Heldur ikki eru Rúsan og Apotekið tikin við í útreiðslurnar hjá landinum.

Talvurnar II 5-6 vísa, at útreiðslurnar hjá kommununum (uttan eldrarøkt) eru vaksnar nógv meira enn útreiðslurnar hjá landinum (uttan eldrarøktina). Frá roknskapi 2011 til fíggarætlan 2017 eru útreiðslurnar hjá kommununum vaksnar við 54%, meðan útreiðslurnar hjá landinum í sama tíðarskeiði eru vaksnar við 18%. Frá 2011 til 2016 hevur vøxsturin hjá kommununum verið 31%, meðan tann hjá landinum hevur verið 15%. Tølini í talvu II 5-6 fevna eisini um íløguútreiðslur.

Land og kommunur: útreiðslur tilsamans 2011-17 uttan eldrarøkt, mió. kr. Talva II 5

Geirar	R2011	R2012	R2013	R2014	R2015	R2016	J2017
Fíggjarlóg (land)	5.120	5.211	5.442	5.658	5.729	5.901	6.035
Kommunur	1.675	1.667	1.802	1.845	1.926	2.192	2.572
Tilsamans	6.795	6.878	7.243	7.503	7.656	8.093	8.606

Viðm.: Ikki allar smærru kommunurnar eru við, sí tekstin omanfyri.

Kelda: Gjaldstovan, roknskapardátu tikin úr Búskaparskipan landsins.

Land og kommunur: útreiðslur tilsamans 2011-17 uttan eldrarøkt, vísital 2011=100 Talva II 6

Geirar	R2011	R2012	R2013	R2014	R2015	R2016	J2017
Fíggjarlóg (land)	100	102	106	110	112	115	118
Kommunur	100	100	108	110	115	131	154
Tilsamans	100	101	107	110	113	119	127

Viðm.: Ikki allar smærru kommunurnar eru við, sí tekstin omanfyri.

Kelda: Gjaldstovan, roknskapardátu tikin úr Búskaparskipan landsins.

Talva II 7 niðanfyri vísir roknskaparúrslitið svarandi til RLÚ 1 hjá landi og hjá kommunum íalt. RLÚ 1 úrslitið hjá landinum fyri 2017 er sambært fíggjarlógini 138 mió. kr. í yvirskoti, men í hesum tali eru seinastu metingarnar ikki tiknar við.

Talvan vísir, at landið øll árin síðan 2011 havt eitt hall, men hetta hall er minkað síðan 2013, og er avloyst av yvirskotum í 2016 og 2017. Kommunurnar hava hinvegin havt yvirskot árin 2011-2016 burtursæð frá árinum 2013. Fyri 2017 hava kommunurnar budgetterað við einum merkisvert stórum halli. Tað sama hendi í fjør fyri árið 2016, meðan roknskapurin fyri 2016 kom at vísa eitt lítið yvirskot.

Fyri árið 2017 hava kommunurnar budgetterað við einum halli svarandi til 610 mió. kr. Fyri kommunurnar er broytingin frá roknskapi 2016 til fíggjarætlan fyri 2017 sera stór, ikki minni enn 675 mió kr. (65+610). Fyri landið og kommunugeiran (kommunurnar, ið eru við í Búskaparskipan Landsins (BSL)) er budgetterað við einum halli í 2017 svarandi til 472 mió. kr. Fyri allan almenna geiran er sostatt sambært hesum útlit til rættuliga stórt hall í 2017, men ikki er vist, at hetta kemur at ganga út. Sum nevnt, var tað sama galdandi fyri einum ári síðani viðvíkjandi árinum 2016, meðan faktiska endaúrslitið fyri árið 2016 gjørdist eitt yvirskot. Inntøkugongdin kann koma at vísa seg øðrvísi enn væntað.

Roknaskaparúrslit fyri land og kommunur 2011-2017, mió. kr. (minus merkir yvirskot) Talva II 7

Geirar	R2011	R2012	R2013	R2014	R2015	R2016	J2017
Fíggjarlóg (land)	322	335	413	254	83	-158	-138
Kommunur	-39	-33	42	-59	-154	-65	610
Tilsamans	283	302	455	195	-71	-224	472

Viðm.: Ikki allar smærru kommunurnar eru við, sí tekstin omanfyri. "J 2017" vísir úrslit sambært fíggjarlóg og samsvarar ikki við seinastu metingarnar.

Kelda: Gjaldstovan, roknskapardátu tikin úr Búskaparskipan landsins.

Talva II 8 vísir raksturin til eldrarøktarøkið fyri bæði land og kommunur frá 2010 til 2016. Talvan vísir, at vøksturin hevur verið serliga stórur frá 2014 til 2015; frá og við 2015 yvirtóku kommunurnar økið. Fyri 2017 er játtanin ikki so nóg stórri enn roknskapurin 2016.

Yvirtøka kommunanna av eldrarøktini merkti samstundis, at ein stórur partur av almennu útreiðslunum, ið fyrr lógu undir stýring við játtanarkørmum hjá landi, nú vóru fluttar til kommunalt regi uttan stýring við tilsvareandi kommunalum játtanarkørmum.

Rakstur av eldraøkinum 2011-2017, mió. kr. (bruttoútreiðslur á rakstrarjáttan) Talva II 8

Eldraøkið	R2011	R2012	R2013	R2014	R2015	R2016	J2017
Rakstrarútreiðslur	380	391	424	440	477	498	509
Vísital 2011=100	100	103	112	116	125	131	134

Viðm.: Ikki allar smærru kommunurnar eru við, sí tekstin omanfyri.

Kelda: Gjaldstovan, roknskapardátu tikin úr Búskaparskipan landsins.

Talvurnar II 9-10 vísa ílögur (lögur) hjá landi og kommunum síðan 2011. Talan er um stóran vøkstur í ílögnum, serliga hjá kommununum. Játtanin fyri 2017 bendir á ein sera stóran vøkstur í inniverandi ári, bæði hjá kommunum og hjá landi.

Lögur liðaðar á geirar 2011-2017, mió. kr.							Talva II 9	
<i>Geirar</i>	R2011	R2012	R2013	R2014	R2015	R2016	J2017	
Fíggjariológ (land)	155	189	275	372	352	312	323	
Kommunur	356	302	402	420	445	596	985	
Tilsamans	511	491	677	792	797	908	1.308	

Viðm.: Ikki allar smærru kommunurnar eru við, sí tekstin omanfyri. Løguhugtak Gjaldstovunnar er ikki neyvt tað sama sum íløguhugtak Hagstovunnar. Fyri kommunur fevna tøluni ikki um SEV og IRF, men havnir eru við. Fyri landið eru tunnilsfeløgini og Føroya Tele ikki við.

Kelda: Gjaldstovan, roknskapardátu tikin úr Búskaparskipan landsins.

Lögur liðaðar á geirar, vísital 2011=100							Talva II 10	
<i>Geirar</i>	R2011	R2012	R2013	R2014	R2015	R2016	J2017	
Fíggjariológ (land)	100	122	177	240	227	201	208	
Kommunur	100	85	113	118	125	167	277	
Tilsamans	100	96	132	155	156	177	256	

Viðm.: Ikki allar smærru kommunurnar eru við, sí tekstin omanfyri. Løguhugtak Gjaldstovunnar er ikki neyvt tað sama sum íløguhugtak Hagstovunnar. Fyri kommunur fevna tøluni ikki um SEV og IRF, men havnir eru við. Fyri landið eru tunnilsfeløgini og Føroya Tele ikki við.

Kelda: Gjaldstovan, roknskapardátu tikin úr Búskaparskipan landsins.

Talvurnar vísa ikki allan vøksturinn – tunnilsfeløgini eru ikki við, og heldur ikki SEV og IRF.

Tøluni benda annars á, at afturvendandi fyribrigdið við konjunkturviðgangandi fíggjarpolitikki einaferð enn fer at endurtaka seg – at tá nógv kemur í kassan, verður tilsvarandi nógv nýtt til almenna nýtslu og ílögur, og øvugt, tá lítið kemur inn í kassan. Konjunktursveiggini gerast tí ógvusligari enn tey annars vildi verið.

Ein víðkan av játtanarkørmum landsins til at fevna um allan almenna geiran, hevði verið ein liður í búskaparligari samskipan millum land og kommunur.

II 4 Greiningar av vøkkstri í løntakaratali seinastu árinum og hvagar vøkksturinn er farin

Seinastu árinum hevur ein stórir vøkkstur verið í talinum av løntakarum, tvs. í talinum av nýggjum stórvum ella arbeiðsplássum³⁵. Talið av løntakarum var í mai 2017 størri enn talið í mai 2008, tá løntakaratalið seinast var í hæddini. Talva II 11 vísir vøkksturinn í løntakaratali í fyra høvuðsvinnugreinum og tilsamans frá mai 2008 til mai 2017. Frá 2011 til 2016 hevur netto vøkksturinn í løntakaratali verið 2.269, sí talvu II 12, og higartil í 2017 hevur eisini stórir vøkkstur verið í løntakaratalinum.

Løntakarar í mai 2008 og 2017 eftir høvuðsvinnugreinum			Talva II 11	
	2008	2017	Munur 2008-2017	
			í tali	í %
Fiski-, ali- o.o. ráevnisvinna	4.578	4.160	-418	-9,1
Byggivinna o.o. tilvirking	3.909	3.822	-87	-2,2
Privatar tænastrávinur	8.752	8.644	-108	-1,2
Almenn fyrisiting o.a. tænastrávinur	8.682	9.412	730	8,4
Løntakarar tilsamans	25.921	26.038	117	0,5

Kelda: Hagstovan

Vøkksturinn frá mai 2008 til mai 2017 gevur ábendingar um stóru broytingarnar í vinnubygnaðinum frá einum hákonjunkturi til annan hákonjunktur – tvs. um hendu broytingina ímillum tveir hákonjunkturar.

Primeru vinnugreinarnar (fiski-, ali- o.o. ráevnisvinna) hava havt eitt stórt fall í løntakaratali – ivaleyst saman við einum stórum produktivitetsvøkkstri. Samstundis hevur almenn fyrisiting o.a. tænastrávinur havt

³⁵ Tvs. talinum av nýskipaðum stórvum minus talinum av niðurløgdum stórvum, tvs. talan er um nettovøkkstur.

ein stóran vøkstur í løntakaratali; eldingin av føroysku búfjældini fer ivaleyst at trýsta krøvini til framhaldandi vøkstur í løntakaratalinum í hesi vinnugreinini uppeftir. Um byggivinnuna fáa vit ikki greiðar ábendingar um gongdina, tí byggivinnan er í uppsetingini lögð saman við øðrum tilvirkingarvinnum.

Talva II 12 hevur eitt meira nágreinað vinnugreinabýti enn talva II 11 omanfyri. Talva II 12 gevur eitt yvirlit yvir hvussu broytingin í talinum av løntakarum hevur verið í hesum meira nágreinaða vinnubýtinum fyri árinum 2011-2016. Talan er her um broytingina í løntakaratalinum frá einum lágkonjunkturi í 2011 til ein hákonjunkturin í 2016 – tvs. broytingina millum ein lágkonjunktur og ein hákonjunktur.

Í talvuni er víst løntakaratalið í ymsu vinnugreinunum fyri tey einstøku árinum 2011-2016. Eisini er fyri hvørja vinnugrein vístur vøksturin 2011-2016 í absolutum tølum og í prosentum.

Av talvu II 12 framgongur, at vøksturin í løntakaratali 2011-2016 hevur verið 10%, og sum nevnt, hevur vøksturin í absolutum tølum verið 2.269 (talið er í 2017 vaksið upp aftur meira).

Talvan vísir, at størsti vøksturin í løntakaratali, í absolutum tølum, hevur verið í ali- og kryvjivirkjum (61%) og í kommunum og ríkisstovnum (16%). Vøksturin í hesi síðstnevndu vinnugrein umboðar partvíst eina forskjóting frá Heilsu- og almannaverki í sambandi við, at eldrarøktin í tíðarskeiðinum varð flutt til kommunurnar at umsita.

Vøksturin í løntakaratali í ali- og kryvjivirkjum er hendur, samstundis sum hendan vinnugrein eyðsýnt hevur verið úti fyri stórum produktivetsframtøkum.

Størsta fallið í løntakaratali hevur verið innan fiskiskap (-12%) og post og fjarskipti (-23%). Eisini er eitt fall hent innan fígging og trygging (-12%).

Tað framgongur eisini av talvuni, at vøksturin í løntakaratali íalt ikki tók dik á seg fyrr enn í 2014. Tað var sum kunnugt frá 2014, at nettotilflytingin til Føroya byrjaði. Hendan nettotilflyting var av fólki frá fremmandum uppruna, men eisini av einum bólki við fremmandum rískiborgararætti.

Löntakaratal býtt á vinnugreinar skipað eftir lutfalsligum vökstri 2011-2016
Talva II 12

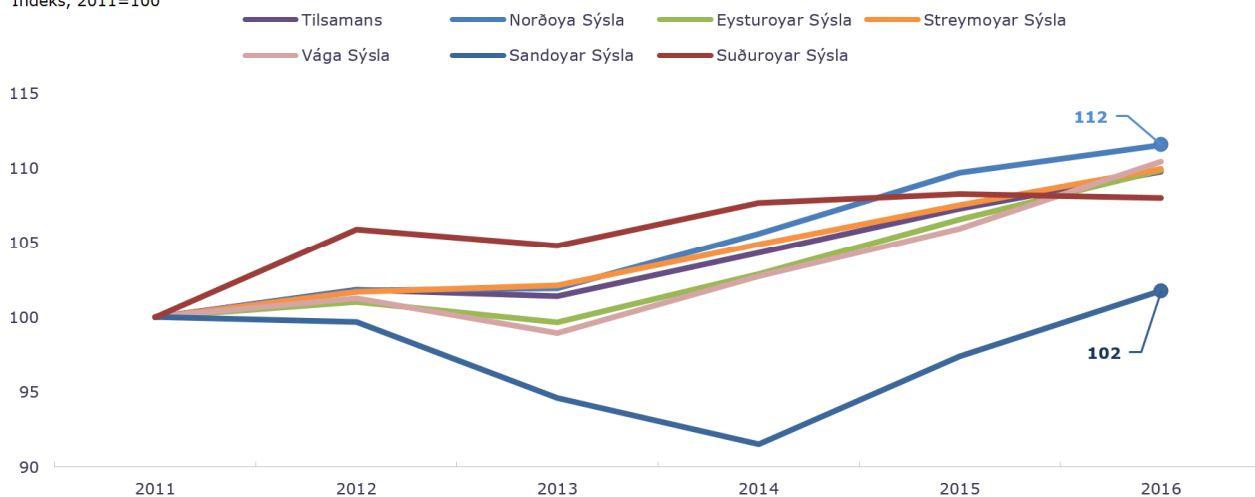
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Munur 2011-2016	
							í tali	í %
Landbúnaður	60	58	74	93	86	99	39	65,0
Ali- og kryvjivirki	665	798	837	916	990	1.072	407	61,2
Skipasmiðjur, smiðjur	497	532	588	644	662	707	210	42,3
Flutningur annars	559	708	691	730	722	772	213	38,1
Gistihús og matstovuvirki	534	604	599	679	719	701	167	31,3
Bygging	1.589	1.503	1.566	1.622	1.802	1.899	310	19,5
Vinnulígar tænastr	693	738	725	720	778	814	121	17,5
Fiskaværuíðnaður	1.191	1.379	1.316	1.374	1.444	1.387	196	16,5
Kömmunur og ríkisstovnar	3.021	3.120	3.119	3.139	3.196	3.509	488	16,2
Annar íðnaður	764	743	717	777	823	862	98	12,8
Sjóflutningur	874	832	893	907	978	945	71	8,1
Handil og umvæling	2.873	2.873	3.027	3.031	3.042	3.101	228	7,9
Orku- og vatnveiting	149	141	147	157	154	159	10	6,7
Felagsskapir, mentan o.a.	576	600	584	616	619	613	37	6,4
Húshaldstænastr	314	297	306	310	338	328	14	4,5
Undirvísing	1.628	1.606	1.615	1.629	1.625	1.666	38	2,3
Heilsu- og almannaverk	3.523	3.578	3.403	3.455	3.525	3.454	-69	-2,0
Landsfyrirsiting	685	610	624	630	661	668	-17	-2,5
Ráevnisvinna	89	94	105	116	97	79	-10	-11,2
Fígging og trygging	831	785	724	709	703	732	-99	-11,9
Fiskiskapur	1.662	1.585	1.443	1.519	1.501	1.461	-201	-12,1
Postur og fjarskipti	481	407	386	379	369	369	-112	-23,3
Ótilskilað v.m.	1	95	94	106	119	131	130	-
Tilsamans	23.259	23.686	23.583	24.258	24.953	25.528	2.269	9,8

Kelda: Hagstovan

Mynd II 7 vísir broytingina í löntakaratali frá 2011 til 2016 tilsamans og í einstöku sýslunum (vísital 2011=100). Myndin bendir á, at allar sýslur í so máta hava havt framgongd, undantikið Sandoyar sýsla.

Löntakaratal, 2011-2016, skift á sýslur, indeks 2011=100
Mynd II 7

Índeks, 2011=100

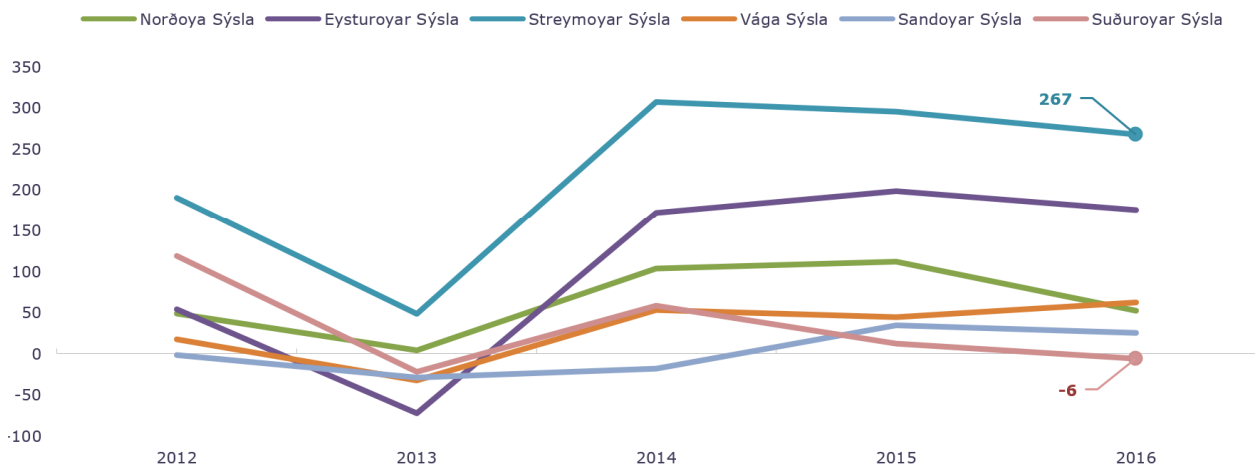
Kelda: Hagstovan

Mynd II 8 vísir tilvæksturinn í löntakaratali frá 2011 til 2016 skift á sýslur. Myndin vísir, at stóri tilvæksturinn hendi frá 2013 til 2014. Serliga er tað Streymoyar og Eysturoyar sýslur, sum hava havt tilvækstur í absoluttum löntakaratali, meðan hinar sýslurnar í so máta (og í absoluttum tølum) hava verið verri fyri. Stórur støddarmunur er eisini á sýslunum, tá tað snýr seg um fólkatal.

Árlegur tilvækstur í löntakatalinum, 2011-2016, skift á vinnugreinar

Mynd II 8

Löntakarar

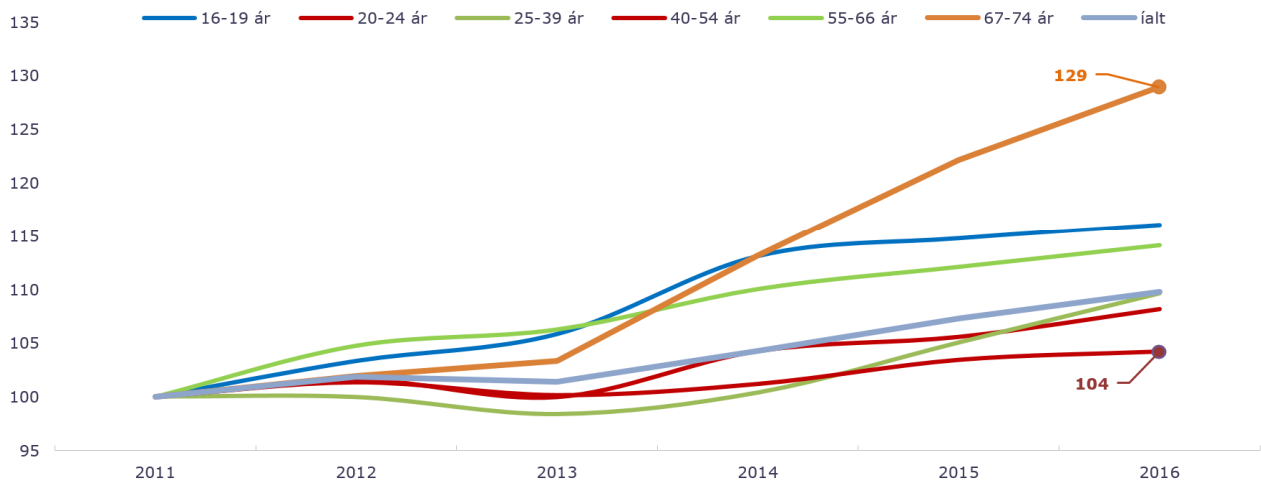
Kelda: Hagstovan

Mynd II 9 vísir lutfalsliga vøksturin í löntakatali frá 2011 til 2016 skift á aldursbólkar (vísital 2011=100). Myndin vísir, at lutfalsliga nógv størsti vøksturin er hendur millum löntakarar, ið eru millum 67 og 74 ár. Eisini fyri tey 16-19 ára gomlu, er stóur vøkstur hendur, og fyri tey 55-66 ára gomlu.

Löntakatal, 2011-2016, skift á aldursbólkar, indeks 2011=100

Mynd II 9

Índeks, 2011=100

Kelda: Hagstovan

Vøksturin av 67-74 ára gomlum löntakarunum týðir upp á, partvís at tað gerst meira vanligt hjá fólki at arbeiða aftan á roknan pensiónsaldur og partvís at hesin aldursbólkur økist við tíðini vegna demografigongdina.

Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures

Talva I 1 / Table I 1	GDP demand/expenditure in DKK millions in current prices, and respective annual percentage contribution to GDP growth [Private consumption, public (government) consumption, private investment (of which domestic-produced investment), inventory fluctuations, government investment, total investments without inventory fluctuations, domestic demand, total export, export of goods, export of services, total demand (without import), total import, import of goods, import of services, net export (foreign demand), GDP (domestic demand plus net export), Gross domestic product]
Talva I 2 / Table I 2	GDP demand/expenditure as percent of total GDP in current prices in 2011-2018. [Private consumption, public (government) consumption, private investment (of which domestic-produced investment), inventory fluctuations, government investment, total investments without inventory fluctuations, domestic demand, total export, export of goods, export of services, total demand (without import), total import, import of goods, import of services, net export (foreign demand), GDP (domestic demand plus net export) = 100%, Gross domestic product]
Mynd I 1 / Figure I 1:	GDP growth in current prices derived from domestic and foreign demand, respectively, 1998-2018.
Mynd I 2 / Figure I 2:	GDP expenditure that is derived from domestic demand, (index 1998=100), 1998-2018.
Mynd I 3 / Figure I 3	GDP expenditure that is derived from foreign demand, and consumer price index, (net export right axis), 1998-2018, (index 1998=100).
Mynd I 4 / Figure I 4:	Real estate prices and consumer price index (consumer price index right axis), 1998-2016 (Q3).
Mynd I 5 / Figure I 5:	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in percentages, 1998-2018.
Mynd I 6 / Figure I 6:	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in DKK millions, 1998-2018.
Mynd I 7 / Figure I 7:	Business profits (left axis) and company-paid wages (left axis) in DKK millions, and ratio profits/wages (right axis), 1998-2018.
Mynd I 8 / Figure I 8:	Employees (left axis) and wages per employee (right axis) in businesses in DKK millions, January 98 to October 16.
Mynd I 9 / Figure I 9:	Unemployment percentage (left axis) and net immigration (right axis) calculated as 12-month rolling total, January 1998 to November 2016.
Mynd I 10 / Figure I 10:	Population (left axis) and net immigration (right axis), calculated as 12-month rolling total, January 1998 to November 2016.
Mynd I 11 / Figure I 11:	Spot price of oil (DKK/barrel), January 2014 to January 2017.
Mynd I 12 / Figure I 12:	Weekly spot price for salmon in Norwegian kroner (NOK), January 2011 to January 2017.

- Mynd I 13 / Figure I 13: Yearly fluctuations (in percentages) in salmon spot prices, 2005-2016, in Norwegian kroner (NOK).
- Talva I 3 / Table I 3: Import/export of goods.
[import 2016, for farming and fishing, for construction, for other production, fuel and other, machines and other equipment, cars and vehicles, for direct consumption, ships and aircrafts and other, raw materials for fish processing, total import of goods, import of goods excl. ships and aircrafts and other, export 2016, farmed fish, pelagic fish, demersal fish and other, other goods, ships, total export of goods, export of goods excl. ships and other, trade balance for the years 2008-2016, incl. ships and other goods in DKK millions, excl. ships and other In DKK millions]
- Mynd I 14 / Figure I 14: Consumption ratio for households according to National Account figures, 1998-2018.
- Mynd I 15 / Figure I 15: Wage income and import of consumer household goods [durable, semi-durable and non-durable], January 2010 to December 2016, shown as index (Jan 2010=100).
- Mynd I 16 / Figure I 16: Net total - The expected financial situation of Faroese households 1 year ahead, January 2006 to January 2017.
- Mynd I 17 / Figure I 17: Business trends survey for households: Total confidence index for Faroese households, January 2006 to January 2017.
- Mynd I 18 / Figure I 18: Private consumption expenditure in DKK millions and growth in percentages (right axis), 1999 - 2018.
- Mynd I 19a / Figure I 19a: Wage payments, year-to-year change in percentages, based on 12-month rolling total, January 2007 to January 2017: all business sectors, primary business sectors, secondary business sectors (incl. construction).
- Mynd I 19b / Figure I 19b: Wage payments, year-to-year change in percentages, based on 12-month rolling total, January 2007 to January 2017: all business sectors, private tertiary business sectors, and the government sector.
- Talva I 4 / Table I 4: Wage payments in each business sector, and the contribution to overall growth in wage payments for each business sector, and relative size of the wage payments for each individual business sector for 2015 and 2016. [farming, fishing, fish farming and gutting, raw material extraction industry, fish processing industry, shipyard and forge, other industry, construction, energy and water supply, commerce and repairs, hotel and restaurant industry, sea shipment, other shipment, post and telecommunications, finance and insurance, commercial services, domestic services, national administration, municipalities and Danish government institutions, education, health- and social agencies, associations and culture and other, uncategorised , total]
- Mynd I 20 / Figure I 20: The number of employees (left) and the number of full-time unemployed (right), adjusted for seasonal trends, January 2006 to November 2016.

- Mynd I 21 / Figure I 21: Private investment in DKK millions, and yearly private investment growth in percentage (right axis), 1999-2018.
- Mynd I 22 / Figure I 22: Private, domestic-produced investment in DKK millions and yearly growth in percent (right axis), 1999-2018.
- Mynd I 23 / Figure I 23: Business trends barometer for construction June 2006 to January 2017 (orders, expected prices, expected labour needs, months of contracted work (right axis)).
- Mynd I 24 / Figure I 24: Business trends barometer for construction, June 2006 to January 2017: perceived limitations in production (none, demand, weather, labour, raw material/equipment, financial limitations, other).
- Mynd I 25 / Figure I 25: Government (i.e. public) consumption in DKK millions and yearly growth in government consumption in percent (right axis), 1999-2018.
- Mynd I 26 / Figure I 26: Government (i.e. public) investment in DKK millions, 1998-2018 (central government, municipalities).
- Mynd I 27 / Figure I 27: Government (i.e. public) investment in DKK millions, and yearly growth in government investment in percent (right axis), 1999-2018.
- Mynd I 28 / Figure I 28: Central government financial results (central government budget balance) in DKK millions, 2000-2018.
- Mynd I 29 / Figure I 29: Net public debt, 2000-2018, in DKK millions (central government, municipalities, social funds, public sector total).
- Mynd I 30 / Figure I 30: Central government gross debt and gross assets in DKK millions, 2000-2018 (gross assets, gross debt, net assets).
- Mynd I 31 / Figure I 31: Export of three types of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 1994 to December 2016, in DKK millions (salmon, pelagic fish, demersal fish).
- Mynd I 32 / Figure I 32: Fish farming slaughter (live weight), 1999-2017, million tonnes.
- Mynd I 33 / Figure I 33: Values of landed catch of mackerel, herring and blue whiting, in DKK millions, 2000-2016 (herring, mackerel, blue whiting).
- Mynd I 34 / Figure I 34: Export of pelagic fish, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to December 2016, in DKK millions (mackerel, herring, blue whiting, fishmeal and fish oil).
- Mynd I 35 / Figure I 35: Export of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to December 2016, in DKK millions.
- Mynd I 36 / Figure I 36: Balance of foreign trade (goods only) calculated as 12-month rolling total, January 1994 to December 2016, in DKK millions (ships excluded, ships included).
- Mynd I 37 / Figure I 37: Import and export of goods (ships excluded) calculated as 12-month rolling total in DKK millions, January 1994 to December 2016, (imports – red, exports – blue).

Talva I 5 / Table I 5: Summary (synthesis) of main assumptions for projections of 2014-2018.

Orðalisti

Orðalistin er ein lýsing av nøkrum av búskaparligu hugtøkunum, sum verða nýtt í frágreiðingum Búskaparráðsins.

Almenn nettoskuld

Almenna nettoskuldin fevnir um alla fíggjarliga skuld og áogn í almenna geiranum. Almenna nettoskuldin er øll fíggjarlig skuld í almenna geiranum frádrigið alla fíggjarliga áogn. Fíggjarliga áognin fevnir millum annað um tøka gjaldførið og aðrar fíggjarognir.

Almenn nýtsla

Almennar nýtsluútreiðslur fevna um almennar rakstrarútreiðslur til millum annað fólkaskúlan, heilsuverkið og almannaverkið. Almennu lønarútreiðslurnar vóru umleið 3/4 av almennu nýtsluni í 2011. Afturat hesum er almenn nýtsla keyp av vørum og tænastrum.

Almennar útreislur tilsamans

Stórsti parturin av almennu útreiðslunum er almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Í 2011 vóru umleið 86% av almennu útreiðslunum almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Harafturat eru almennu útreiðslurnar íløgur, rentuútreiðslur, stuðulsútreiðslur og aðrar útreiðslur. Landið og kommunurnar stóðu fyri 87% av almennu útreiðslunum í 2011.

Arbeisfjöld

Tey, sum hava arbeiði, og tey, sum eru arbeiðsleys samantald.

Arbeisleys

Tey, sum eru arbeiðsleys, men sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum og leita eftir arbeiði og sostatt eru partur av arbeiðsfjöldini.

Arbeisloysi

Arbeiðsleys í % av arbeiðsfjöldini.

Arbeis-produktivitetur, sí framleidni

Arbeisvirkni

Tey sum eru arbeiðsvirkin tey, sum eru í ella hava arbeiði (merkir tað sama sum danska orðið "beskæftigelse")

Automatiskir stabilisatorar

Hesir minka um konjunktursveigg í niðurgangandi konjunkturum av tí at skattauppkav hins almenna minkar, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv vaksa, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur. Tilsvarandi minka hesir um konjunktursveigg í uppgangandi konjunkturum, tá skattauppkav hins almenna veksur, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv minka, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur.

Avreiðingar

Feskfiskaveiðan (av botnfiski og øðrum fiski) skrásett um avreiðingarskipanina. Mátað í virði ella í nøgd.

Blokkstuðulskipan til at útjavna millum kommunur

Stuðul til kommunur sum staturin fíggjar, og sum vanligar verður útroknaður og veittur eftir sonevndum objektivum kriterium.

Bruttotjóðarúrtøka og tilknýtt tjóðarroknskaparhugtøk

Bruttotjóðarúrtøka kann skilmarkast og ásetast trýggjar vegir:

- (a) framleiðsluvegin ella virðisøkingarvegin (útboðsvegin) sum **bruttovirðisøkingin í støðisprísum (BVØ)**,
- (b) útreiðslu- ella eftirspurnarvegin sum **bruttotjóðarúrtøkan í marknaðarprísum (BTÚ)**, ið kann bólkast sum privat húsarhaldsnýtsla + privatar íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + (útflutningur av vørum og tænastrum – innflutningur av vørum og tænastrum. (BTÚ), og
- (c) inntøkuvegin sum **bruttofaktorinntøkan í faktorprísum (BFI)**.

Vanliga útgangsstøðið er (a), sum vanliga er grundarlagið fyri at finna hinar støddirnar.

BTÚ í marknaðarprísum verður ofta mett sum høvuðsmáti fyri búskaparligt virkseimi. BTÚ er ikki fullkomið mál fyri inntøku ella framleiðslu í einum landi. T.d. leggur tað ikki upp fyri sliti av tilfeingi (náttúru- ella øðrum tilfeingi) ella útbúnaði. Eisini roynir BTÚ at máta allar vørrur og tænastrur til ein *marknaðarprís*, hóast allar vørrur og tænastrur ikki hava ein marknaðarprís, t.d. skúla- og heilsutænastrur.

(a) Bruttovirðisøking stýtt BVØ í støðisprísum;

Virði á allari vinnuligari framleiðslu (sum virðisskapan ella virðisøking) av vørum og tænastrum í einum landi í einum ári, uppgjørd í støðisprísum. BVØ verður roknað við at draga virði á ráevnum og hjálptilfari frá framleiðsluvirðinum í øllum vinnugreinum. BVØ verður roknað í støðisprísum. Bruttovirðisøking verður ofta brúkt til at lýsa framleiðsluna býtta á vinnugreinar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross value added (GVA)" ella "bruttoværditilvækst (BVT)". (Samlaða bruttovirðisøkingin í støðisprísum er tað sama sum bruttotjóðarúrtøka í marknaðar-prísum frádrigið vøruskattir netto, sum fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøruskattir og vørustudningar.)

(b) Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum, stýtt BTÚ

Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum er virðið í støðisprísum á samlaðari privatari og almennari framleiðslu frádrigið virðið á ráevnum, vørum og tílíkum, sum verða brúkt í fram-leiðsluni, *plus* vøruskattir netto, ið fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøru-skattir minus vørustudningar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross domestic product" (GDP) ella "bruttonationalprodukt (BNP)". BTÚ í marknaðarprísum kann síðan bólkast í útreiðslupartar (nýtsla, íløgur og nettoútflutning av vørum og tænastrum).

(c) Bruttofaktorinntøka, stýtt BFI í faktorprísum

Innkoman tilsamans til (samsýningin til) allar framleiðslufaktorarnar í einum landi í einum ári, uppgjørd í faktorprísum; BFI kann verða roknað sum: løn og "restinnkoma" (avskrivning, rentur og avlop). Vanliga liggur lønarparturin millum 2/3 og 3/4. Ensku/donsku heitini eru "gross domestic income at factor cost" og "bruttofaktorinkomst".

Bruttotjóðarinntøka, stýtt BTI;

Øll innkoma, sum íbúgvarnir í einum landi vinna í einum ári, um hon er vunnin innanlands ella uttanlands, uppgjørd í marknaðarprísum. BTI verður roknað við at leggja lønir, rentur og vinningsbýti úr útlandum aftur at BTÚ, og við at draga lønir, rentur og vinningsbýti til útland frá BTÚ. Ensku/donsku heitini eru "gross national income" og "bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarinntøka tøk, stýtt tøk BTI

Bruttotjóðarinntøka, ið er javnað fyri gávur til útheimin og gávur frá útheiminum (m.a. donsku veitingarnar) og til dømis eisini fyri tryggingarendurgjöld millum land og umheim. *Tøk BTI* ella *tøk bruttotjóðarinntøka* er tann upphædd, sum samfelagið hevur at ráða yvir til nýtslu og uppsparing. Ensku/donsku heitini eru "gross national disposable income" og "disponibel bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum er uppperð av BTÚ, har ið roynt verður at javna gongdina í BTÚ fyri prísvekstri á ráevnum, vørum og tænastrum. Vøksturin í BTÚ í føstum prísum verður vanliga

brúktur sum vísital fyri búskaparvøxtur millum lond. Vøxtur í BTÚ í føstum prísnum vísir vøxtur í framleiðsluni í mongdum. Verður nevnt "Real GDP" ella "real BNP".

CIF Virðið er íroknað "cost, insurance and freight" sum partur av veitingartreyt.

Eftirspurningur

Nøggin av vørum og tænastrum húsarhald, vinnan, tað almenna og umheimurin vilja keypa.

Fíggjarkrav, netto

Fíggjarkravið, netto, vísir fíggjarliga úrslitið av virkseminum í einum geira ella einum landi. Er fíggjarkravið til dømis minni enn 0, hevur tøka inntøkan ikki rokkið til at rinda fyri nýtsluna og íløguvirksemið, sum hevur verið í tíðarskeiðnum.

Fíggjarpolitikkur

Búskaparpolitisk tiltøk, ið hava sum endamál at stýra og minka búskaparlig sveiggj. Skilt verður vanliga millum at reka *aktivan fíggjarpolitik* (ekspansivan ella kontraktivan) og at brúka *automatiskar stabilisatorar í passivum fíggjarpolitikki*.

Fíggjareffekt ("finanseffekt"):

Eitt roknað mát fyri hvussu nógv fíggjarpolitikkurinn styðjar upp undir búskaparliga virkseimið ella vøxturinn í BTÚ. Ein positiv fíggjareffekt vísir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til vøxtur í búskaparliga virkseminum (vøxturinn í BTÚ). Ein negativ fíggjareffekt merkir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til at tálma búskaparliga virkseimið (vøxturinn í BTÚ). Ein fíggjareffekt ið verður roknað til null merkir at fíggjarpolitikkurinn hevur verið neutralur og uttan ávirkan á búskaparliga aktivitetin (vøxturinn í BTÚ).

Fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri

Ein búskaparpolitikkur við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløgu og inntøkuflytingar er haldførir, tá ið nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum (soleiðis at nettoskuld hin almenna verður óbroytt).

Fløskuhálsur

Knappur framleiðslufaktorur; fløskuhálsurinn ger av hvussu nógv kann verða framleitt av vøruni.

FOB veitingartreyt er "free on board"; vøran er latin, tá hon er komin umborð á skipið, ið nevnt er aftan á "FOB", og keyparin rindar fyri víðari flutningin.

Framleidni (produktivitetur)

Framleidni verður vanliga uppgjørt sum bruttovirðisøking í føstum prísnum fyri hvønn arbeiðstíma (tímaproduktivitetur) ella fyri hvønn løntakara í framleiðsluni (arbeiðsproduktivitetur).

Framleiðsla

Nýtsla av tilfeingi og útbúnaði at framleiða vørur og tænastrur sum hava virði. Virðið á framleiðslu verður mátað í føstum prísnum, t.e. eftir vanligan prívøxtur.

Gjaldsjavni

Hagfrøðilig uppperð ið tekur samanum allar búskaparligar flytingar hjá einum landi við umheimin eitt ávíst tíðarskeið og mátað í sama gjaldoyra. Mest nýttá konta í gjaldjavninum er *rakstrar-viðskifti gjaldsjavnans (current account)*, ið fevnir um vøru- og tænastruflytingar umframt lønar- og inntøkuflytingar og rakstrarflytingar millum landið og tess umheim. (Sí annars um gjaldsjavnan í frágreiðingini).

Haldføri: Sí fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri.

Haldføris-indikator

Samanfatar við einum %-tali fíggjarligu haldførisgóðskuna hjá einum almennum geira. Negativt virði merkir minni gott haldføri, og positivt virði gott haldføri. Virðið á haldføris-indikatorinum í % vísir hvussu stór fíggjarpolitisk tillaging í % av BTÚ skal til, fyri at nettoskuld almenna geirans skal vera óbroytt.

Handilsjavni

Virðið á uttanlandshandli (t.e. inn- og útflutningi) av vørum hjá einum landi við umheimin. Mátað í sama gjaldoyra og eitt ávíst tíðarskeið. Javnin verður ofta uppgjørdur sum útflutningur minus innflutningur (t.e. nettoútflutningur).

Inntøku-elastisitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í inntøku). Er inntøku-elastisiteturin størri enn eitt, er talan um luksusvøru; er inntøku-elastisiteturin millum eitt og null, er talan um neyðuga vøru; er inntøku-elastisiteturin negativur, er talan um "inferiøra" vøru. Sí prís-elastisitetur.

Konjunkturur

Stuttíðarsveiggj í búskaparligari framleiðslu og í arbeiðsloysi samsvarandi høvuðsgongdini yvir longri tíðarskeið. Vit skilja vanliga millum hákonjunktur og lágkonjunktur og stigini millum há- og lágkonjunktur

Konjunkturjavnað alment úrslit

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið er staðfest alment úrslit javnað fyri ávirkanir frá konjunktur-støðuni á almennar inntøkur og útreiðslur og aðrar ikki varandi og serliga umstøður, til dømis oljuprísir ella serligar íløgur.

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið gevur sostatt eina meira rættvísandi mynd av veruligu gongdini í almenna búskapinum sum heild sammett við staðfesta almenna úrslitið.

Konjunkturjavnaða úrsliti hjá tí almenna verður vanliga á enskum/donskum nevnt "cyclically adjusted budget balances" ella "strukturel saldo".

Konjunkturjavnað framleiðsla

Konjunkturjavnað framleiðsla vísir mettu bruttotjódarúrtøkuna í eini støðu, har ið roynt verður at javna fyri ávirkanir frá konjunkturinum í samfelagsbúskapinum. Roynt verður sostatt at vísa bruttotjódarúrtøkuna í eini støðu við normalkonjunkturi í samfelagnum. Í eini støðu við normalkonjunkturi verður ofta sagt, at gongdin í samfelagsbúskapinum samsvarar við javnan vøkstur í prísnum og lønum. Í frágreiðingini verður bruttovirðisøking brúkt sum vísitál fyri framleiðslu heldur enn bruttotjódarúrtøku, men hetta hevur ikki stóran týðning fyri úrslitini ella niðurstøður. Verður á enskum/donskum nevnd "potential output", "potential GDP" og "strukturelt/potentielt output (BNP)".

Konjunkturfrávik

Konjunkturfrávik ið er munurin millum staðfesta framleiðslu og konjunkturjavnaða framleiðslu. Er konjunkturfrávik ið størri enn 0, kunnu vit siga, at hákonjunkturur er í samfelagsbúskapinum; trýst er sum oftast á arbeiðsmarknaðinum, lítið av tøkari framleiðsluorku er í samfelagnum, og prísvekstur er á flestu marknaðum. Er konjunkturfrávik ið minni enn 0, kunnu vit siga, at lágkonjunkturur er í samfelagnum, lítið trýst er á arbeiðsmarknaðinum, og tøk framleiðsluorka er í samfelagnum. Konjunkturfrávik verður á enskum/donskum nevnt "output gap" og "output gap".

Kredittvirði

Evnini hjá einum lántakara at rinda einum lánveitarara lán aftur eftir lánitreytunum. Verður oftast mátað sum sannlíkindini, at ein lántakari fer at rinda lánið aftur eftir lánitreytunum. Kredittvirðið er avgerandi fyri, hvørja rentu og hvørjar treytir ein lántakari kann læna pening fyri.

Landskassaskuld

Landskassaskuldin fevnir bara um skuld hjá landinum og harvið ikki um skuld hjá kommunum ella sosialum grunnum. Meginparturin av landskassaskuldini er lánsbrævalán. Landskassaskuldin er sum oftast ein bruttouppperð av skuldini, har dentur verður lagdur á fíggjarligu skyldurnar hjá landinum (passivsíðuna á fíggjarjavnanum).

Millumkommunal útjavning

Útjavning til kommunur sum verður fíggjaður av kommunum sjálvum. Kommunur sum eru verri fyri enn miðalkommunan móttaka veitingar frá kommunum sum eru betri fyri enn miðal. Verður útroknað eftir sonevndum objektívum kriterium.

Nettoflyting

Tilflutt fólk frádrigið fráflutt fólk. Talan er um nettotilflyting, tá ið tilflutt fólk eru fleiri enn fráflutt.

Nettokassaúrslit

Uppgerð av muninum millum inngjöld til og útgjöld úr landskassanum, sum síggjast beinleiðis á fíggjarlógini. Sammett við RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) er at nettokassaúrslitið umboðar ein beinleiðis kassaroknskap, tað vil siga ein uppgerð av gjaldførinum hjá landinum. Nettokassaúrslitið svarar í stóran mun til broytingina í landskassaskuldini frá ári til ár.

Munurin millum RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) og nettokassaúrslitið stavar í stóran mun frá periodiseringum (tíðaravmarkingum), við tað at munur kann vera á, hvussu inntøkur ella útreiðslur verða bókaðar í landsroknskapinum og harvið ávirka RLÚ-úrslitið og hvussu ítøkiligu inn- og útgjöldini fara fram í tíð og harvið ávirka nettokassaúrslitið.

Peningamongdin

Skilt verður millum fleiri mát yvir peningamongdina. Tað mest einfalda er tað sum húsarhaldini og virkini hava av seðlum, myntum og innistandandi í peningastovnum. Viðhvørt er støddin á peningamongdini (og ikki rentan) mál fyri peningapolitikkinum í einum landi, ið kann reka peningapolitikk. T.d. í USA umleið 1980.

Primerar vinnur

Vinnur sum landbúnaður, fiskivinna og námsvinna, eisini kallað tilfeingisvinnur. Framleiða vørur úr náttúru tilfeingi. Sí sekunderar og tertierar vinnur.

Prís-elasticitetur

Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalsig broyting í prísi; er talið numeriskt størri enn eitt, er eftirspurningurin elastiskur; er talið numeriskt minni enn eitt, er eftirspurningurin prís-óelastiskur. Ein prislækking fyri prís-elastiskar vørur gevur vøkstur í söluintøkum, og øvugt tá tað snýr seg um prís-óelastiskar vørur. Sí inntøku-elasticitetur.

Prísvøkstur (inflásjón)

Prísvøkstur merkir, at prísirnir á vørum og tænastrum yvirhøvur hækka líðandi yvir tíð.

Rentumunur

Munurin millum inn- og útlánsrenturnar hjá peninga- og fíggjarstovnum í miðal. Rentumunurin er týðningarmesta inntøkukeldan hjá peninga- og fíggjarstovnum. Eisini kallað rentumarginalur.

Rentuspennið

Munurin millum rentuna í tveimum londum ella landabólkum. T.d. munurin millum rentuna Føroyar mugu gjalda í sambandi og lántøku, og rentuna Danmark má gjalda í sambandi við lántøku.

RLÚ-úrslit

Stytting fyri rakstrar-, løgu- og útlánsúrslit landskassans. RLÚ-úrslitið er munurin millum *landskassans* inntøkur og útreiðslur uppgjørt eftir meginreglunum í landsroknskapinum. RLÚ-úrslitið viðvíkur roknskapinum hjá landskassanum.

Sekunderar vinnur

Vinnur sum framleiða vørur, herundir byggjarí og ídnaður. Sí primerar og tertierar vinnur

Skattur og avgjöld

Kravad gjöld til tað almenna uttan nakra ávísa ella serliga mótveiting frá tí almenna.

Skuld

Upphædd sum búskaparlig eind (t.d. fyrítøka, persónur ella land) skyldar aðrari búskaparligari eind.

Sosialir grunnar (Almannagrunnar)

Arbeiðsloysisskipanin (eisini kallað ALS), Samhaldsfasti Arbeiðsmarknaðareftirlønargrunnurin (eisini kallaðar, AMEG, SAMEG ella AMG), Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Staðfestur almennur grundrakstur

Staðfestur almennur grundrakstur verður í hesum føri lýstur sum staðfest alment úrslit frádrigið nettorentuútreiðslur (rentuútreiðslur minus rentuinntøkur). Verður enskum/donskum nevnt "general government primary balance" og "faktisk primær saldo".

Staðfest alment úrslit

Almenna úrslitið vísir avlop ella hall hjá tí almenna og verður lýst sum munurin millum almennar inntøkur og útreiðslur. Uppgerðin fylgir teimum leiðreglum, sum tjóðarroknskapurin verður uppgjørdur eftir. Tað almenna fevnir um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Verður á enskum/donskum nevnt "general government overall balance" og "faktisk offentlig saldo".

Staðfest framleiðsla

Virðið á vørum og tænastrum frá marknaðarligari framleiðslu, framleiðslu til egna nýtslu og aðrari framleiðslu, sum ikki er marknaðarlig. Framleiðsla er ikki tað sama sum søla. Til dømis er framleiðsluvirðið í handilsvirki ikki sølan, men sølan minus innkeyp av handilsvørum (brutto-vinningur). Í frágreiðingini verður bruttovirðisøkingin úr tjóðarroknskapinum nýtt sum vísital fyri framleiðslu. Bruttovirðisøking ella bruttotjóðarúrtøka verða sum oftast brúkt sum vísitøl fyri framleiðslu. Verður enskum/donskum nevnt "actual output" og "faktisk produktion".

Strukturel saldo (yvirskot ella hall), sí konjunkturjavnað alment úrslit (cyclically adjusted budget balance), alment úrslit sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stødd).

Strukturelt arbeiðsloysi, arbeiðsloysi sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stødd).

Strukturelt arbeiðsvirkni, arbeiðsvirkni sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stødd).

Tað almenna

Landið (landskassin), kommunurnar, sosialir grunnar, ríkisfyrisingin, almenn og kommunal partafeløg. Tað almenna fevnir sostatt um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Heimastýrisfyrisingin fevnir um landsstovnar, meðan kommunufyrisingin fevnir um kommunurnar og kommunustovnar. Ríkisfyrisingin fevnir um donsku ríkistovnarnar í Føroyum, og sosialu grunnarnir eru Arbeiðsloysisskipanin, Arbeiðs-marknaðar-eftirlønargrunnurin, Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Tertiarar vinnur

Vinnur sum framleiða og selja tænastrum, herundir tað mesta av almenna geiranum. Sí primerar og sekunderar vinnur.

Tøk bruttotjóðarinntøka

Sí frágreiðingina undir bruttotjóðarúrtøka

Uppsparing

Munurin millum inntøku og nýtslu hjá ávísari búskaparligari eind (t.d. einum húsarhaldi ella eini fyrítøku).

Útboð

Vørunøgdin tilsamans og tænastrum, ið eru tøk at keypa hjá húsarhaldum, vinnuni, tí almenna og umheiminum. Í makrobúskapi: framleiðslukapasiteturin (útboðskapasiteturin) í búskapinum

Virðisøking

Munurin á virðinum á framleiðsluni og virðinum á nýtslu í framleiðsluni. T.e. tað virðið, ið verður lagt afturat virðinum á nýtsluni (t.d. rávøru) við góðsking í framleiðsluni. Sí Bruttovirðisøkingin (BVØ) í støðisprísnum

Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 30. august 2017

Tvørrandi samskipan av búskaparpolitikkinum

Búskaparráðið leggur her við fram sína frágreiðing á heysti 2017. Umframt konjunkturmeting, snýr frágreiðingin seg um serlig viðurskipti í konjunkturgongdini. Í hesum sambandi vísir Búskaparráðið eitt nú á, at ein betri samskipan av almenna íløgupolitikkinum hevði minkað um sveiggið í búskapinum og fløskuhálsarnar á byggi- og bústaðarmarknaðinum.

Vøksturin í búskapinum heldur fram

	2014	2015	2016	2017	2018
Mettur BTÚ-vøkstur í leypanði prísnum:	7,5%	5,6%	6,8%	6,0%	4,1%

Í byrjanini av fíggjarkreppuni í 2008 var handilsjavnin negativur við 1.517 mió. kr. uttan skip. Í dag er handilsjavnin batnaður til 1.895 mió. kr. uttan skip. Hetta er ein betring uppá 3,4 mia. kr.

Búskaparligu indikatorarnir seinasta hálvárið benda á ein alsamt týðiligari hákonjunktur eyðkendan av lágum arbeiðsloysi, høgum arbeiðsvirkni, nettotilflyting, íbúðartroti í miðstaðarøkinum og búskaparvøgstri. Útlit eru fyri einum yvirskoti á landsroknskapinum í 2017 og 2018.

Fólkavøkstur og bústaðartrot

Stóri fólkavøksturin seinastu árin hevur økt fólkatalið upp um 50.000 í 2017, og hetta hevur vaksið um eftirspurningin eftir bústøðum. Dátuni benda á, at hesin vøkstur í fólkatalinum hevur ein uppgangskonjunktur í Føroyum sum sína meginforklárning. Broytist hesin uppgangskonjunkturur til ein niðurgangskonjunktur, kunnu vit ikki útiloka, at nettotilflytingin broytist til eina nettotráflyting við tí avleiðing, at fólkatalið í Føroyum aftur minkar.

Almennu og privatu íløgverkætlanirnar hava upptikið eitt vaksandi tal av handverkarum, bæði føroyskar og útlendskar. Stóru tíðarsamanfallandi privatu og almennu íløgurnar síðan 2013 hava trokað burtur bústaðarbygging, samstundis sum tær hava vaksið um kostnaðarstöðið í bústaðarbygging og bústaðarumvælingum.

Kommunali búskapurin

Fyri 2017 hava kommunurnar budgetterað við einum merkisvert stórum halli á 610 mió. kr. Kommunalu íløgurnar eru budgetteraðar til 985 mió. kr. í 2017, og er hetta munandi hægri enn undanfarin ár. Fyri 2016 varð budgetterað við einum halli á 454 mió. kr., meðan roknskapurin fyri 2016 kom at vísa eitt avlop á 65 mió. kr. Fyri landið og kommunugeiran er budgetterað við einum halli í 2017 á 472 mió. kr. Fyri allan almenna geiran er sostatt sambært hesum útlit til rættuliga stórt hall í 2017, men sambært royndunum undanfarin ár er ikki vist, at hetta kemur at ganga út. Ein víðkan av játtanarkørmum landsins til eisini at fevna um kommunurnar kundi verið ein liður í búskaparligari samskipan millum land og kommunur.

Konjunkturviðgangandi búskaparpolitikkurin, herundir serliga íløgurnar, endurtekur seg. Búskaparráðið hevur frámælt teimum ójövnu árligu íløgustøddunum, ið økja um óstøðugleikan í búskapinum.

Búskaparfrágreiðingin er at finna á heimasíðu Fróðskaparsetursins/Búskaparráðsins:

<https://setur.fo/en/setrid/styrid-rad-og-samstoerv/buskaparradid/>

Um nakar ynskir at fáa viðmerkingar til heystfrágreiðingina 2017, kann viðkomandi venda sær til Sverra Hansen, formann, á tlf. 22 81 32